

התמרים

מוסף בית משיח לחיילי בית דוד

מוסף בית משיח
לחיילי בית דוד

הנה
בשני עבדים
אדוניהם
(החיים קל"ג ב')

גליון נ"ב ■ חודש ניסן תשפ"ד ■ יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

דבר מלכות

מפרדם המאור

”אליך נשאתי את עיני היושבי בשמים”

”עני ורוכב על חמור”, (ב) ”עם ענני שמיא” ושלמות הגאולה היא - בהיותה ”עם ענני שמיא” דוקא, ולא באופן ד”עני ורוכב על החמור”, מלשון חומריות (ע”ד תורת הבעש”ט בפ’ הכתוב ”כי תראה חמור שונאך גו”).

ובזה מתבטא החיבור דשמים וארץ: מצד אחד מדגישים שהגאולה צריכה להיות

כפועל ממש, גאולה כפשוטה

בארץ הלזו הגשמית, כלומר, שאין להסתפק בענין הגאולה כפי שהיא בתורה [ע”ד ובדוגמת פתגם הצ”צ: ”מאך דא ארץ ישראל”, גם כאשר נמצאים בזמן הגלות ובחוץ לארץ], אלא הגאולה צריכה להיות בעולם כפשוטו, ובזה גופא - לא רק כפי שהעולם הוא מצד התורה, אלא כפי שהוא במעמד ומצב ד”עולם” מלשון העלם והסתר; וביחד עם זה מדגישים ששלמות הגאולה היא באופן ד”עם ענני שמיא” דוקא (ולא באופן ד”עני ורוכב על החמור”).

ב. והנה, ע”פ האמור לעיל שכוונת הכתוב: ”אליך נשאתי את עיני היושבי בשמים” הוא (לא שיתן עיניו רק למעלה, כי אם) שענין זה גופא (”נשאתי את עיניי”) יהי קשר עם ”יתן עיניו למטה”, כלומר, חיבור שמים וארץ יחד.

. . וזהו הקשר המיוחד עם בעל יום ההולדת - כי עיקר החידוש שלו (באופן ד”זהיר טפיי”) התבטא בחיבור דנגלה ופנימיות התורה גם יחד, כדלקמן.

ב”כותרת” דפרק קכ”ג שבתהלים (שבודאי נכתבה ע”י ”ברי סמכא”) נאמר: ”המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות”. וזהו התוכן דכללות הפרק עד לסיומו: ”חננו ה’ חננו כי רב שבענו בוז”, ”רבת שבעה לה נפשנו הלעג גו’ הבוז גו’”, כלומר, שכבר זמן רב וארוך שבענו את הלעג והבוז דזמן הגלות (שזהו הפירוש דפשוטות הכתובים).

והנה, כללות התפלה והבקשה ד”חננו ה’ חננו כי רב שבענו בוז גו’” היא באופן ד”אליך נשאתי את עיני היושבי בשמים”, כלומר, שיהודי נושא (מרים) את עיניו אל אביו שבשמים ומבקש שיהי כבר סיום וקץ הגלות.

. . זאת אומרת: בד בבד עם היות היהודי למטה בארץ, הרי הוא מקושר עם אביו שבשמים (”אליך נשאתי את עיני היושבי בשמים”) ובאופן כזה הרי הוא עובד את עבודתו למטה בארץ.

וע”ד ש”כבר ה’ לעולמים בשעת מתן תורה” - ש”הרכין שמים עליונים ותחתונים והציען

על גבי ההר . . וירד . . עליהם” (פרש”י יתרו יט, כ). כלומר, שגם כאשר וירד ה’ על הר סיני” ה’ זה באופן ד”מן השמים דברתי עמכם” לפי ש”הרכין שמים . . על גבי ההר כו”.

וכמו כן בנוגע לענין הגאולה - שזהו תוכן הבקשה ד”אליך נשאתי את עיני גו’ חננו ה’ חננו כי רב שבענו וגו’” - שגם בה מודגש החיבור דשמים וארץ:

ישנם ב’ אופנים בגאולה העתידה: (א)

ולאלו שנדמה להם

שלימודם בישיבת

תומכי תמימים

הוא דבר שהי’

בעבד, ואין זה שייך

למעמדם ומצבם

בהוה - עליהם

לדעת שכאשר

לומדים ב”תומכי

תמימים” אפילו

לדגוע אחד בלבד,

הרי ”דגעה חדא” זה

נעשה ענין נצחי

**כאשר לומד
נגלה ניכר
עליו שהוא
למד חסידות,
וכאשר לומד
חסידות הרי זה
באופן ד"לא
עם הארץ
(כפשוטו)
חסיד", לפי
שלמד נגלה
דתורה**

מהורש"ב, ובפרט בשנת המאה להתחלת נשיאותו - ישנה נתינת כח מיוחדת בנוגע לכל הקשור להליכה בדרכיו ואורחותיו, ובפרט בנוגע לענינים העיקריים - התייסדות ישיבת תומכי תמימים, כנ"ל.

ומזה מובן שישנה הוראה ונתינת כח מיוחדת לכל תלמידי התמימים שלומדים ולמדו בישיבות תומכי

תמימים - להוסיף בכל הענינים הקשורים עם רוחה של ישיבת תומכי תמימים, ולהתנהג באופן המתאים לתלמיד דתומכי תמימים, בהתאם להוראת בעל יום ההולדת - מייסד הישיבה.

ולאלו שנדמה להם שלימודם בישיבת תומכי תמימים הוא דבר שהי' בעבר, ואין זה שייך למעמדם ומצבם בהוה - עליהם לדעת שכאשר לומדים ב"תומכי תמימים" אפילו לרגע אחד בלבד, הרי "רגעא חדא" זה נעשה ענין נצחי, כידוע הכלל המובא בקבלה וחסידות ש"קדושה אינה זזה ממקומה" (כמובא גם באגה"ק סכ"ז), כלומר, שהיותו תלמיד ב"תומכי תמימים" הוא דבר נצחי וקבוע שאינו בטל לעולם (קבוע אינו בטל).

זאת אומרת: גם כאשר מעמדו ומצבו בהוה אינו באופן המתאים - אין זה פועל שינוי בעובדת היותו תלמיד ד"תומכי תמימים", מאחר שזהו ענין נצחי שאינו בטל לעולם, ועד כדי כך - שענין זה אינו תלוי בבחירתו: היות שנכנס לישיבת "תומכי תמימים" בבחירתו החפשית - שוב אין הדבר תלוי בבחירתו לבטל ח"ו ענין זה, כי זהו ענין נצחי שאינו בטל לעולם.

חלק משיחת ש"פ וירא כ' מרחשון תשמ"ג

הענין המיוחד שנתחדש ע"י אדמו"ר מהורש"ב הוא - התייסדות ישיבת תומכי תמימים, שתכליתה ומטרתה - שבה ילמדו "תורת ה', תורה הנגלית ותורת החסידות, תמימה", כלומר, שהי' ניכר בגלוי שלימוד הנגלה ולימוד החסידות הם באופן ד"תורה תמימה". ולכן נקראת ישיבה זו בשם "תומכי תמימים", והתלמידים הלומדים בה נקראים בשם "תמימים" - מאחר שהם לומדים בישיבה שבה ניכר בגלוי ש"תורה הנגלית ותורת החסידות" היא "תורה תמימה".

זאת אומרת: לימוד נגלה דתורה בפ"ע ופנימיות התורה בפ"ע - הי' גם קודם לכן; אבל לימוד נגלה דתורה ופנימיות התורה (תורת החסידות) ביחד, באותו בנין, באותו יום, באותו סדר לימוד, ובאותו תוקף ושטורעם כו' - הרי זה חידושה של ישיבת תומכי תמימים, שנתייסדה ע"י בעל יום ההולדת.

דהנה, קודם התייסדות ישיבת תומכי תמימים (ע"י בעל יום ההולדת) היו ישיבות שלמדו בהם נגלה דתורה, והיו ישיבות שלמדו בהם גם מוסר, או אפילו חסידות - בישיבות החסידיות, אבל: גם באותן ישיבות שלמדו חסידות, לא הי' לימוד החסידות באופן של קביעות בכל יום ויום, ובאותו תוקף ושטורעם כמו לימוד הנגלה. וזה הי' חידושה של ישיבת תומכי תמימים - שבה נקבע סדר קבוע בלימוד החסידות בכל יום ויום, ובתוקף ושטורעם שוה כמו לימוד הנגלה, ובאופן ששניהם נעשים לדבר אחד - "תורה תמימה", כלומר, שכאשר לומד נגלה ניכר עליו שהוא למד חסידות, וכאשר לומד חסידות הרי זה באופן ד"לא עם הארץ (כפשוטו) חסיד", לפי שלמד נגלה דתורה.

ועפ"ז מובן הקשר המיוחד דבעל יום ההולדת עם הענין ד"אליך נשאתי את עיני היושבי בשמים" (חיבור שמים וארץ) - כי הענין המיוחד שנתחדש ע"י בעל יום ההולדת הוא, החיבור דשמים וארץ שבתורה ("תורה הנגלית ותורת החסידות תמימה").

ג. והנה, בעמדנו ביום ההולדת דאדמו"ר

תוכן עניינים

בפרדם המאזר

- 5 מאוצר המלך**
מערכה תורנית בפרסום ראשון
- 10 יחידות**
לקט שביבים מהיחידויות של ר' זלמן יפה ע"ה
- 14 אנא נפשי כתבית יהבית**
השתלשלות קבלת 'תורת דוד השביעי' ■ פרק שני

אורה זו תורה

- 22 ערכים בגאולה ומשיח**
שופר גדול ■ הצצה לפרוייקט הייחודי בתורת הגאולה
- 28 החורבן והאפיקומן**
כיצד קיימו מצות מצה בזמן הבית? וכיצד השפיע החורבן על אופן קיום המצוה?
- 36 שזוהינרעל טרעפ**
משל עמוק הגונן בחובו את כל תורת האריז"ל

נרות להאיר

- 44 עסקן חבר"י חרוץ בגלילות וזילנא**
סיפור חייו ופועלו של העסקן החסידי ר' אליהו ע"ה וויץ
- 56 סיפורי חסידים**
לקט סיפורי חסידים מפי הרה"ח ישראל נח וואגל

לתגובות והערות:
yytri770@gmail.com

אוצרות
מכ"ק אדמו"ר
מלך המשיח
שליט"א

מאזני המלך מערכה תורנית בפרסום ראשון

גורל הרגישות בכבוד נת ישראל

לפנינו רצף מכתבים שכתב הרבי מה"מ אל הרב משה צבי ארי' ביק, רב הקהילה היהודית בשכונת בראנקס ומחשובי הרבנים בארצות הברית, אודות מאורע מצער בקהילתו, שבחור בא בקשרי שידוכים עם נערה שחזרה בתשובה, ולאחר שהשידוך פורסם ברבים - אבי הבחור דרש לבטל את השידוך.

בשורת מכתבים אלו מנתח כ"ק אד"ש מה"מ בסגנון חד ובהיר את פרטי המעשה ולשונות האב והבן וכובד המשקל בדיבורם. בנוסף מעלה הרבי על נס את החשיבות והרגישות מההשלכות במעשה זה שפוגע בכבוד בת ישראל, וקובע בזה גדרים הלכתיים.

מעניין לציין שלאורך כל ההתכתבות - למעט המקומות בהם הרבי מצטט את דבריהם - מתאר אותם הרבי כ'משודך' ו'משודכת' ולא כ'חתן' ו'כלה'

כמה זמן, ובידיעתם המלאה של הוריו שי' ובאופן כזה שלפני משך זמן שאל האברך את אביו שי' בפירוש, האם יכול לקרות להמדוברת כלה (באידיש כמוכן), והי' זה לאחרי שהיתה בביתם והכירו אותה אביו וגם אמו, וכבר ידעו כל הפרטים ע"ד המשפחה, כל אלו הפרטים שמזכיר כת"ר במכתבו, ובמענה לשאלת האברך, ענה אביו בפירוש: יע, יע, זאל זיין מיט מזל [= כן, כן, כן, שיהי' במזל], ונתפרסם קריאת שם האמור בכל העיר, בה דרה היא ודרה משפחתה, וגם את האברך שאלו עד"ז שש[= על דבר זה] - כנהוג כאן - והסכים בפה מלא, - במלות אחרות, היתה כאן הבטחה מלאה של האברך והמדוברת ובפרסום כל העיר, ובידיעתם המלאה של ההורים שלו [שהרי בודאי כשהוא - האב - אמר כהנ"ל לא העלים הענין מאשתו, דכגופו דמיא], ועוד שבמשך שיחתי עם שניהם לדעתי שניהם מסכימים בלב

ב"ה, ט"ו תמוז, תשי"ט
ברוקלין

הרה"ג וו"ח אי"א נו"נ בעל מדות מו"ה משה צבי ארי' שי' [ביק, בראנקס]

שלום וברכה!

הביאו לי מכתב כת"ר בנוגע לשידוך של האברך . . שי' וציין לכ"מ [= לכמה מקומות] בש"ס ופוסקים בענין זה.

אבל אחרי בקשת סליחתו, כנראה או שלא מסרו לו הענין כמו שהוא, או שלא סיפרו לכת"ר מצב הדברים, והוא שאין המצב כלל בענין דלכתחלה, ז.א. שהמדובר אינו האם לצדד ע"ד [= על דבר] שידוך האמור או לא, אלא כמו שסיפרו לי שניהם נפגשים הם זה

(* ההערות הממסופרות הינם של הרבי. שאר ההערות נכתבו ע"י המערכת)

שלם על השידוך, ואפשר עוד יותר מהסכמה, אלא שהלחץ עליהם, יותר נכון הלחץ עליו, מבבל אותו והטיל אימה על המדוברת באם יעמוד בלחץ זה, ובמצב כהאמור, תמיהני, מי זה דעתו רחבה כ"כ [= כל כך] לבטל את הענין, ביטול הפוגע קשות בכבוד בת ישראל, לאחרי שהוסכם משני הצדדים, אלא שלאחרי זה מאיזה סיבה שתהי' חוזר בו אביו מדבריו, ושקדו חכמים על תקנת בנות ישראל [אפילו באם לא הי' בזה חשש נוסף של דחיית הנערה לשמאל ח"ו [= חס ושלום], כיון שזה שנים רבות שמתנהגת כבת ישראל כשרה, אף שקשור זה במלחמה קשה בכל סביבתה].

עוד להעיר בהאמור, אף שאינו אלא לסניף בעלמא, שמלפני כשבע שנים בערך, כפי השמועה, הי' האב שלה שומר שבת כהלכתו, אלא שלאחרי זה לא עמד בנסיון מקושי הפרנסה וכו', שמזה יש לדון (ובפרט בהביט על הענין שאינו כבר במצב דלכתחלה כלל וכלל), שגם בשאר עניני יהדות הי' המצב אז טוב בהרבה מאשר עתה ובפרט בהענין שמזכיר בתחלת מכתבו, התלוי בעיקר בהאשה, ולא בהבעל, ובפרט שנוגע זה להמצב שהי' לא מלפני שבע שנים אלא כלפני שלש פעמים ככה.

במ"ש כת"ר שצריך לשמוע לקול אביו ואמו וכו', - הנה כל הענין שייך באם לא הי' האב שלו נותן הסכמתו בפירוש כנ"ל, ועוד - הענין דשמיעה הרי זה תלוי בהאב ואם וכנוסח רז"ל אי אמרה לא בעינא כו' והרי גם על ההורים מדובר לעיל שצריך עיון גדול אם יש מקום להתנגדות שלהם במצב דעתה, ואפילו באם לא היתה הסכמתם מלכתחלה, והעיקר שהביאו לידי פרסום גדול.

בכבוד ובכרכה

נ.ב. זה מזמן שנתתי אל לבי, מה זה עשה ה' ככה לעמנו בני ישראל, בהתבונן בהמצב הירוד בענין זהירות בדיני וחוקי טהרת המשפחה, ומציין גם כת"ר לכ"מ, שאף שכשר הוא וכו' וביותר קשה בנוגע לארצוה"ב, שכנראה במוחש השגחה העליונה הביאה לכאן רוב מנין ורוב בנין של בני" [= בני ישראל] ותורה מתפשטת מכאן וכו', והרי פשיטא דאין להתנחם במרז"ל דבעקבתא דמשיחא חוצפא יגא ובן הנדה הי' [= הרי הוא] (לחד מ"ד [= מאן דאמר]) עז פנים (כלה רבתי רפ"ב).

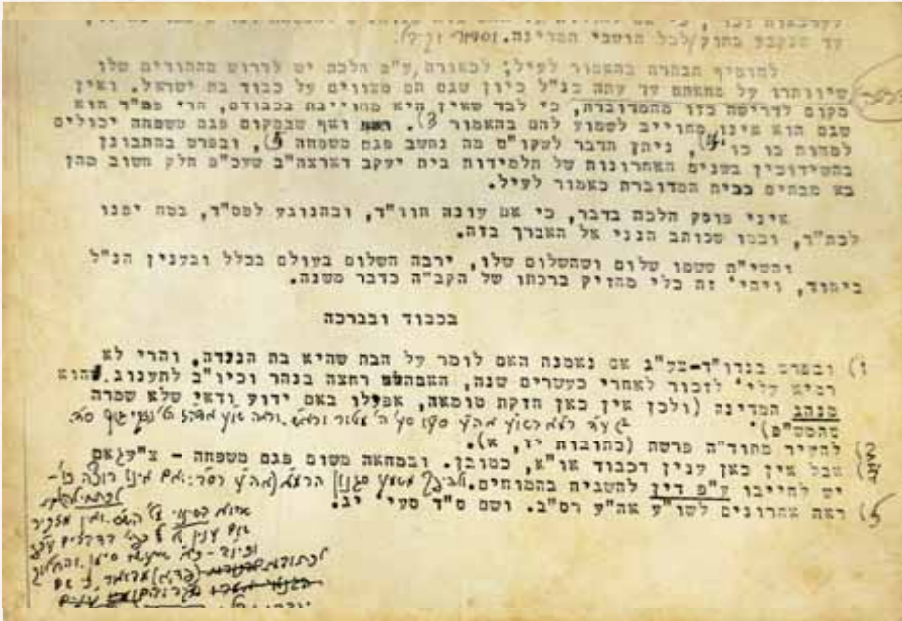
אבל התבוננתי בדין הכרוך לכל הדיעות, אשר טבילת נדה אין צריכה כוונה כלל, והרי דוקא בארצוה"ב נפוץ ביותר וביותר הענין דרחיצה בנהרות ובימים, ולא רק בימות הקיץ, אלא לעתים תכופות גם בימות החורף, נוסף על הרחיצה מקום אסיפת מים רבים יותר מארבעים סאה פי כמה ובפרט שגם אמת המים מהנהר, לפעמים קרובות מעורבת בהם או מי מעין.

ואף שפשוט שאין לפרסם הנ"ל ולא רק בפני עמי הארץ אלא גם לאלו שבדרגא עליונה מהם, אבל ביחד עם זה אין לדחות ח"ו כו"כ [= חס ושלום כמה וכמה] מבני ובנות ישראל משידוכין למשפחות יראי ה' וחרדים לדברו, אפילו באם היתה ידיעה ברורה שלא נזהרים בטהרת מקוה בפרסום, ועאכו"כ [= ועל אחת כמה וכמה] במקום שאין כאן אלא השערה, וק"ל [= וקל למבין].

אין עניני הוראה ופסקי דינים, ובפרט, ולכן אינני מודיע להאברך ע"ד מכתבי זה אל כת"ר, וכיון ששמע מכת"ר חוות דעתו, ויודע האברך חוות דעתי אני, הנה על כת"ר אשען, באם נכון ורצוי וכו' להודיע את האברך מתוכן מכתבי האמור, וכן פסק הדין, ואת והב בסופה.

טבילת נדה כו': רמב"ם הל' מקוואות פ"א ה"ח. שו"ע יו"ד סקצ"ח סמ"ח. ואת והב בסופה: חוקת כא, יד. וראה קידושין ל, ב.

מאשתו, דכגופו דמיא: מנחות צג, ב. וכנוסח ד"ל: כתובות מ, א. ועוד. וכנוסח ד"ל: סוטה בסופה (מט, רע"ב).

השייכים לזה, כי אם - בהנוגע להענין דכבוד בת ישראל, והקישור בדברים שבין המדובר והמדוברת. והוא:

(א) אמר לה בפני ושנה ע"ז [= על זה] - דאמר אבא בפירוש, יע יע דו מעגסט זי רופין דיין כלה [= כן כן אתה רשאי לקרוא לה - כלתך], ונוסח האמירה ה' באופן - כמדובר על דבר הידוע מכבר. ולא עוד אלא שז"ע [= שזה עתה] קבלתי מכתב מהאברך, ועוד הפעם כופל, שאמר לו אבא בפירוש כהאמור.

(ב) כל הדברים האלו פרסמו, לא רק המדוברת אלא גם המדובר, ברבים. וכששאלו אותו, האם היא משודכת שלו, או כלשונו הוא - "כלה", אמר ברבים: זי איז מיין כלה [= היא כלת].

(ג) בגוף הענין אם אמר אביו הנ"ל, או לא, אף שאין זה נוגע כלל להקישור בין המדובר והמדוברת, הנה מכתב האברך הנ"ל קבלתי במעטפה אחת עם מכתב אביו, וכנראה שכל אחד יודע מתוכן מכתבו של השני, ואין

ב

במכתב זה מבהיר הרבי אשר העיסוק במכתב הקודם אינו מהפן ה'דיני' אלא מצד העניין דכבוד בת ישראל, והדיוק בדברי המשודך והמשודכת ודברי ההורים.

ב"ה, י"ד מנ"א, תשי"ט
ברוקלין

הרה"ג הו"ח א"א נו"נ כו' מו"ה
משה צבי שי' [ביק, בראנקס]

שלום וברכה!

במענה למכתבו מב' מנחם, בהנוגע להשידוך, בו כותב אשר המצב הוא דלא כמו שתארו לפני, ובמילא אין זה הענין של די'עבד אלא לכתחלה וכו'.

והנה פשיטא שלא היתה כוונתי לדי'עבד דקדושין, ושכבר נעשו בזה כל הענינים

אביו שולל שאמר כדברים האמורים, אלא שמתרץ הענין שהי' (בלשון בנו) געווען [= הי'] בתור התרגשות אחרי שהיו גרויסע וויכוחים אין הויז [= וויכוחים גדולים בבית]. ולא בתור הסכמה.

מובן שקשה להבין את הנ"ל, אבל בכל אופן, הרי מזה מוכח שאמר דברים האמורים. ועוד להוסיף, שהל' [שון] שמזכיר כת"ר במכתבו "זאגסט דיין כלה, זאל זיין ווי דו זאגסט" [= אתה

אומר שהיא כלתך, שיהי' כפי שאתה אומר], איני רואה בזה חילוק לגבי ענין הנ"ל.

ד) במ"ש [= במה שכותב] אשר מי שהוא אמר, שאמה לא שמרה מלפני כעשרים שנה, טהרת המשפחה, - לפלא סגנון כהאמור, שהרי דברים כאלה יכולה לאמר רק אמה בעצמה! (כי - מי אפשר לו לדעת בבירור את הנ"ל). ופשיטא שאין מקום לסגנון כזה, בפי מתווך, שמכיר את המשפחה רק איזה שנים.

ה) במ"ש שאין זה דרך ישראל סבא, להודיע להורים משידוך, בסוף כל הפגישות - הנה כמו שכתבתי במכתבי הקודם, איני דן על הענין, אם התנהגות האברך בעבר הי' כדבעי או לא, כי אם על המצב כמו שהוא עתה.

ו) במ"ש שהאברך אמר בפירוש, שלא הבטיח לה כלום - מובן שגם זה אינני מבין, כיון שאמר ברבים "זי איז מיין כלה" [= היא כלתי], ואיך אפשרי הבטחה יותר ויותר בפרסום.

**בנרוון רידן ציריך לשלוי
האפשריות רביוון ממושר
רבת ישראל, ציריך עיון אם
רשאית למחול ואם תועיל
מחילתה (אפילו באם עתה
תהי' בלנב שלם) במקום
רביוון רבנים, שהרי אין אדם
רשאי לבייש את עצמו (אף
שמותר למחול על כבודו)**

ז) במ"ש איך זה הוצאתי פסק הלכה בענין, טרם שמעתי מה בפי הוריו שי' - הנה כפי שכתבתי במכתבי הקודם, לא פסקתי הלכה, אלא שעניתי איך לפע"ד [= לפי עניות דעתי] צריך להתנהג באותו המצב שתיארו לפני, ותו לא מידי. ובמכתבי לכת"ר תארתי בפרוטרוט איזה מצב תיארו לפני.

ח) אלא שאסתייע מילתא וקבלתי, כנ"ל, מכ' [תב] מאביו של האברך, ואיני

רואה שום הכחשה בהנקודות של המצב בהנוגע לפועל (מלבד ההצהרה מהוריו שלא הסכימו בעבר וגם אין מסכימים עתה. וגם זה אמר האברך בנוכחיות המדוברת, אלא שבהוספה שבאמצע הי' שינוי, וכנ"ל אין זה משנה את האמור לעיל, כיון שהאברך אמר להמדוברת, כפי האמור. ז.א. שבהנוגע לכבוד בת ישראל שהבטיחו לה בדבר ענין שידוך, היתה בזה הבטחה מלאה בדבריו, וגם אמר לה שהוריו מסכימים, וכנ"ל).

ט) במ"ש כת"ר מה שהאברך אמר (וכן הסבתא) בהנוגע לשמירת התורה והמצות ע"י האם - הרי גם בזה חל האמור בסעיף ד' לעיל.

י) בסיום כת"ר במכתבו, שע"פ [= שעל פי] הלכה אין כאן שום ענין של דיעבד כי לא הי' כאן, לא הסכמה ולא הבטחה ולא קשר וכו' - הנה לא נשענתי בדברי על שהי' בזה קשר, כי אם - הבטחה והסכמה. ובהנוגע לשידוך, נוגע הסכמה והבטחה מהמדובר עצמו, ולא

וכיו"ב לתענוג, והוא מנהג המדינה (ולכן אין כאן חזקת טומאה, אפילו באם ידוע ודאי שלא שמרה טהמש"פ).

1) ובפרט בנדו"ד - צע"ג אם נאמנת האם לומר על הבת שהיא בת הנידה, והרי לא רמי' עלי' לזכור לאחרי כעשרים שנה, האם לא רחצה בנהר

משום אדם זולתו. והבטחה והסכמה זו היתה במילואה.

יא) המורם מכל האמור, וכפי שאמר האברך בסיכום המצב, ששתי דרכים עתה לפניו, או שימשיך בהשידוך שע"ז יגרום צער להוריו שי', או להיפך - שע"ז יגרום צער להמדוברת, - ובזה היתה דעתה מאז וגם עתה, אשר באם יאמרו ההורים בסגנון חז"ל (לא) בעינא, והרי גם הם מחוייבים בשמירת כבוד בת ישראל, אז הענין כולו מסודר. והדרך להיפך, ספק גדול אם המדוברת תמחול במחילה גמורה, ועוד שאפילו אם תמחול בפה צ"ע [= צריך עיון] אם יש להאמינה על זה, כיון דאומרת זה מפני בושה וכו',² ואף את"ל [= אם תמצי לומר] שבהנוגע לכבוד אב ואם מספיקה מחילה בדברים, ועוד - בנדון דין שצריך לשלול האפשריות דבזיון ממושך דבת ישראל, צ"ע אם רשאית למחול ואם תועיל מחילתה (אפילו באם עתה תהי' בלבב שלם) במקום בזיון דרכים, שהרי אין אדם רשאי לבייש א"ע [= את עצמו] (אף שמותר למחול על כבודו) - עיין שו"ע אדה"ז ריש הל' נזקי גוף.

יב) ועד כמה גדולה הבטחת דברים והבזיון דוקא במדינה זו, יש ללמוד מחוקי המדינה שעל יסוד הבטחה כהאמורה, יכולה לתבוע האברך במשפט, על בזיון שמה הטוב וכו'. ובודאי ידוע לכת"ר חוק המדינה בזה. ופשיטא שאין הוראתי שילכו לערכאות וכו'. כי אם

להורות על החשיבות שנותנים להבטחת דברים במדינה זו, עד שנקבע בחוק על כל תושבי המדינה. וסבור וקיבל.

להוסיף הבהרה בהאמור לעיל: לכאורה ע"פ הלכה יש לדרוש מההורים שלו שיוותרו על מחאתם עד עתה כנ"ל כיון שגם הן מצויים על כבוד בת ישראל. ואין מקום לדרישה כזו מהמדוברת (ואדרכה), כי לבד שאין היא מחוייבת בכבוד, הרי פס"ד [= פסק דין] הוא שגם הוא אינו מחוייב לשמוע להם בהאמור³. ואף שבמקום פגם משפחה יכולים למחות בו כו',⁴ ניתן הדבר לשקוט [= לשקלא וטריא] מה נחשב פגם משפחה⁵, ובפרט בהתבונן בהשידוכין בשנים האחרונות של תלמידות בית יעקב דארצה"ב שעכ"פ [= שעל כל פנים] חלק חשוב מהן בא מבתים כבית המדוברת כאמור לעיל.

איני פוסק הלכה בדבר, כי אם עונה חו"ד [= חוות דעת], ובהנוגע לפס"ד, בטח יפנו לכת"ר, וכמו שכותב הנני אל האברך בזה.

והשי"ת ששמו שלום ושהשלום שלו, ירבה השלום בעולם בכלל ובענין הנ"ל ביחוד, ויהי' זה כלי מחזיק ברכתו של הקב"ה כדבר משנה.

בכבוד ובברכה

המשך בעמוד 40 <<

בדברים עכ"פ וכיו"ב - כ"א שיעשו סימן. והחילוק לכתובות (פד, א) מבואר, כי שם הקרובים עצמם יקברו אצל אחרים. וק"ל.

(5) ראה אחרונים לשו"ע אה"ע רס"ב. ושם ס"ד סעי' יג.

והשי"ת ששמו שלום: שבת יו"ד, רע"ב. ושהשלום שלו: שהש"ר פ"א, א (בסופו). כדבר משנה: עוקצין בסופה.

(2) ע"ד רמ"א בשו"ע אה"ע סע"ו סע' ה' מזורזא"ש. וראה שו"ע אדה"ז הל' נזקי גוף ס"ד.

וסבור וקיבל: לשון חז"ל - ב"מ עו, א.

(3) להעיר מתוד"ה פרשת (כתובות יז, א).

(4) אבל אין כאן ענין דכבוד או"א, כמובן. ובמחאה משום פגם משפחה - צע"ג אם יש לחייבו ע"פ דין להשיגח בהמוחים. ולהיפך משמע סגנון הרמ"א (אה"ע רס"ב: ואם אינו רוצה כו' - לכתחילה), שהוא בשינוי מל' הש"ס. ואין מזכיר שום ענין של כפי'

לקראת סיום היחידות הרבי ביקש ממני: "בבקשה, תהיה יותר ידידותי כלפיי"

אודות מה התבטא הרבי "יש לי נתפיים רחבות"? ■ על מה אמר הרבי ש"צריך להיות כבד ברוחניות, לא בגשמיות"? ■ שביבים מתוך יחידות של הרה"ח ר' זלמן יפה אצל כ"ק אד"ש מה"מ

מאת: מנחם כהנא

רואה בהתוועדות או בתפילות; הוא כל כך רגוע, ויחד עם זאת כל כך דרוך. כמעט אי אפשר להאמין שהוא כבר עבד היום בעבודתו הקדושה חמש עשרה שעות ללא הפסקה, ומה שיותר חשוב ומשמעותי היא העובדה שאיכשהו הרבי נותן לך את הרושם ב'יחידות' שיש לו בשבילך את כל הזמן שבעולם, ושהוא מתעניין רק בך ובבעיית שלך.

אחד מידידי נכנס פעם עם שני ילדיו אל הרבי. הרבי שאל אותו "האם ילדיך תמיד כל כך שקטים ורציניים או שזה בגלל ה'יחידות'?", ידידי ענה "הם בדרך כלל נראים ככה". על כך הגיב הרבי: "העניין שלי הוא להביא שמחה ליהודים", אמר ידידי לרבי "השמחה שלהם היא שמחה פנימית", ענה הרבי: "אבל שמחה יכולה להתגלות גם בחיצוניות".

לאחר שמסתת האנשים הנכנסים ל'יחידות' באותו לילה מתמלאת, הרב ליבל גרונר צריך להחליט למי לתת זכות קדימה. יש רק דרך אחת שהיא ישרה והוגנת באמת כדי לעשות זאת, לקיים ביניהם גורל.

הרה"ח ר' זלמן יפה, היה חסיד חב"ד תושב מנצ'סטר שבאנגליה, ומראשי הפעילים שם. ר' זלמן זכה לקירוב נדיר ונפלא מהרבי שליט"א מלך המשיח. החל משנת תשכ"ד הגיעו ר' זלמן ומשפחתו לחצרות קודשנו בחג השבועות. לפנינו חלק מיומן ביקורו אצל הרבי בשנת תשל"ה, המתמקד ביחידות אליה זכה בעת ביקורו זה. היומן מלא וגדוש ברגש חם וחסיד.

"העניין שלי הוא להביא שמחה ליהודים"

...ה'יחידות' שלנו נמשכה כשעה, מרבע לשתים עשרה בלילה עד רבע לאחת. חלפו עברו להם הימים הטובים בהם היינו זוכים לשתי 'יחידות' שכל אחת נמשכה למעלה משעתיים, במסגרת ביקורנו בן השבועיים וחצי בניו יורק.

אתה חושב שאתה מכיר את הרבי עד שאתה נכנס ל'יחידות'. כי ב'יחידות' הרבי נראה שונה מזה שאתה

**הרבי הבהיר פעם
נוספת את גודל
שמחתו על ספר
התניא החדש
"כשהספר הוגש
לי בהתוועדות,
הוא היה
באמת נראה
נפלא במיוחד
הכריכה"**

הביתה, קח את רעייתך לחופשה. זה יהיה רעיון טוב אם תיסעו לארץ ישראל ותבקרו בירושלים עיר הקודש".

ה'אקשני' של 770

מיד עם בואנו לניו יורק שלחתי לרבי את החלק השישי של היומן שלי, היתה לי הרגשה שעד עתה כבר כיסיתי בתיאורי יומני את כל המאורעות וההתרחשויות ב770 סביב הרבי. חשבתי לקחת את כל ששת החלקים ולהדפיס אותם בתור ספר אחד. עתה שאלתי את הרבי האם עלי להמשיך בכתיבת חלקים נוספים של היומן? הרבי הישיר מבט לעברי ושאל במלוא הרצינות "האם אתה רוצה לעשות צחוק ולכן אתה שואל שאלות שטותיות?" בסדר, מיהרתי להשיב, אבל אם כן אני זקוק לברכה מיוחדת מהרבי כי ממש חסר לי חומר לכתיבת חלק נוסף של היומן. הרבי היה מופתע: "אין לך מספיק חומר כדי למלא חמישים דף מתוך התוועדות אחת בת שתיים

זה גם מקל על כל התהליך, כל אדם מקבל את המספר שעלה בגורלו. יש רק יוצא מן הכלל אחד: למשפחות עם ילדים קטנים, מוקצים המספרים הראשונים. מצד שני אלה שסביר להניח שישוה במחיצת הרבי במשך זמן ארוך, מועברים באופן אוטומטי לסוף הרשימה.

הפרוזודור ליד חדרו של הרבי חדר ההמתנה מלא באותם אנשים שאמורים להיכנס ל'יחידות'. הרבה ידידים וקרובים סקרנים ואו הנוגעים בדבר נמצאים באזור, וממתנינים לשמוע מה יאמר הרבי. קומץ תלמידי ישיבה מדחפים בשטח ומתעניינים בכל אדם ובכל דבר שקשור לרבי. פעם ראיתי את הרבי גוער בכמה מאותם בחורים, ומודה להם ללכת ללמוד. למרות שלכל הממתנינים בתור יש מספרים שהוגדלו כך שהם יודעים אחרי מי יגיע תורם, אף אחד לא יודע כמה זמן ישהה כל אחד במחיצת הרבי; שתי דקות, עשרים דקות, שעה או יותר.

דלת חדרו הקדוש של הרבי נפתחה מבפנים, ואדם צעיר פסע באיטיות החוצה. הוא נשק למזוזה וסגר את הדלת. זו היתה האות לכניסתנו, עכשיו הגיע הרגע הגדול שלנו.

לרבי אין שום הפסקה הפוגה או פסק זמן בין גברא לגברא. למעשה, אחד התפקידים של ר' לייבל הוא לדאוג שהעניינים יתנהלו בצורה שוטפת, ולוודא שהרבי לא ייאלץ להמתין אף לא שנייה אחת בין 'יחידות' אחת לחברתה, מיד ברגע שאדם אחד יוצא הבא בתור נכנס לחדרו של הרבי.

פתחתי את הדלת, נישקתי את המזוזה וסגרתי את הדלת אחריו. התקדמנו לעבר הרבי שישב ליד שולחנו. הרבי קם, חיך לעברנו חיך רחב ואמר "שלום עליכם". הוא פנה לעבר רעייתי ואמר לה

"שבי כאן מרת יפה", היא עשתה כדבריו. הרבי לא ביקש ממני לשבת כי הוא יודע שאני מקפיד לעמוד במהלך ה'יחידות'.

רעייתי ביקשה ברכה לבריאות טובה, פרנסה, נחת מהילדים, וכן הלאה. הרבי ציין שהשנה נקבל ברכה כפולה.

שנמסר לו הופכת את הספר למשהו כבד מאוד "התניא צריך להיות כבד ברוחניות, לא בגשמיות". התלוננתי על מר... מדפוס סונסינו' שנטל לעצמו שני עותקים בכריכת עור. הרבי השיב: "אני מקווה שהוא ילמד בהם". הרבי ביקש שמשלחת חסידים תמסור את הספר לידי הרב הראשי יעקובוביץ בלונדון.

דיווחתי לרבי על סניף חדש של ליובאוויטש שייפתח אצלנו בקרוב, וביקשתי מהרבי שיכתוב לרגל מעמד הפתיחה מכתב מיוחד שיופיע בעלון החגיגי. הרבי שאל אם נקבע מועד מדויק לפתיחת הסניף, או שהתאריך עדיין גמיש. עניתי שהפתיחה מתוכננת בערך עוד שמונה שבועות. הרבי אמר: "יש עוד הרבה זמן עד לשיגור המכתב, בינתיים יש עוד הרבה עבודה לעשות".

כל שנייה מסדר יומו העמוס של הרבי מעסיקה אותו בבעיות דחופות. הרבי ביקש עוד "תזכיר לי בקשר לזה כשבועיים לפני שתזדקקו לזה" (מילאנו אחר הוראת הרבי, ואכן מכתבו של הרבי נתקבל במועד).

סידור פגישה לחברי 'ועדת התניא'

כעת ציינתי לפני הרבי שיש לי נושא עסקי חשוב מאוד שברצוני לדון עליו עם הרבי, הרבי חיב לי חוב שעדיין לא טופל בפירעונו זה זמן מה. בשנה שעברה לפי בקשת הרבי סידרתי שידוך לנערה אחת באנגליה, ולאחר מכן הרבי הבטיח לי דמי שדכנות. אני מודה שהנושא הזה עדיין לא טופל

[של ערב שבועות] ועוד אחת של שש שעות [של חג השבועות]?" עניתי לרבי שההתוועדות השנייה התקיימה ביום טוב, ולכן נבצר ממני להעלות על הכתב ראשי פרקים בשעת מעשה. המוח שלי לא מסוגל לקלוט ולאחסן בתאי הזיכרון כל כך הרבה חומר. הרבי הגיב: "יש הרבה בחורים שיכולים לעזור לך", "ובכל אופן", הוסיף הרבי, "נראה שאתה זוכר היטב הרבה מה'אקשן' של 770 ומדפיס זאת ביומנו, אז אם כך בוודאי תצליח להיזכר גם בהרבה מדברי התורה ששמעת".

הרבי אמר לי שהוא נהנה מאוד לראות שכל נכדיי למשפחת לו הגיעו לניו יורק, והרבי הוסיף "זה נותן הרגשה של חג אמיתי כשהם נמצאים כאן".

סיפרתי לרבי על מישהו שמאשים את ליובאוויטש בכל הצרות, הרבי השיב "יש לי כתפיים רחבות".

שאלתי את הרבי על כמה מהעובדים במוסדות ליובאוויטש במנצסטר, וצינתי שהסניף שלנו

נתברך בכמה סוגים של עובדים שחלקם עובד יותר קשה מהאחרים. הרבי גילה לי שחנני ר' שמואל לו משרת נאמנה את ליובאוויטש, "אם יתבקש לטאטא את הריצפה הוא יסיר את חליפתו וישג מטאטא ויבצע את העבודה מיד. אף עבודה לא תיחשב עבורו קשה מדי או בזויה מדי כל עוד העבודה צריכה להיעשות".

הרבי הבהיר פעם נוספת את גודל שמחתו על ספר התניא החדש "כשהספר הוגש לי בהתוועדות, הוא היה באמת נראה נפלא במיוחד הכריכה".

הרבי ציין שקופסת העץ שצורפה לעותק המיוחד

"בהמשך התשובה הסביר לי הרבי את כוונתו האמיתית, הרבי כתב שעלי לעשות דברים מתוך ידידות ואהבה כלפיו מתוך שמחה אמיתית, ולא משום שהרבי נתן פקודה וממילא אין לי ברירה אלא לציית לה".

הרבי נעצר לדבר עם ר' זלמן בחזית הכניסה ל-770 באחת מההזדמנויות הרבות בהן ביקר בחצר הרבי

תמונה שצולמה מתוך לובי הכניסה של 770
בה נצפה ר' זלמן משוחח עם הרבי

ב'יחידות', למה התכוון הרבי כשאמר שעלי להיות יותר ידידותי כלפיו. אחד מידידי חשב שיש לו הסבר בשבילי: "הרבי הוא מלך, וצריכים להתייחס אליו בהתאם במלוא הכבוד ההערכה והאציליות. כשאתה רואה את הרבי, אסור לך לחייך לעברו". והוא המשיך בדבריו "זה גם מאוד הגיוני, ככל שאתה יותר רוצה להראות לרבי שאתה ידיד שלו - כך אתה צריך לחייך אליו פחות, והבעת פניך צריכה להיות חמורת סבר ובכובד ראש בראותך אותו". דבריו של הידיד קצת הטרידו אותי, ישבתי וכתבתי לרבי שאולי אני צריך להיות קצת פחות עליו ושמוח כשאני פוגש אותו ומה ענה הרבי מלה אחת "וילד = פראי", במילים אחרות ההשערה הזאת מזועזעת. בהמשך התשובה הסביר לי הרבי את כוונתו האמיתית, הרבי כתב שעלי לעשות דברים מתוך ידידות ואהבה כלפיו מתוך שמחה אמיתית, ולא משום שהרבי נתן פקודה וממילא אין לי ברירה אלא לציית לה.

(מתוך ה'יומן', תרגום מאנגלית).

משום שבינתיים לא רצייתי לעסוק בו. בשעתו הודעתי לרבי אינני חפץ בהסדר כספי, רמזתי שבבוא העת אבקש תשלום מסוג אחר, עתה הסברתי לרבי: הגיעה שעת הכושר... הכול יודעים עד כמה הרבי איננו אוהב להישאר בעל חוב... ואני מוכן לעשות עסק אם הרבי יעניק במו ידיו לכל אחד מארבעת חברי 'ועדת התניא', עותק אחד של הספר כשהוא חתום בחתימת ידו, 'אפטור' את הרבי לחלוטין מתשלום החוב. יתרה מזאת אני אחשיב זאת כאילו ביצעתי עסקה נפלאה באופן יוצא מן הכלל. הרבי ענה: "אני רואה שאתה מנהל עסקים לא רק במנצסטור, אלא גם באמריקה...".

הרבי הסכים להצעתו, ואמר שיפגוש את חברי הוועדה בטרם יעזבו את המקום בדרכם הביתה. שאלתי את הרבי אם ייתן לי הזדמנות לצלם אותו. הרבי הסתכל עלי בהפתעה "בוודאי כבר הספקת לצלם אותי לאחרונה". הוכיחתי בתדהמה. באחד הימים הראשונים לבואנו, ממש לפני תפילת מנחה סידרתי שרעייתי בתי וילדיהם יעמדו באחת הפינות, וכאשר הרבי יהיה בדרכו לבית המדרש אצלם תמונה נאה שבה ייראו הרבי וגם כל בני המשפחה. בדרך כלל כשהרבי רואה את רעייתי הוא עוצר לרגע ואומר לה כמה מילים, בעודני מצפה לנוהג קבוע זה בדקתי את ההבזק והפוקוס של המצלמה וחיכיתי.

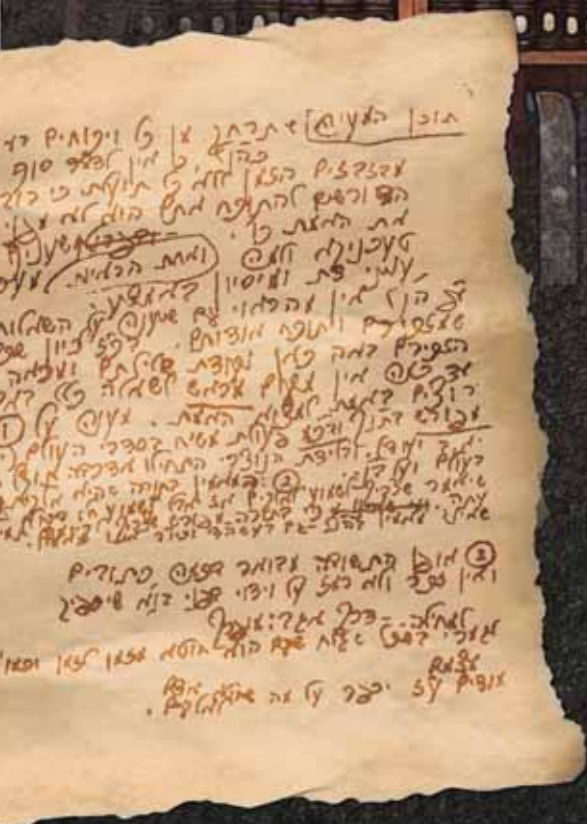
דלת חדרו של הרבי נפתחה והרבי חלף על פני כל הקבוצה כמו הבזק מהיר מבלי לעצור אף לשנייה אחת, הייתי בטוח שהרבי בכלל לא ראה אותי עם המצלמה, הרבי היה נראה מאוד עסוק וטרוד, איזה מזל היה לי דווקא כאשר סידרתי הכל כדי להשיג תמונה כזאת, הרבי שינה ממנהגו הקבוע. בכל אופן הרבי התנער עתה מבקשתי לקבל עוד תמונה.

שאלתי את הרבי אם יתנגד שבעתידי נביא איתנו רשמקול כדי להקליט את ה'יחידות' פשוט לא יכולנו לזכור אפילו חצי מכל הדברים שהרבי אומר לנו ב'יחידות'. נסענו דרך ארוכה עד ניו יורק והיה חשוב לנו שנדע את כל הדברים שנאמרו לנו.

הרבי ענה שאין לו כל התנגדות לרעיון זה, ואז הוסיף "בבקשה תהיה יותר ידידותי כלפיי". דיברנו על עוד נושאים ציבוריים ומשפחתיים, ואז עמדנו לעזוב. היינו המומים. התקשינו להאמין שנכחנו בחדרו של הרבי למעלה משעה. הזמן חלף כל כך מהר. הרהרתי והתבוננתי רבות בדברי הרבי אלי

אנא נפשי

בתבית יהבית

השתלשלות קבלת 'תורת דוד
השביעי' - תורת רבינו, החל מכתבתה
לעצמו ומסירתה לבודדים, וכלה
בהדפסתה והפצתה לכל רחבי תבל.

פרק שני

הרה"ת בנימין שיחי' סוחייק
משפיע בישי"ק חח"ל צפת

אם אי-פעם בוזבזה כל-כך הרבה אנרגיה, נשפך כל-כך הרבה דיו, נכרתו כל-כך הרבה עצים ביערות הגשם כדוגמת השפע העצום

שישנו בנמצא אודות דברי-הימים החב"דיים הרבים. נסיון מוצלח של שכתוב דברי ימיהם של רבותינו נשיאנו ותולדות ימי חייהם, הינם לחם חוקם של הרבה מהחסידים - ראיונות, זכרונות, יומנים ורשימות. כל שגדלו על ברכי החסידות אין בקרבם מי שנמצא שלא מכיר לפרטי פרטיהם של המאורעות החב"דים החל משחר היווסדם כמסופר בספר הזכרונות לכ"ק אדמו"ר מהור"צ, וכלה ביומני דור השביעי וסיפורי גיבוריו ואריותיו.

לא בכדי אנו מתעסקים בכך כ"כ הרבה, שכן מלבד הציווי מרבותינו הקדושים להתעסק בזה¹, הנה - זה חיינו! אלו החיים שלנו, ולפיכך אכן גם מעסיק אותנו. דברי-הימים החב"דיים אינם היסטוריה מתה לדעת את העבר, אלא נשמה חיה הנופחת חיים בשוכני בתי חומר, נופחת חיים בגופנו החומרי.

עקרון זה שזור בכלל, בכל דבר מה שאנו חיים. ולפיכך אנו תלמידי התמימים שתפקידנו ושליחותנו העיקרית הינו 'לימוד התורה'², שומא עלינו - לא כציווי, אלא כבן הנובר בגנזך אביו - לנבור בדברי ימי תורת

1) בשנים הראשונות עודד רבינו רבות את זקני החסידים לכתוב את זיכרונותיהם. באגרת אל הגאון החסיד זלמן שמעון ע"ה דווארקי (לימים, רבה של שכונת קראון הייטס), כתב הרבי - כ"ח מר חשון תשי"ב (הודפס באג"ק ח"ה עמ' מ): "קבלתי מכתבו בצירוף רשימות זכרונות מהשנים הראשונות לנשיאות מו"ח אדמו"ר, ותשואות חן על העבר, ובקשה רבה וכפולה להמשיך בזה, כי אף שמרובים הסיפורים שרשם באיכות, אבל מעטים הם בכמות, ובלי ספק אשר רשומים בזכרונות עוד כהנה וכהנה. כן אם יש בידו לזרז את אלו שיודע שגם הם זוכרים ענינים וסיפורים מהשנים ההם, נא ונא לעשות בזה, או להודיעני ואכתוב אני אליהם יש". בהזדמנות אחרת כתב רבינו במכתב מד' חשון תש"ג להגה"ח מנחם זאב ע"ה גרינגלאס והרה"ח יוסף ע"ה ויינברג - שיש חשיבות מיוחדת להעלאה על הכתב של זכרונות מזמנים ומאורעות מיוחדים שהיתה להם השפעה עולמית. ראה בפתיחה לספר 'לשמע אהן' לר' שני"ז ע"ה דזכמאן - ספר שהרבי דחף להוצאתו וליונה את מחברו, וכן רשימת דברים לר' ח'יטריק, ובלקוטי ספורים לר' חיים מרדכי פערלאו ועוד.

2) בדבר שליחותו העיקרית של תמים יש לחזק נקודה חשובה, אשר יש להבחין בה היטב ולא לבלבל ח"ו. הנה יש

רבינו, ובזה נטיב מעט עם נשמתנו הכוספת לחווית הדבקות במקור חיי החיים, ולקבל מעט תוספת חיים ומשב רוח רענן לצבוע בצבעים חדים ונעימים את פנימיות דיוקן דמות אבינו שתעמוד לנגד עינינו בכל אשר נפנה ונעסוק, ולא דמות דיוקנו וקלסתר פניו

הבדל בין 'שליחות' לבין 'השער' דרכו עוברת השליחות. ואסביר, בש"פ חיי שרה תשנ"ב הזכיר רבינו שה"שער לכל ענייני השליחות" הינו 'קבלת פני משיח צדקנו'. השער הוא הכותרת, הקו המנחה לאורך כל עשיית הפעולות אבל וודאי שיחד עם זאת השליחות עצמה, קרי, עשרת המבצעים, מבצע מצה, ומגילה וכו' הינם שרירים וקיימים ועשייתם צריכה להתבצע כמקודם ובהוספה, אלא שב'ראש' ישנה כוונה ותכלית מסויימת שהכל מובל דרכה. וכך הוא בנוגע לכל תמים. יש את שליחותו העיקרית והיא לימוד תורה - וכל התורה! אלא שבה נוסף השער דרכו עוברת השליחות. וכמובן שצריך לחזק ולהתחזק בב' הנקודות הן השליחות והן השער. ובדבר השליחות של תמים ראה כך קבע הרבי בהתנועות אחרון-של-פסח תשל"ו (לקוטי שיחות' כרך יד עמ' 320-322): "אף שכל סוגי העבודות המוטלות על תלמידי תומכי תמימים - גם עבודת התפלה, הפצת המעינות וכו' - כל-אחד ואחד מהם עיקר ועבודה לעצמו, מכל-מקום ה"עבודה תמה" של תלמיד הישיבה היא - לימוד התורה, וכל שאר העבודות הן בערך הכנה להתכלית...".

שנים רבות קודם לכן בש"פ קדושים תשי"ט (תורת מנחם כרך כה עמ' 266) הסביר הרבי: "בישיבות בכלל, ובישיבות תומכי-תמימים בפרט, שבהם לומדים גליא דתורה ופנימיות התורה..." המעשה הוא העיקר. ענין המעשה אצל התלמידים הוא - הלימוד בפועל, היינו, שבחור צריך לישב וללמוד נגלה וחסידות, הן בסדרי הישיבה, והן - באופן של "פריצת" - בכל כ"ד (24) שעות המעת-לעת (מלבד הזמנים הדרושים לצרכי הגוף). וכמובן, שיש להזכיר (ואם ה' מתאפשר - באותיות קידוש לבנה) את היחידות האחרונה ששמענו לע"ע מיום אדר"ח חשוון תשנ"ב: "כאשר מסתכלים על בחור-ישיבה אמיתי, צריכים לראות את מציאותו האמיתית - שכל מציאותו, כל עולמו וכל חייו, הוא-ענין התורה... שמציאותו נעשית מכוסה ובטלה לגמרי בתורה...". יודעי דבר מספרים שבשעה 8:00 נכנס הרבי לזאל הגדול ליחידות חגור באבנט (שלא כרגיל), וקיבל ארבע קבוצות זו אחר זו. כאשר הקבוצה הראשונה שנכנסת הם קהל האורחים שבא הנה מכל העולם כולו, יצאה כת ראשונה ונכנסה כת שניה - ילדי הבר-מצוה ובנות-מצוה על משפחותיהן. הקבוצה השלישית - חתנים וכולות. אחרונים נכנסו ובאו 'חילי בית דוד' וכל התמימים מיישיבות ליובאוויטש בכל העולם שהגיעו לחודש החגים. בנייהם בלטה קבוצה קטנה של 'תמימים' מקומיים שבדיוק היום זכו לקבל את הזכות להיות שלוחי הרבי ועומדים לנסוע בקרוב. השיחה לתמימים הייתה בקול גבוה מעט מאשר קודם. השיחה נסבה ב'שטורעם' גדול אודות לימוד התורה, וחמשה פעמים! - להבין את החשיבות הרבה לה רוכש רבינו לשליחותו העילאית.

גרידא³ אלא קלסתר פנימיותו בבחי' לא זו אף זו⁴. המשימה הזו חקוקה היטב על קירות ליבו ומוחו של כ"א מאיתנו, המתממשת בהרבה מובנים ובהרבה במות, ובכתבה הבאה להלן נעשה נסיון להתחקות אחר סדר התגלות תורת רבינו אלינו. בחלק הראשון (אשר הוא עצמו חלוק לשתיים הראשון התפרסם בגליון ה'תמים' הקודם, החלק השני, הוא המוחזק על כפות ידכם התפוס בין אצבעותיכם), נידון בתקופת קדם קבלת הלוט בערפל ומאוד סבוך בדליית פרטיו, אין תורה אחת ברורה בנדון אלא טיפין טיפין שהתגלו לנו במהלך השנים, ונצרך ללקוט 'ליקוטי בתר ליקוטי' את השבבים וחלקיקים ולבנות מהם עמודה אחת ברורה. החלק השני בעיקרו יעסוק בשנים שלאחר הסתלקות הנשיא השישי, וברגעים אלו אין ממש צפי ברור כמה גליונות יתפוס. ועוד חזון למועד.

**”ות”ל בעד זה שחננר
בינה דעה והשכל,
להכיז ולהשכיף
בתורתו ית’, והמאמר
הוא הפלא חזק
והתחזק והוסף אומץ,
וה’ יהי בעזרך כי
תשכיף לאמיתתה של
תורה ותצלח ותעלה
מעלה מעלה.”**

שימש כמזכיר לחותנו. עבודת מזכירותו התבטאה בעיקר בשכתוב אגרות שהכתוב אדמו"ר מוהריי"צ את רבינו, ובה ניתן לשער ב' אפנים לעשות זאת - האופן ראשון: שכתוב המלל הנאמר, תוך ישיבה ממול לכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ וכתביה צפופה של דבריו הנאמרים עם דיוק להיצמדות למילותיו או ביטויי הק'; או שמא אופן הב' שרבינו שמע את תשובות חמיו בע"פ (אפשר שכתבם כנקודות לתזכורת ע"ג נייר⁵) ולאחר זמן ישב במשרדו וכתב בסגנונו הפרטי. אפשר שהי' זה שילוב של ב' האופנים. כן אפשר לומר שמתוכן המכתבים דאז נראה מעט כהאופן הב'.

ישנה רשימה שערך ובה מצויין אלו אגרות כתב, ואלו אדמו"ר הריי"צ. וכן יש בנמצא אגרת אחת מיום ז"ך חשו"ב⁶ הכתובה כולה בכתב ידו הקדוש וחתומה בידי אדמו"ר הריי"צ.

גם בתקופה זו התכתב עם הגאון הרוגוטשובי - ויש בנמצא שתי אגרות האחת מיום כב שבט תרפ"ח⁷ שם מביא הרבי את דברי הרמב"ם שאין בכל מיני הבע"ח מי שיתטמא או יתטמא בעודנו חי, ושואל ע"ז משעיר המשתלח דמיטמא משלחו, מבע"ח שעשואם גולל לקבר, ומבהמה שעשאה עבודה זרה ע"י מעשה. המכתב מלווה בריבוי ציונים ומראי מקומות. אגרת השניה מיום כא אדר ותוכנה כמה שאלות אודות ענייני חכמת התכונה המובאים בדרשות חכמינו ז"ל וברמב"ם. לבסוף חותם את האגרת "ענין ויוסף ה' יפה תואר ויפה מראה שהתחיל לומר ברכב ולא סיים" - מזה משמע שנסעו יחדיו ברכבת ודברו בענין זה.

בנוסף התכתב בשעה זו עם כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע בתורת הנגלה⁸.

(5) כפי שמצינו שנהג קודם הנשיאות לכתוב את הרעיונות והחידושים בכתב אך בסגנון המובן רק לו, או שמא כפי שנהג לאורך כל שנות הנשיאות, שלפני כל פארבינגען כתב בנקודות את העניינים עליהם הולך להתעכב. ראה לדגמא תושרה לשבת אחרות של ישיבת תורת"ל ברינו תשע"ח.

(6) ראה במבוא לא"ק ח"א עמ' 6.

(7) ראה שמן ששון מחבר"ך ח"ד - עמ' 176.

(8) רבינו לא פרסם באופן רישמי התכתבות שכזו. אשמח

תקופת ריגא (לטביה), תרפ"ח - ותחילת תרפ"ט

למחרת שמחת תורה ביום כ"ד בתשרי תרפ"ח - יצא אדמו"ר מוהריי"צ מרוסיה עם משפחתו והתיישב בריגא (בירת לטביה), וכעבור ימים מספר בחודש טבת הצטרף אליו חתנו, רבינו. שם פעל אדמו"ר הריי"צ גדולות ונצורות בענייני הכלל בכלל, ובפרט למען יהודי רוסיה הסובייטית. בראשית ביאת רבינו

(3) שגם בזה ישנו מעלה עצומה. ראה התוועדויות השי"ת עמ' 51: "...ומהעצות לזה - ציור פניו של הרבי: כל מי שהיה ביחידות אצל הרבי - יצייר לעצמו את פני הרבי כפי שנכנס אליו ביחידות. ואלו שלא ראו את הרבי יציירו לעצמם את פני הרב באמצעות תמונה". וראה שם, עמ' 67: "הרבי נותן עצה - שכאשר יושבים במצב של נמיכות רוח כו', אזי העצה היא, להתקשר אל הרבי על ידי ציור פני קדשו. ומזמן לזמן צריך כל אחד ואחד לצייר לעצמו פני קדשו של הרבי, ולהזכר בדברים ששמע מהרבי - גם אלו שלא ראו את הרבי יכולים לצייר לעצמם פני קדשו על ידי תמונה וללמוד תורתו". וראה אגרות קודש חלק ג' ע' פא. ובנוסף לכל ישנו דיוק נפלא בתניא פרק מב בכך שמשם רבינו מתלבש ב"גוף ונפש" של חכמי הדור נשאי העדה וראה במפרשים על אתר.

(4) עיין בפני יהושע - קידושין מא ע"א.

תקופת ברלין, תרפ"ט - תרצ"ג

בו' בכסלו תרפ"ט בא רבינו בקשרי השידוכים עם מרת חיה מושקא, בתו של אדמו"ר מוהריי"צ וקישורי התנאים נערכו בעיר ריגא. בשבת פרשת ויצא, י"א בכסלו, התקיים ה'שבת חתן' והרבי עלה לתורה (אופרופעניש) במניין של הרבי הריי"צ.

שבועיים לאחר כואו בקשרי השידוכים, י"ד בכסלו תרפ"ט, התקיימה חגיגת הנישואין בחצר ישיבת תומכי תמימים בעיר ורשה.

במהלך החתונה שוחח רבינו עם הרבנים החשובים¹³ - ר' מנחם זעמבא (בעמח"ס תוצאות חיים)¹⁴ ור' מאיר שפירא (ר"י חכמי לובלין). האחרון

לצאת מברית המועצות. לפני זה הפקידה את אוצרות הכתבים בידיהם של אנשים נאמנים במוסקבה. במהלך השנים נרחמו כמה חסידים להבאת תכריכי כתבי היד של ר' לוי יצחק, ובשיתוף עם יהודים שומרי תורה ומצוות שנסעו לברית המועצות נעשה מבצע הירואי ומסוכן להצלת הכתבים. תחת אפס של בלשי הק.ג.ב. הועבר תכריך כתבי היד מרשות היהודי הנאמן שהופקד על שמירתם לידי שגרירות ישראל, שמהרה לשלוח בדואר דיפלומטי את הכתבים למשרד החוץ בירושלים. לאחר כמה ימים הגיעו הכתבים לידי אדמו"ר שליט"א. צוות נבחר של חסידים התיישב לערוך את הכתבים לספרים, כשהרבי מפקח באופן אישי על העריכה והסידור של הספרים. אלא שספריו האישיים השאיר בביתו הרבנית הפקידה אותם בידי אדם מסויים קודם יציאתה לגור בידח עם בעלה הק' בעיר גלותו, וזה האחרון קברם והחביאם ועד היום תפילתנו שימצאו ויחזרו לידיהם הנכנות.

13) שלשלת היחס עם' 20.

14) ובפרטיות - כנזכר, במהלך החתונה ביקש אדמו"ר הריי"צ מהרב שפירא שישוחח עם הרבי בדברי תורה. הרב שפירא פנה אל הרבי ואמר לו "גנ.. אמור משהו". הרבי הרצה לפניו במשך שעה ארוכה, בשקט ובמתינות, תוך כדי שהרב שפירא מקשיב ומעיר מדי פעם הערות קצרות. בסיום השיחה פנה הרב שפירא לאדמו"ר הריי"צ ואמר לו: "הרבי מליובאוויטש, לקחתם חתן גאון עולם". למחרת החתונה, הגיע הרב שפירא למלון בו שהה הרבי אחרי החתונה, כדי לתת לו מתנת חתונה את ספרו "שר"ת אור המאיר" כשעליה הקדשה בכתב ידו. הרבי והרב שפירא הסתגרו למשך כמה שעות בחדר צדדי בבית מלון ובסיומן יצא הרב שפירא בהתפעלות גדולה. על פי עדותו של הרב שמואל זלמנוב שהיה המלצר האחראי על השולחן המרכזי בחתונה, בו ישבו אדמו"ר הריי"צ, הרבי ושאר גדולי ישראל שהשתתפו בחתונה, ביניהם הרב שפירא. כמו כן, היה מלווה את הרבי ("השומר") בזמן שהותו בבית מלון לאחר חתונתו. עדותו הודפסה בשבועון כפר חב"ד גיליון 358. ימי מלך

ידועה לנו התכתבות נוספות מאותה תקופה עם אביו המקובל האלוקי ר' לוי יצחק, אגרותיו אל אביו לא הגיעו לידינו אך מתוך אגרות אביו אליו שנדפסו בס' לקוטי לוי יצחק⁹ רואים אנו שרבה היתה ההתכתבות ביניהם בענינים עמוקים בנגלה חסידות וקבלה.

כך כותב לו אביו¹⁰: "ע"ד הערותיך על מכתבי הנתי מהם מאד... הערתך הא'... הב'... הג'... הד'... ע"ד קושיתך בבה"ז". בע' ש: "טוב הדבר שאמרת. הודעני דעתך בזה... נזכרתי שבמכתבך הקשת על המבואר בלקו"ת". בע' שב: "נהניתי מביאורך שאמרת על המארז"ל". בע' דש: "וע"ד קושיתך עוד הפעם על האמור בלקו"ת... וע"ד קושייתך בהמבואר בתו"א". בע' שו: "וע"ד הערותיך... ע"ד ההערה". ובע' שז: "עתה בדבר מכתבך בהחודשי תורה שחננך ה'... והנך שואל להודיעך דעתי כלא כתל ושרק להט ידוע לך כי המאמר בכללותו טוב מאד, שיש בו חריפות ובקיאיות בנגלה ובנסתר, ושכל ישר ועמוק בהבנת התורה בנגלה ובנסתר, ות"ל בעד זה שחננך בינה דעה והשכל, להבין ולהשכל בתורתו ית', והמאמר הוא הפלא חזק והתחזק והוסף אומץ, וה' יהי בעזרך כי תשכיל לאמיתתה של תורה ותצלח ותעלה מעלה מעלה".

התכתבות זו בתורת הנגלה ובנסתר נמשכה במשך השנים התחילה בשנת תרפ"ח, כנזכר, ונמשכה עד שנת תרצ"ט, אז נאסר האב ונשלח לארץ גזירה לכמה שנים¹¹. אמנם - כנזכר - כל האגרות הללו שכתב רבינו לאביו לא הגיעו לידינו, וידועות לנו רק מתוך ההזכרות האמורות. וחבל על דאבדין. ושנוזה במהרה למצואם ולראות בפדותם¹².

לשמוע עוד פרטים בנדון.

9) חלק לקוטים ואגרות קודש.

10) כל התיאורים הבאים להלן הובאו במבוא לאנ"ק ח"א.

שם ע' רנת.

11) ובכל מנחם אב תש"ד שבק חיים לכל חיי.

12) בהתועדות ו' תשרי תשמ"ו (יום היארצייט שלה) אמר רבינו: "... למרות כל הקשיים וריבוי הדאגות בחיי היום-יום, לקחה על עצמה בעלת ה"יארצייט" דאגה נוספת - כיצד לאפשר פרסום תורתו של אממו"ר (אביו של הרבי - רבי לוי יצחק) באופן שרבים מישראל יוכלו להגות בביאורי הענינים דפנימיות התורה על פי חסידות חב"ד, וכל זה בכדי לקרב את הגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, התלויה בהפצת המעיינות חוצה! ...

לאחר הסתלקותו של ר' לוי יצחק, הצליחה הרבנית חנה

כך גם הגיעה לידינו אגרת שכתב אליו כ"ק חותנו¹⁸ "בטח קבלת העתקת המא' 'טבע' מהדורא בתרא, כן המאמר 'החובה ומיכולת לעשות בעד החסידות', אם למדתם בעיון הייתי חפץ לידע אם יש לך איזה הערות, ודעתך האם כדאי לפרסמם". ובדאי היו דברים נוספים מסוג זה שלא הגיעו

ר' מאיר שפירא

ר' מנחם זעמבא

הגיע למחרת החתונה להמשיך את שיחתו עם הרבי ואף העניק לו את ספרו "אור המאיר" עם הקדשה, כמתנת חתונה. וכפי שסיפר לימים רבינו בעצמו¹⁵: "בחתונתי שהתקיימה בוורשה, נכח גם הרב ר' מאיר שפירא מלובלין, שהעניק לי כמתנה את ספרו 'אור המאיר' ולאחר מכן אף

נטל חלק בשבע ברכות. מורי וחמי חבבו ביותר ורצה מאוד שאשוחח אתו בלימוד. התבוננתי אז בספר, ובין התשובות מצויה אחת העוסקת בפירוש רש"י זה הנידון עתה.. אל תחשדוני שאני בקי בכל ספרי השו"ת.. עיינתי אז (בתקופת החתונה) בספר, ומאז נשארו הדברים בזכרוני".

בי' שבט תרפ"ט עזב רבינו את לטביה, ונסע לברלין בירת גרמניה, שם קבע את מגוריו יחד עם רעייתו הרבנית חיה מושקא.

ג. תורת רבינו כ'חתנא רבי נשיאה':

מטלות עיוניות שביצע עבור הרבי הרי"צ

בשנים תרפ"ט - תרצ"ג גר רבינו בברלין, כנזכר. וגם שם היה כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע מוסר לידי עבודות מיוחדות חסויות, ורק אחדות מהן ידועות לנו מתוך ההתכתבות שביניהם, ואין כאן המקום להאריך בזה¹⁶.

בין המטלות הבולטות, הי' לערוך הערות על ספרים מסוימים (אשר לימים עשה זאת כתפקיד קבוע כיו"ר קה"ת) ובין היתר נמצא ההוראה מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ לכתוב הערות לשו"ת צמח צדק בענין גילוח הזקן¹⁷.

ר' חיים עזר גרודזינסקי

לידינו¹⁹.

במקביל המשיך את התכתביות התורניות שהחל קודם נישאיו התכתבות עם הגאון מרוגוטשוב: גם משם התכתב רבינו עם הגאון מרוגוטשוב אך רק שו"ת אחת נשארה לנו לפליטה היא אגרת ה - המתעסקת בדיני יובל, והפרש אורך חייהם של הנשים ביחס לגברים.

מאורע יוצא דופן המעיד על התעסקותו של רבינו עם רבנים ות"ח מפורסמים מצינו בשנת תרצ"ב (סביבות ימי הפורים), אז נפגש רבינו²⁰ בשליחות אדמו"ר הרי"צ עם הרה"ג חיים עזר גרודזינסקי²¹, והרה"ג ברוך בער ליבוביץ²². על פגישה זו מסופר: כאשר הגיע הרבי לר' ברוך בער הקיפוהו תלמידי ישיבת קמניץ והתקיפוהו בקושיות רבות בסוגיות הש"ס, אך הוא לא ענה. לאחר מכן נכנס הרבי לחדרו של ר' ברוך בער, מסר לו את דברי השליחות שנשלח מאדמו"ר הרי"צ ויצא החוצה. לאחר יציאתו מהחדר, קרא הרבי לתלמידים וענה להם אחת לאחת בצורה גאונית על כל קושיותיהם. שאלו ר' ברוך בער שעמד וצפה מהצד "מעיקרא מאי קא-סבר ולבסוף מאי קא סבר?" ענה לו הרבי: כאשר הייתי בשליחות, לא רציתי להסיט את מעייני לכל דבר אחר".

באותה הזדמנות, כאשר דיבר הרבי עם תלמידיו של רבי ברוך בער, ובמהלך השיחה כאשר שמע רבי ברוך בער את גודל גאונותו והבנתו העמוקה של הרבי

18) אגרות קודוש שלו ח"ב אגרת תרכא.
19) ראה מבוא לאג"ק ח"א.
20) שלשלת היחס עמ' (20).
21) ט' אלול תרכ"ג - ה' אב ת"ש.
22) כסלו תרכ"ד - ה' בכסלו ת"ש.

ימים ראשונים.

15) שיחת ש"פ צו תשל"א.
16) עליהם מסופר במבוא לאגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ
חלק ג ע' 14-8 ובחלק ד ע' 6.
17) אג"ק ח"א, אגרות ג-ד.

הנאצית לשלטון בגרמניה, מה שגרם לתעמולה אנטישמית רבתית בכל רחבי גרמניה - תעמולה ארסית ופרועה, כלולה כמתבקש (בקרב צמאי הדם הנוראים הללו) ברדיפה אכזרית של היהודים. מצב זה הכריח את רבינו להגר מברלין לפריז²⁷.

הגירתו זו נזכרת באגרת שכתב לו אביו בערב פסח תרצ"ג²⁸: "בנפש שוקקה חכינו למכתבך מפאריז, וסוף כל סוף הגיענו סוף שבוע העברה. בואם לשלום. התיישבו במקומכם החדש ותהיו במנוחה ושלוה והשקט עד העולם".

בפריז גר רבינו החל מאביב תרצ"ג עד אביב תש"א. בתקופה זו היה רבינו העורך הראשי של מדור אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, או אפשר לומר הממונה הנבחר להתעסק בכתבי אגרותיו של חמיו, ואף פרסמם בשעתו ע"ג קבצים מיוחדים (כדוגמת 'קובץ המכתבים' הגדפס בסוף סידור תהילת ה'²⁹) ובקובץ התמים. לצורך עריכת האגרות, נשלח על ידי אחד ממזכיריו של אדמו"ר הרי"צ העתק של כל האגרות שיש בתוכן עניין לציבור. את האגרות סידר הרבי, צירף להן מפתח ובחר את האגרות שיודפסו בתוספת הגהותיו, הערות וצינונים.

הרבי בפאריז, (לערך בשנת תרצ"ז)

עוד התעסק בעריכת שיחותיו הק' של אדמו"ר הרי"צ, וכן ומפתחות לספר התניא, תורה אור, לקוטי תורה ולמאמרי אדמו"ר הרשב"ב ועוד. על עריכות אלו התבטא רבינו לימים³⁰: "המפתחות נערכו בזמנים שונים ובתנאי חיים שונים במצב רווחה והרחבה ובמצב של מצור ומצוק".

גם מתקופה זו לא הגיעו לידינו אגרות מרבינו, רק אחדות

27) להרחבה אודות זמנים אלו, ראה ימי מלך ושנים ראשונות וכן בקובץ הנפלא 'שביבים - מחיי הרבי והרבנית במדינת צרפת', ברוקלין, תשפ"ב.

28) לקוטי לוי"צ אגרות ע' חצר.

29) אלא שדווקא קובץ זה הודפס בתש"ה, לכן ציינתי בדוגמת.

30) ימי מלך - כרך ב' עמ' 606.

בכל חלקי התורה, הרים ר' ברוך בער את כפיו למעלה ואמר לרבי בהתלהבות: "בוא אליי לשיבתך, ואעשך לגדול הדור!". ענה לו הרבי: "אך אני הנני חסיד של הרבי השוער"²³.

ר' ברוך בער ליבוביץ'

"בוא אליי לשיבתך ואעשך לגדול הדור!"
ענה לו הרבי: "אך אני הנני חסיד של הרבי השוער"

בהמשך הזמנים (בראשית שנת תרצ"ג) נפגש רבינו עם עוד שני גדולים מישראל²⁴ - הרגה"ח חיים אלעזר שפירא²⁵ (האדמו"ר ממונקאטש, בעל ה"מנחת אלעזר") והרה"ג שמעון יהודה הכהן שקופ²⁶.

תקופת פריז (צרפת), תרצ"ג - תש"א

בחודשים אדר-שבט תרצ"ג עלתה המפלגה

23) ע"פ ספר שנים ראשונות. לפי גרסא אחרת (משה חיים ספוטשינסקי ממונטריאל, מובא בימי מלך עמ' 354) היה זה כאשר רבי ברוך בער נסע אל ידידו רבי חיים עוזר גרוזזינסקי. באותה עת בא הרבי בשליחות מחותנו אדמו"ר הרי"צ, כדי להחתים את רבי חיים עוזר על כרוז מסוים שיצא באותה עת. הרבי המתין בחוץ, ובאותה עת התפלפלו תלמידיו של רבי ברוך בער בחוץ, אך הרבי לא התערב בנידון. לבסוף כאשר נכנס הרבי אל החדר בו שהו רבי חיים עוזר ורבי ברוך בער, שאלו הם את הרבי לסיבת בואו, וכן שאלוהו על תוכן השיחה בחוץ. הרבי הסביר את סיבת בואו, וחזר על כל המשא ומתן התלמודי שנאמר בחוץ ואת הקושיות הרבות, ותירץ אותם אחת לאחת בגאונות מפליאה. רבי ברוך בער התפעל מאוד מדברי התורה של הרבי ובמיחד מהעמקות "טיפיקיט" של התינוצים, וביקש מהרבי שיסע עימו ללמוד בישיבתו ושם מבטיחו שיעשהו "לגדול בישראל", ומשהתברר לו כי הדבר בלתי אפשרי פרץ בכני מר. הגאון רבי ברוך בער ליבוביץ'.

24) שלשלת היחס עמ' 20.

25) ידוע על יחסו החם לרבי, וכמו כן ידוע על שני מכתבים ששלח לרבי, ובראש שניהם נזכרים תארים מופלגים ביותר.

26) בימי מלך עמ' 30 מוזכר שנפגשו השתיים במהלך ביקורו של אדמו"ר מוהרי"צ במעיינות מרפא. וראה עוד הרבי והמונקאטשער, תשורה גאנץ - פרלשטיין תשס"ו.

הגבאי מיאן ואמר שדולר אחד יקח לעצמו עבור נתינת יין במשך כל השנה, דולר אחד יתן לו בתנאי שיתרום מזונות במשך כל השנה ודולר שלישי לזה שיתרום את שאר המצרכים].

ואכן מאז התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א להתוועד בכל שבת מברכים.

סדר ההתוועדות הי' לאחרי התפלה הי' כל הקהל מקדש על היין (כ"ק אדמו"ר שליט"א לא הי' מקדש) ולאח"ז הי' כ"ק אדמו"ר שליט"א מורה לנגן איזה ניגון, לאחרי שסיימו לנגן הי' נוהג לומר שיחה במשך ארבעים דקות לערך.

[ראה לדוגמא ר"ד כ"ק אדמו"ר שליט"א באחת ההתוועדות דשבת מבה"ח דשנת התש"ח ע"ד ההוראה בעבודת השם ממשחק השאח לנדפס לקמן בחודש טבת התשי"א וראה שם הע' 1].

בדומה הייתה קביעות בשמחת תורה שרבינו הי' מתוועד עם הקהל³⁷ בשנים מאוחרות יותר התוועד בסוכה עם חניכי 'מחנה ישראל'. ובהמשך לקח על עצמו להתוות בכל ימי- דפגרא.

תפקידים רשמיים

בסיון תש"א הקים אדמו"ר הריי"צ את המוסד החשוב 'מחנה ישראל', מטרתו הכללית הייתה לאחד את כלל יהודי העולם. ובפרטיות - לגרום לחיזוק בקיום התורה והמצוות; המרצת יהודים לחזרה בתשובה; פירסום הפתגם לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה. ותכף לאחר הקמתו העביר את אחריות הניהול לידי חותנו, רבינו.

והנה בהמשך אותה שנה בחודש תמוז הקים

האס אס סרפה פינטון, הספינה שבה הגיעו הרבי והרבנית מאירופה

(37) ראה ימי בראשית ע' 24.

שנכתבו כמענה לשאלות בענינים בדא"ח כדוגמת השיטות בצמצום³¹; ועל הטוב הנעלם באומות העולם³²; בהלכות נשיאות כפים³³; וכן אגרות אחדות נוספות בעניני הכלל.

תקופת ארה"ב - קודם הנשיאות, תש"א - תש"י

מאז ביאתו צלחה לחופי ארה"ב, על אף ההצנע לכת העצום שנהג בו רבינו (עד שהתבטא כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ "החתן שלי כל כך 'הצנע לכת' שגם ממני הוא 'הצנע לכת'³⁴). אך כבר התחילו חדי העין להבחין בגדלותו. ואט אט התפקידים הרשמיים החלו נערמים. כדוגמת השיעור במשניות שמסר רבינו בשנה הראשונה לביאתו³⁵ וכנהנה רבות. אך לכאורה התפקיד הראשון הבלתי פורמלי שהושת על רבינו מאת חותנו הגדול הי' התוועדות בשבת מברכים.

הבא להלן הינו תיאור שסיפרו הרה"ח ר' יהודה ליב ע"ה פוזנר והרה"ח ר' צבי פוגלמן איך התחילו ההתוועדות של כ"ק אדמו"ר שליט"א ב'770 בשבת מברכים³⁶:

בכל שבת מברכים היו עורכים קידוש בבית הכנסת, כשכ"ק אדמו"ר שליט"א הגיע לארה"ב החלו לבקש ממנו שיתוועד בשבת מבה"ח אך הוא סירב.

אך הגבאי ר' מאיר רוס לא ויתר וכאשר הי' כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ בנאות דשא במוריסטון נסע הגבאי יחד עם כמה מזקני החסידים לבקר את הרבי. הגבאי נכנס ליחידות וביקש מהרבי נ"ע שיבקש מכ"ק אדמו"ר שליט"א שיאות להתוועד עם הקהל בשבת מברכים. ענה לו הרבי: אתן לך השתתפות שלש דולר עבור ההתוועדות בשבת מברכים ואז כבר יסכים חתני - כ"ק אדמו"ר שליט"א - להתוועד.

[כאשר יצא, סיפר בשמחה לאחד החסידים את דברי הרבי. ביקש ממנו אותו חסיד שימכור לו את השטרות אך

(31) אגרת יא.

(32) אגרת יד.

(33) אגרת סו.

(34) ימי מלך ח"ב עמ' 560 - נמסר בשם

הרה"ח יצחק דוד גרונר.

(35) שם, עמ' 566.

(36) התיאור נמצא גם בימי בראשית עמ' 53.

"החתן שלי כל כך 'הצנע לכת' שגם ממני הוא 'הצנע לכת'"

אדמו"ר הרי"צ את 'המרכז לענייני חינוך' - על מנת לרכז תחתיו את פעילות החינוך והיהדות בארצות הברית. את 'המרכז' פתח למעשה בעקבות חתנו, שיעבד בראשו וינהלו.

ובראשית שנת תש"ב המשך והקים אדמו"ר הרי"צ עוד מוסד גדול וחשוב הלא הוא הוצאת ספרים - קרני הוד תורה, קה"ת. וגם למוסד זה בחר כמנהל את חתנו³⁸, שהגיע לא מזמן מארופה הכבושה 'איש וביתו'.

שלושת המוסדות העטורים ומעוטרים - 'מחנה ישראל', 'מרכז לענייני חינוך' והוצאת ספרים קה"ת, בכולם שימש למעשה כיושב ראש ועד הפועל' ובעצם ניהל את שלושתם על כל שלוחותיהם ביד רמה.

המשרד בו ישב רבינו באותה עת, לנהל את שהוטל עליו, ה' חדר עבודתו בקומה הראשונה של 770 (אותו חדר היחידות, ומשרדו האישי של רבינו גם כיום), אלא שאז ישבו בחדרו הק' עוד שניים³⁹. הראשון ה' הרה"ח חיים מרדכי אייזיק ע"ה חזקוב שהי' מנהל ההוצאה לאור (אשר שימש לימים כמזכירו הראשי של רבינו), והשני שישב עם

רבינו בצוותא בתוך חדרו ה' הרה"ח ניסן ע"ה מנדל ששימש כמזכיר ההוצאה לאור.

כיו"ר ועד הפועל של ההוצאת ספרים עסק רבינו בכל הצדדים וההיבטים הנוגעים להוצאת ספרים - הדפסה, מכירה, הפצה, גיוס כספים, ניהול סניפים ועד. אך עיקר המלאכה הייתה סביב העורך ראשי. ולהלן הספרים שהוציא ע"פ סדר הזמנים: סידור תורה אור (תש"א), קונטרס התפלה (כ חשון תש"ב), חנוך לנער (תש"ג), קונטרס ומעין מבית ה' (שלהי תש"ג), שאלות ותשובות - צמח צדק (כ אב תש"ה - לרגל 'יום השנה' של אביו המקובל האלוקי רבי לוי יצחק), פסקי דינים - צמח צדק (כ אב תש"ה), תורת שלום - ספר השיחות (י"ג שבט תש"ו), קונטרס עץ החיים (כ חשון תש"ו), קונטרס העבודה (כ חשון תש"ו), תורה אור - אדמו"ר הזקן (כ"א אייר תש"ח), בד קודש - אדמו"ר האמצעי (י"ד כסלו תש"ז), מנהגי חב"ד (הובאו בדפוס כהוספה לכו"כ חוברות של קבצי מאמרים של חמיו שהוצאו גם על ידו), ספר הקיצורים, קיצורי הספר שערי אורה (י כסלו תש"ח), שדי חמד (תש"ח - תשי"ב), מפתח ספרי מאמרי ודרושי אדמו"ר מהורש"ב ח"א (תש"ט), אור התורה - שמות (כ"ד טבת תש"י). בנוסף ה' אמון רבינו על ב' פרטים חשובים הקשורים להוצאה לאור של תורת חמיו כ"ק אדמו"ר מהור"י צ:

- תיקון והערות למאמרים ושיחות.
- פתח דבר בקונטרסי השיחות ומאמרים.

המשך אי"ה בגליון הבא

(38) ראה אג"ק אדמו"ר מהור"י צ כרך יד אגרת ה'שמח.
 (39) ראה 'הוצאת ספרים קה"ת - תולדות ההוצאה לאור (קה"ת, כפר חב"ד תשע"ג), עמ' 77.

מדור זה מעניק הצצה לפרוייקט האינטלקטואלי של
מכון ערכים בתורת הגאולה ומלך המשיח
ליצירת קשר: er.geula@gmail.com

שופר גדול¹

בכדי לקבץ נדחי ישראל ולהודיעם על
בא הגאולה - קורא הקב"ה לבניו ע"י
תקיעה בשופר גדול להתעורר בתשובה,
להתבטל ולעלות לבית ה'.

הפרקים:

א. מקורה. ב. מהותה וענינה. ג. אופן קיומה.
ד. התוקע. ה. השופר. ו. התקיעה. ז. זמנה.
ח. קיומה בפועל. ט. השלכות לזמן הגלות.
י. הרחבות: א. היתר השימוש בשופר. ב.
הטעם שמתבלבל השטן.

א. מקורה.

התקיעה בשופר מוזכרת בנבואות הגאולה,
כשהפסוק הבולט הוא: "וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יִתְקַע
בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל"², וכן מוזכרת במדרשים רבים
ובתפילות³.

ב. מהותה וענינה.

התקיעה היא קריאת קירוב של הקב"ה לבניו
לעוררם להגאל⁴; הן מבחינה מעשית - לגולים
מארץ ישראל ועד לנדחים (כהשבטים שנמצאים
מעבר לנהר הסמבטיון⁵), וכהמשך הכתוב: "וּבָאוּ
הָאֲבוֹדִים בְּאֶרֶץ אֲשׁוּר וְהַנְּדָחִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם"⁶ (פשוטי
המקרא), והן⁷ מבחינה מהותית - לזעזע ולעורר את
ישראל ועד לאובדים והנדחים לגמרי מדרך הישר -

(1) כן נקרא בכתוב, ובכ"מ נקרא גם שופרו של משיח.

(2) ישעיה כז, יג.

(3) יובאו להלן.

(4) סה"מ אידיש ע' 78. שיחות קודש תשכ"ח ח"א ע' 132

ואילך.

(5) פירש"י ורד"ק עה"פ שם.

(6) ראה מפרשים שם.

(7) בנוסף לפירוש הפשוט. סה"מ מלוקט ח"ו ע' ט.

שופר גדול

מיעודי הגאולה
המציירים את רגע ביאת
המשיח, שמעורר את
ישראל לשוב ולהתבטל
לה' ולהיקבץ להר
הקודש, שבמידה
מסוימת אף החל

תומ"צ - לשוב בתשובה ולהתבטל לקב"ה⁸, וכמפורש בהמשך הכתוב שהמטרה היא שיתבטלו - "וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לָהּ"⁹ (תורת החסידות). וע"י התקיעה יבוער היצר הרע מהעולם¹⁰ (פרי צדיק).

התקיעה באה לפרסם על בא הגאולה¹¹ (ר"י אייבשיץ) ועל חירות ישראל מעבדותם בגלות (וכמו ביציאת עבד לחרות שבמידה ולא נפדה ע"י אחד ממשפחתו ולא "השיגה ידו" הסכום הנדרש לפדיתו - יוצא לחרות בתקיעה בשנת היובל, כך גם אם הקב"ה ומשיח לא יגאלו את ישראל ולא יהיה להם תומ"צ לפדות עצמם (ח"ו) - יגאלו ע"י התקיעה בשופר)¹² (בעלי התוס').

[יש שכתבו שתקיעת השופר תהיה גם בשביל להקים המתים מעפרם, שכן קיבוץ הנדחים הוא גם למתים¹³ (מדרש), אך רובם ככולם של המזכירים ענין זה דיברו על התקיעה להחיות המתים כתקיעה נפרדת, ולא כענין נוסף בתקיעה בשופר גדול¹⁴].

ענינה ע"פ פנימיות:

ע"פ תורת הקבלה ענין השופר גדול הוא ספירת בינה עיילאה¹⁵ (פרי עץ חיים). והינו שער הנו"ך דבינה, ובעומק יותר הכוונה לכתר דחכמה ובינה, שהוא בינה דא"א¹⁶, או בינה דעתיק. וגילוי זה יפעל שתיבקע הפרסא שמפסיקה בין בינה למידות העליונות.

8) שזה רצונם האמיתי, והתקיעה פועלת שיהיה בגלוי. שיחות קודש שם.
9) סה"מ אידיש שם. סה"מ מלוקט ח"ו ע' א ואילך. שיחות קודש תשכ"ח שם. וראה בראשית רבה נו, ט ובפ"ל מהר"ו. פרי צדיק שלא, אות יב. מחשבת חרוץ ט, ה. תולדות יעקב יוסף תצא ז.

10) פרי צדיק שער ר"ה אות ו.
11) אהבת יהונתן הפטרת שמות.
12) בעלי התוס' פ' בהר. דעת זקנים ויקרא כה, נד-נה. מדרש לקח טוב (פסיקתא זוטרתא) פ' בהר. וראה מאור עינים פ' האינו. ופשוט: (א) שהתקיעה תהיה בכל מקרה והיא לא על תנאי שלא יהיה לישראל זכות ח"ו, (ב) שהקב"ה הבטיח שיגאל את ישראל. ודרשה זו באה להוסיף ולעודד שנגאל בכל דרך.
13) ((תשובת רב האי גאון בענין סדר הגאולה. הבואה בטעם זקנים (אשכנז) ס, א. ובאוצר הגאונים סנהדרין צ, א.
14) ((מחזור ויטרי הל' ר"ה ועשי"ת ס' לו. אבקת רוכל (מכיר) האות השמיני. ערוגת הבשם (לר"ב בר' עזריאל) ח"א ע' 212. וכן בריבוי פיוטים קדמונים. תקיעה זו (ע"מ להחיות המתים) תבואר במקומה [תקיעה נוספת בתהליך הגאולה היא כפתיחה למלחמה ברשעים, ותבואר במקומה].
15) ((פע"ח שער השופר פ"ג.
16) אוה"ת בראשית (וישלה) ע' רמו.

ושספירת הבינה תשפיע בהן¹⁷ (אדמו"ר הצ"צ).

בתורת החסידות מבואר שהתקיעה היא המשכת וגילוי פנימיות האלקות שלמעלה משייכות לעולמות¹⁸ ולמעלה גם מפנימיות הכתר¹⁹, בח"ל סתימא דכל סתימין²⁰, העלם העצמי דא"ס²¹, ועד לגילוי עצמות א"ס ב"ה²².

הגילוי נמשך מאליו ולא ע"י התעוררות מלמטה כלל²³, ומתאפשר כשנמצאים במצב של "מיצר"²⁴: (א) שהאובדים והנדחים נמצאים במיצר הגלות. (ב) המיצר של עבודת הביטול, שהיהודי מרגיש עצמו כאובד ונידח למרות שעושה את רצון הקב"ה דלגבי רוממות הא"ס גם שלימות העבודה נחשבת לחטא ואין לו כלום משל עצמו²⁵.

גילוי זה²⁶ מעורר את בח"ל היחידה ועד לבח"ל עצם הנפש דהאובדים והנדחים²⁷, ויכללו בקדושה כנר בפני האבוקה²⁸, שימשכו מאליהם לגילוי הנעלה²⁹ ואף הגויים יוכלו להתקרב לאלוקות³⁰.

כמו כן, ע"י התקיעה תתגלה פנימיות התורה (ולכן

17) אוה"ת שמות ח"ג ע' תתקעד. וזהו מה שמבקשים בתפילה 'תקע בשופר גדול', ספירת הבינה תמשיך ההשפעה בספירת היסוד. אוה"ת בראשית (וישלה) ע' רמו.
18) לקו"ת דרושים לר"ה ס, א. עט"ר שער ר"ה פכ"ב.
19) אוה"ת דברים ח"ג (דרושים לר"ה) ע' א'תה ואילך.
20) לקו"ת שם.
21) סה"מ תרס"ו ע' לתקמא.
22) סה"מ מולקט ח"ו ע' ה' הע' 29. וראה התועודיות תשמ"ט ח"א ע' 13.
23) וכמרומנו בלשון יתקע - מעצמו. עט"ר שם ובשער יזה"כ א. וראה רסיסי לילה לו, ג.
24) סה"מ מולקט ח"ו ע' ח ואילך.
25) ולמרות שעבודה זו ממשיכה את הגילוי של התקיעה, נחשב שנמשך מעצמו ללא התעוררות מלמטה, כי בעבודת הביטול ישנה ההכרה שהגילוי לא נמשך על ידו, כי אם מצד חסד הקב"ה (ומה שנמשך ע"י עבודתו זה רק מצד חסדו ית' - על מנת שהגילוי לא יהיה בבחינת 'לחם חנים'). שם.
אך, בד"ה יחינו מיומיים תשל"ז מבאר שגם המשכה זו תלויה בעבודת האדם, והראיה שבאה ע"י שהאדם מבקש 'תקע בשו"ג לחירותנו'.
26) אוה"ת דברים ח"ה ע' ב'פד.
27) ד"ה והיה ביום ההוא דש"פ בראשית תשכ"ח. אך אינו מעורר את אלו שאין להם אפילו טיפת חיות בעצם הנפש. סה"מ תרנ"ה ע' קכ.
28) ואף אלו ש'נבלעו' בקליפת אדם ומצרים יגאלו, שקליפות אלו יתבטלו מרוב גודל האור. סה"מ תרנ"ה ע' קכ.
29) מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים ח"א ע' שכה.
30) מאמרי אדמו"ר האמצעי במדבר ח"ב ע' תתא.

ענינה הרוחני של התקיעה לא בא לשלול את הפשט ואת תוצאותיה הגשמיים.⁴⁵

ד. התקיעה.

התקוע הוא הקב"ה בעצמו⁴⁶ (מדרשים), ומבארת תורת החסידות שהכוונה היא לעצמות א"ס ב"ה. וכיון שעצמותו ית' הוא למעלה משמות המורות על דרגות שונות בגליון, לא נאמרה זהות התקוע⁴⁷ אלא "תקע" - שמשמע מאלי⁴⁸.

יש שאמרו⁴⁹ שהתקוע בפועל הוא זרובבל⁵⁰, מלאך מיכאל⁵¹ (מדרשים), אנשי ביל"ד הגדול⁵² (ר"י ברצלוני), או מלך המשיח⁵³ (אחרונים). מסורת נוספת אומרת שהתקוע הוא אליהו הנביא⁵⁴.

ה. השופר.

השופר מגיע מקרנו הימנית של איל יצחק אבינו⁵⁵ (שגדולה יותר מקרן שמאל - בה היו התקיעות בשעת מ"ת). אורך קרן האיל הוא אלף אמה⁵⁶ הנמדדות לפי אמות הקב"ה⁵⁷ (מדרשים) (ויש שכתב

גם יבואו האובדים מדרך התורה)³¹, יתבררו הניצוצות הנדחים שנשארו בגלות³², ותפעל שלום בעולם, ואף בבעלי החיים³³.

ענין התקיעה לא יפסק לעולם, כמ"ש³⁴ "קול גדול ולא יסף"³⁵ (תורת החסידות).

ג. אופן קיימה.

נחלקו המפרשים באופן קיום יעוד זה:

יש שביארו שהתקיעה בשופר אינה אלא משל ולא תקיים בגשמיות³⁶ (שהרי לא יתכן שהקב"ה יתקע בשופר גשמי³⁷), והנמשל לתקיעה הוא שיתקבצו ישראל מכל העולם ואף ממקומות נדחים - כאלו תקעו בשופר שקולו נשמע בכל העולם³⁸. ולפי הביאור שענינה של התקיעה הוא לפרסם על בא הגאולה, הנמשל לתקיעה הוא שיעשה הקב"ה בשמים אותות ומופתים גדולים בכדי לפרסם לכל העולם על בואה³⁹.

לדיעה נוספת תהיה התקיעה בקול גשמי, אך תצא משופר רוחני הנמצא במרום⁴⁰ (מפרשים).

ולאידך, במקומות רבים מדובר על תקיעה בשופר גשמי⁴¹ ששמור במיוחד לאחרית הימים⁴² (מדרשים), וכן כ"ק אד"ש מה"מ מדבר פעמים רבות על התקיעה כגשמית⁴³ ובשופר גשמי⁴⁴, ובבארו את

45) סה"מ מלוקט ח"ו ע' ט.

46) ספרי בעלותך עח. ילק"ש ישעיהו רמז תלו.

47) לקו"ת ר"ה נט, ד.

48) עט"ר שער ר"ה פכ"ב.

49) תשובת רב האי גאון שם. ערוגת הבשם שם (בשם מדרש).

50) מנהיג ישראל בתקופת בית שני.

51) אבקות וכול שם. מדרש תפלת רשב"י (הובא בילקו"מ ח"ד ע' עא).

52) פירוש ספר יצירה להר"י ברצלוני פ"ד מ"ד.

53) מנורת המאור פ"ב. הקדמת הרידב"ז לספרו (בית רידב"ז) אות ב. פרי צדיק פ' שלח אות יב.

54) מסורת זו מתועדת כבר לפני מאות שנים רבות, אך לא נמצא לה בכתובים מקור תורני ברור. ובשיחת פורים תשט"ו (סוף שיחה ב') מתבטא כ"ק אד"ש מה"מ "שופרו של אליהו" (ע"פ סרט הקלטה). וכן בספר חברון (ע' 156) מובא בשם כ"ק אדמו"ר האמצעי ששופרו של משיח יתקע ע"י אליהו הנביא בהר הזיתים, אך מוכרח שאמרה זו לא נאמרה ע"י אדמו"ר האמצעי. (תולדות חב"ד באה"ק ע' קצו).

55) פרקי דר"א וילק"ש וירא שם. ילק"ש מ"ב רמז רכד. סידור לרוקח ברכת תקע בשופ"ג. ועוד.

56) מדרש תפלת רשב"י שם.

57) אותיות דרע"ק אות ט. הובא בסה"מ תשל"ז ע' 7 (בשו"ה).

31) אה"ת נ"ך ח"א ע' שלח.

32) סה"מ תרנ"ה ע' קכ.

33) אה"ת שמות ח"ב ע' שפ.

34) דברים ה, יט.

35) מאמרי אדמו"ר האמצעי במדבר ח"ב ע' תרפו. סה"מ תרמ"ז ע' צג.

36) מצו"ד, ר"ק ואברבנאל עה"פ. וראה שו"ת חת"ס ח"ו תשובה צח.

37) אגרת הטעמים שער ח.

38) מצו"ד, ורד"ק שם. ועוד.

39) אהבת יהונתן הפטרת שמות.

40) וראה אודותיו להלן בפרק השופר. תוספות ישנים ב"ב (ה, ב) בשם פסיקתא דר"ה. מדרש אלפ"א ביהו"ת ד"ה ת"ש ר"ק. עיון יעקב לחגיגה יב, ב. וראה עץ הדעת טוב (להרח"ו) פ' בהוקות.

41) מאיל יצחק אבינו. וראה אודותיו להלן בארוכה.

42) ירושלמי תענית פ"ב ה"ד. פרקי דרבי אליעזר ספ"א. ילק"ש וירא רמז קא.

43) התועודיות תשמ"ו ח"ד ע' 474. תשמ"ט ח"ד ע' 266.

44) ד"ה מן המיצר תשכ"ו. התועודיות תשמ"ז ח"ד ע' 306.

ו. התקיעה.

מצינו כמה שיטות בסוג התקיעה וכמות הקולות:
בתורת החסידות מבואר שתהיה תקיעה אחת גדולה וללא שברים או תרועה, דהצעקה הפנימית של הנשמה היא קול פשוט⁷⁴ (אדמו"ר הזקן). וכן כיון שתקיעה היא סימן של שמחה, ככתוב "וביום שמחתכם... ותקעתם" (בן איש חי)⁷⁵, ובמקום אחר דרשו שסדר התקיעות יהיה תר"ת⁷⁶.

במקום אחר מתואר שיהיה ג' תקיעות כנגד ג' קולות בפסוק "קול שָׁאוֹן מְעִיר קול מְהִיכֵל קול ה' משלם גמול לאויביו"⁷⁷ (ראשונים). (ולאחר שיתקע מיכאל ג' תקיעות, יתקע הקב"ה תקיעה נוספת⁷⁸).

התקיעה תצא מהיכל ה' בירושלים, (כמ"ש "קול שָׁאוֹן מְעִיר קול מְהִיכֵל"⁷⁹) (מפרשים), תישמע כיצאת מכל עיר ועיר⁸⁰ (תולדות אדם), וקולה ישמע מסוף העולם עד סופו⁸¹ (מדרש).

ז. זמנה.

ענינה התוכני של התקיעה - לעורר את ישראל בתשובה להתבטל לה' מתחיל כבר בשלבים שקודם ביאת המשיח⁸², וממש קודם תחילת הגאולה תהיה התקיעה בשופר בפועל⁸³ (ולא יתכן שתהיה לאחר תחילת הגאולה, דאז לא יכולה להיות מציאות של אובדים ונדחים)⁸⁴ (אד"ש מה"ט), וי"א שתהיה בשנה

שיהיה בגודל אמה אחת הנמדדת כנ"ל⁵⁸).

- ביאורים בהיתר להשתמש בקרן איל שהוקדש כעולה לה' ראה ב'הרחבות' א' -

הטעם שבקרן זו דוקא תהיה התקיעה הוא⁵⁹ (מדרשים), שאמר הקב"ה לאברהם אבינו; כשם שהאיל נאחז בסבך בקרניו, כך עתידין בניך בדורות האחרונים לסבול מאוה"ע ולהאחז בעוונות, "וסופן להגאל בקרניו של איל זה"⁶⁰ (גמרא).

לפירוש שהשופר רוחני - הקב"ה מגלגל את הרקיע הראשון⁶¹ (הנקרא 'וילון'⁶²) לשופר⁶³. (וככתוב 'וַיִּגְלַל כְּסֵפֶר הַשָּׁמַיִם'⁶⁴, אל תקרי "כספר" אלא "בשופר השמים"⁶⁵) (ראשונים).

הטעמים שנקרא "שופר גדול": (א) גדול במעלתו, שעל ידו מתקבצים הגלויות⁶⁶ (אשל אברהם). (ב) ע"ש התוקע - הקב"ה, הנקרא "גדול"⁶⁷ (ר"ש קלוגר). (ג) ע"ש ההתפשטות הגדולה של קולו⁶⁸ (רסיסי לילה). (ד) ע"ש קולו הגדול⁶⁹ (מדרשים). (ה) גדול בשנים (שקיים מבריאתו בבין השמשות). (ו) שעושה פעולות גדולות⁷⁰, חירות כל ישראל והחזרת כל הארץ. (ז) שמגיע מקרנו הימנית של האיל, הגדולה יותר מקרן שמאל⁷¹ (שלמי ציבור). (ז) גדול בגודלו, כ(אלף) אמה באמות הקב"ה כנ"ל⁷² (אחרונים).

עובדת היות השופר שלם מרמזת על שלימות ותיקון העולם לע"ל⁷³ (מגן דוד).

נגאלים ממלאך המוות (מגן דוד על פסיקתא רבתי פל"ט).
74 לק"ת דרושים לר"ה ס, ג. נתבאר בלקו"ש חל"ד ע' 96.
75 משא"כ בתרועה שהיא סימן לפירוד ובכי כמ"ש (במדבר י, ט) "כי תבוא מלחמה... והרעותם". ולעתיד לא יהיה שייך עוד בכי ויללה, וכן לא פירוד (שיתגלה שה' אחד). האדרת אליהו פ' נו ד"ה והנה ג"פ.
76 ערוגת הבשם ח"א ע' 212.
77 קובץ שיטות קמאי ר"ה לב, א בשם סדור חסידי אשכנז.
78 מדרש תפילת רשב"י.
79 ישעיה סו, ו. פ' הרד"ק ומצודות שם. ילק"ש ישעיה רמו תלו. ספרי בהעלותך עט. בית תפילה (אלחרזי) ברכת קיבוץ גלויות.
80 תולדות אדם (על הספרי שם) במדבר פ"י ט.
81 אותיות דרע"ק שם.
82 שיחות קודש תשכ"ח שם.
83 ותוצאת התקיעה - קיבוץ נדחי ישראל תהיה רק לאחר בנין ביהמ"ק. רמב"ם הל' מלכים ספ"א. וראה המלך במסיבו ח"א ע' רטו.
84 התועודיות תשמ"ב ח"א ע' 7. אך ראה בסה"מ מלוקט

58 הלכות ר"ה לרוקח ס' רג.
59 בראשית רבה נו, ט.
60 ירושלמי תענית פ"ב ה"ד. וראה בפני משה שם.
61 ראה ערוך ערך וילון.
62 חגיגה יב, ב.
63 תוספות ישנים שם. עיון יעקב שם.
64 ישעיה לד, ד.
65 סידור תפילה לרוקח שם. ערוגת הבשם שם.
66 אשל אברהם או"ח ס' קטו סק"א.
67 יריעות שלמה ד"ה תקע.
68 רסיסי לילה כה, ב.
69 תשובת רב האי גאון שם. ברכה משולשת שם.
70 בשונה משופר יובל שעושה את אותם פעולות אך רק בפרטים מסוימים; חירות עבדים וקרקעות פרטיים. הנסמן בהע' הבאה.
71 שלמי ציבור (אלגאזי) ביאור ברכת תקע בשופ"ג, הובא בשם בית דוד ובית תפילה.
72 שירת דוד ע' רלד.
73 וטעם זה גם השופר דר"ה צ"ל שלם וללא סדק, שבר"ה

קודם שנת ביאת המשיח⁸⁵ (רש"י),

ויש שכתבו שתהיה לאחר ביאת המשיח⁸⁶, לאחר קיבוץ הגלויות אך קודם תח"מ⁸⁷ (אונס).
התקיעה תהיה לפני יום הדין⁸⁸ (ר"י ברצלוני).

ה. קיומה בפועל.

התקיעה החלה להתקיים בקיץ תשכ"ז לאחר מלחמת ששת הימים, ואכן עוררה את ישראל ואפילו את האובדים והנדחים מדרך התומ"צ לחזור בתשובה ולהתבטל לה⁸⁹, ובמידה והיו מנצלים התעוררות זו להתחזק בתומ"צ כדרוש משיח היה כבר בא⁹⁰ (אד"ש מה"מ).

(וכנ"ל, התקיעה הגשמית בשופר תתקיים בפועל בסיום הגלות ממש).

ט. השלכות לזמן הגלות.

בר"ה תוקעים בשופר על מנת לזכור⁹¹ את התקיעה דלעתיד לבוא, ולצפות לה⁹² (מפרשים) (ומברכים "לשמוע קול שופר" גם כצפיה לשמוע השופר דלעתיד⁹³ (אדמ"ר הצ"צ)), והתקיעות בר"ה מעוררות את התקיעה בשופר גדול, שתכנס זהה⁹⁴ (אחרונים).⁹⁵ (ובכל ר"ה תוקעים למעלה בשופ"ג,

ח"ד ע' ט, שענין התקיעה יתקיים בתוך זמן הגאולה.

85) פירש"י סנהדרין צו, א ד"ה בשישית קולות.

86) הקדמת הרח"ו לשער ההקדמות.

87) שמטרתה הוא קיבוץ הנדחים, אך רק המתים זקוקים

המתים ע"מ לקום לתחייה ולהיקבץ לירושלים (דלשיטתו גם

המתים בכלל הנדחים שייקבצו). תשובת רב האי גאון שם.

88) פירוש ספר יצירה שם.

89) סה"מ מלוקט ח"ו ע' ט. שיחות קודש תשכ"ח שם.

90) שיחות קודש שם.

91) ומהאי טעמא ראי לתקוע בר"ה בקרן ימין של איל,

כהשופר דלעתיד שהוא אף מקרן ימין כנ"ל. שו"ת אפרקסתא

דעניא ח"א ס' קטז.

92) אבודרהם תפילות ר"ה כה, כג בשם הרס"ג. אברבנאל

ויקרא כג, כג. שלטי גיבורים ר"ה ג. ב.

93) בשונה מקריאת המגילה שמברכים על הקריאה ולא על

השמיעה. אוה"ת דברים ח"ב ע' תרצו.

94) כתר מלכות ע' צח. חסד לאברהם לר"ה ד"ה אשרי העם

יה, ב. מדבר קדש לר"ה בד"ה אז אות יד. פרי צדיק ר"ה שם.

מאור עינים פ' האזינו ד"ה למה תוקעין.

95) והחילוק בין התקיעה בר"ה לתקיעה לע"ל הוא: (א) כיון

שהתקיעה בר"ה היא ע"י האדם אין בכוחה לעורר האובדים

והנדחים, משא"כ התקיעה לע"ל שעי" הקב"ה (עטרת ראש

ולעתיד ישמעוהו ויפעל גם בעוה"ז⁹⁶ (איל המילואים)).

התקיעות בכל שנה מגדילות את השופר דלעתיד עד שיהיה שופר גדול כדרוש⁹⁷ (ר"ש קלוגר).

[בתפילת מוסף דר"ה תוקעים תקיעות נוספות בכדי לבלבל השטן, שחושב שזו התקיעה בשופרו של משיח, וחושש שהגיע קיצו, ולכן מפחד לקטרג על ישראל⁹⁸ (תוס')]

- ביאורים מדוע מתבלבל השטן ראה ב'הרחבות' ב' - [.

התקיעה הארוכה שבמוצאי יוה"כ פ"ה היא הארה⁹⁹ ומבחינת השופר גדול¹⁰⁰ (אדמ"ר הזקן), (והראיה שאין אומרים פסוקי "מלכויות זכרונות ושופרות" לאח"ז¹⁰¹) ולכן תוקעים תקיעה אחת ארוכה, כהתקיעה דלעתיד¹⁰² (אד"ש מה"מ). כמו כן התקיעה בשנת היובל גם היא מעין התקיעה דלעתיד¹⁰³ (אדמ"ר האמצעי).

הצעקה הפנימית מעצם הנשמה של יהודי, היא מעין התקיעה¹⁰⁴ (אד"ש מה"מ). והתקיעה היא קיבוץ של צעקות כל נפשות בני"מ מכל הדורות¹⁰⁵ (רסיסי לילה).

הרואה בחלומו שופר ישכים ויצפה לישועה שתהיה ע"י שופרו של משיח¹⁰⁶ (מדרש).

היציאה להפצת התורה והיהדות מד' אמות דקדושה צריכה להיות מתוך קול רעש גדול דקדושה, וע"י כך זוכים לתקיעה בשופ"ג¹⁰⁷ (אד"ש מה"מ).

שער יו"כ, א. (ב) התקיעה עתה מעוררת תשובה לשעה, משא"כ לעתיד שיעקר יצה"ר לגמרי. (רסיסי לילה שם).

96) איל המילואים ד"ה דומה דודי. וראה פרי צדיק ר"ה פד,

ב. חסד לאברהם, ר"ה ד"ה אשרי. במדבר קדש (לר"ה) ד"ה אז.

97) קהלת יעקב (לר"ש קלוגר) ע' תקסו.

98) תוס' ד"ה כזי, ר"ה טז, ב. הביא דבריו מהערוך (ערוך ערב

א) בשם הירושלמי. הובא בטור אר"ח ס' תקפ"ה ס"ג.

99) אוה"ת דברים ח"ה ע' ב'פו.

100) לקו"ת דרושים לר"ה ס, ג.

101) משא"כ התקיעה דר"ה שייכת פחות, ולכן צריך

להשלים הגילוי ע"י הפסוקים. ד"ה והיה ביום ההוא תשמ"ב.

102) לקו"ש חל"ד ע' 96.

103) עטרת ראש שם. וראה בעלי התוס' פ' בהר. דעת זקנים

ויקרא כה, נד-נה.

104) לקו"ש שם.

105) רסיסי לילה נה, ב. ארץ צבי ר"ה תרפ"ז ע' ו.

106) ילק"ש ישעיה כז. וראה ברכות נו, ב.

107) לקו"ש חל"ג ע' 25.

הרחבות

א: היתר השימוש בשופר.

בטעם שמותר להשתמש בקרן האיל - דהרי האיל הוקדש לעולה ע"י אברהם אבינו, וא"כ גם קרניו הם 'הקדש' למזבח, ולכאורה חל איסור מעילה בלהשתמש בהם לצורך אחר - נאמרו כמה ביאורים¹:

(א) קדושת הקרבן חלה על יצחק ולא על האיל, שנחשב כאילו יצחק הוקרב על המזבח² (אד"ש מה"מ). (ב) כיון שהאיל הוא תמורה תחת יצחק, שבו לא שייך קרניים לכן לא נתחייבו לקרבן ואינם הקדש³ (אמרי שפר). (ג) בהקרבת האיל לא אכלה האש את קרניו, ולכן הם מותרים (פרדס יוסף).

4) אוה"ח פ' ויקרא שם.

5) ועדין לא נתקדשה הקרן. אוה"ח שם.

6) ואף שאסור להקדיש רק חלק ההבהמה ו"קיימו האבות את התורה כולה עד שלא ניתנה", אך כיון שלא היו מחוייבים וראה אברהם אבינו שיצטרכו להשתמש בקרניים - לא הקדישם. אוה"ח שם.

7) גן רוה פ' וירא.

8) פרדס יוסף וירא.

1) וע"פ המבואר לעיל שהקב"ה הוא התוקע סרה הקושיה מאליה, דהקרן מוקדשת לה'.

2) ע"פ לקו"ש ח"ל ע' 79 הע' 29 שם.

3) אמרי שפר ויקרא א, ט.

1) וע"פ המבואר לעיל שהקב"ה הוא התוקע סרה הקושיה מאליה, דהקרן מוקדשת לה'.

2) ע"פ לקו"ש ח"ל ע' 79 הע' 29 שם.

3) אמרי שפר ויקרא א, ט.

ב: הטעם שמתבלבל השטן.

ביאורים רבים נאמרו בטעם שהשטן מתבלבל מהתקיעות הנוספות וחושש שהם התקיעה דלעתיד, ומהם¹:

(א) כיון שתוכן ופעולת התקיעה בשופ"ג והתקיעות דר"ה זהים (כנ"ל) חושש גם מהתקיעה בר"ה² (אד"ש מה"מ). (ב) בתקיעות בר"ה מתעורר גם השופר דלעתיד, ולכן נבהל השטן שהתקיעות יגרמו לתקיעה בשופ"ג בפועל³ (כתר מלכות). (ג) בתקיעות הראשונות

1) וע"פ המבואר לעיל שהקב"ה הוא התוקע סרה הקושיה מאליה, דהקרן מוקדשת לה'.

2) ע"פ לקו"ש ח"ל ע' 79 הע' 29 שם.

3) אמרי שפר ויקרא א, ט.

1) הובאו הטעמים שנוגעים לענינו - התקיעה דלע"ל.

2) לקו"ש חכ"ד ע' 224 הע' 23. וראה מדרש אלפ"א ביתו"ח ד"ה צ"ז ק"ח. רסיסי לילה לו, ב-ג. בראשית רבה פנ"ו ט. ובפ"ל העץ יוסף שם. מאור עינים פ' האזינו. ארץ צבי ח"ב א. חסד לאברהם לר"ה ד"ה אשרי העם, יח, ב. פרי צדיק ר"ה שם.

3) כתר מלכות ע' צח. מאור עינים פ' האזינו שם.

4) שלחן מלכים ח"ג מימי נוראים ע' רלז.

5) וע"ד שאדם הרואה מת נבהל, שנזכר בכך בסופו למות ג"כ. סמ"ג (מ"ע מב). הובא בבית יוסף (או"ח תקפה, ג).

6) תולדות אדם שם.

אורה זמורה
יסודות הלכה

החורבן והאפיקומן

**כיצד קיימו מצות מצה בזמן הבית?
וכיצד השפיע החורבן על אופן קיום המצוה?**

מהתורה נצטוינו באכילת מצה בליל הסדר ובפשטות, באכילת כזית אחד יצאנו ידי חובה מהתורה. אך בפועל אנו אוכלים מצה שלוש פעמים (1 - מוציא-מצה, 2 - כורך, 3-1 - אפיקומן, ובחלקם אנו אוכלים יותר מכזית אחד). במאמר זה נלמד מה עושים בזמן שבית המקדש קיים - האם גם אז אוכלים מצה כמה פעמים, או שאז מסתפקים בפעם אחת כפי שנצטוינו בתורה? ומדוע בכלל אמור להיות הבדל בין זמן הבית לזמן הגלות - לכאורה המצה היא אותה מצה בדיוק?

הרב איסר שיחי' שפרינגר
ר"מ בישי"קחח"ל צפת

בעלי התוס': בזמן הבית - הסדר שונה לגמרי!

דעת בעלי התוס'¹ שבזמן הבית סדר האכילה בליל

ד"ה "הואיל" המרדכי מביא זאת בשם רבינו מאיר ובתוס' לדף קיט עמ' ב מביא זאת בסתמא. ומסתבר שרבינו מאיר עליו מדובר כאן הינו רבינו מאיר חתנו של רש"י, מאחר ודברים אלו מצוטטים כבר ב"סדר רבינו שמעיה" שהיה תלמידו של רש"י (ולכן אינו נכון מה שיש שפרשו שהכוונה היא למהר"ם מרוטנבורג, שאמנם היה רבו של המרדכי, אך היה הרבה יותר מאוחר מרבינו שמעיה). עיי' בסדר רבינו שמעיה שבעריכת

(1) באופן כללי דעה זו מקובלת כדעת המרדכי, והוא מביא זאת בשם רבינו מאיר (ראה לקו"ש חט"ז שיחה ד לפרשת בא אות ב, ובהגדת הרבי ד"ה "שולחן עורך") ("ב"סדר הפסח בקצרה"

**דעת בעלי התוס'
שבזמן הבית סדר
האכילה בלי**

**הסדר שונה באופן
משמעותי מאשר
הסדר בזמן הגלות.**

הסדר בזמן הבית
הוא "מוציא",
ולאחר מכן (לא
ממשיכים למצה,
מרור וכו', אלא)
עוברים מיד
ל"שולחן עורך",
ורק לבסוף מגיעים
למצה ומרור

ידי חובה - לחם עוני
שנשמר לשם מצות
מצה) ומרור, ואוכלים
ביחד.

ומה טעם השתנה
המנהג לאחר החורבן?
מדוע שלא נעשה
כן אף אנחנו ונאכל
בתחילת הסעודה
מצה עשירה ורק
בסוף הסעודה נצא ידי
חובת מצה?

נאמרו על כך ב'
ביאורים על ידי בעלי
התוס': רבינו תם ור"י⁵
מבארים שחששו
שמה יבוא לחשוב
שיוצא ידי חובת
אכילת מצה במצה
עשירה; בזמן הבית לא היה חשש זה, מאחר ובסוף

הסעודה היו אוכלים את המצה שיוצאים
בה ידי חובה יחד עם קרבן הפסח. כלומר,
היה ניכר בתחילת הסעודה שזה לא עיקר
המצוה, והעיקר עדיין לפנינו. ומשא"כ
היום שאין קרבן, לא ניכר כל כך החילוק
בין המצות, ועלולים לסמוך על מצות לא
כשרות.

והמרדכי ביאר באופן אחר⁶: לאחר
החורבן חששו שמה יאכל יותר מדי
מהמצה העשירה (והטעמיה), וכשיגיע לאכול את
המצה שהיא חובה, כבר יהיה שבע לגמרי, ואכילתו
תהיה אכילה גסה. אך אבותינו שחיו בזמן הבית היו
זהירים יותר, ולא היה מקום לחשש זה.⁷

[ונראה לכאורה, שהסברים אלו הינם נוספים על
הנקודה העיקרית. והיא: בזמן הבית אכלו את המצה
דווקא בסוף, מאחר והמצה צריכה להיאכל יחד עם
הפסח, והפסח צריך להיאכל על השובע דווקא,
כדרך שהמלכים אוכלים⁸. בפשטות, רק לאחר

הסדר שונה באופן משמעותי מאשר הסדר בזמן
הגלות. הסדר בזמן הבית הוא "מוציא", ולאחר מכן
(לא ממשיכים למצה, מרור וכו', אלא) עוברים מיד
ל"שולחן עורך", ורק לבסוף מגיעים למצה ומרור.²

אבל תמוה: איך יכולים להפריד בין ברכת המוציא
לברכת המצה? והלווא את שתי הברכות האלו
מברכים על אותו פריט בדיוק?

מחדשים בעלי התוס' שבזמן הבית היו אוכלים
בתחילת הסעודה מצה עשירה³ שלא יוצאים בה ידי
חובת מצה (או בציקות של גויים שאינם חמץ מחד,
ומאיך לא יוצאים בהם ידי חובת מצה מאחר ולא
נשמרו לשם מצוה⁴), אלא ידי חובת לחם משנה
וסעודת יום טוב בלבד, ורק בסוף סעודתם היו
כורכים פסח, מצה (ובשלב זה: מצה שיוצאים בה

הרש"א שטרן עמ' 17 ועמ' קג).

וראה בספר המנהיג (סימן פו) שמביא מקור נוסף מבעלי
התוס' לסברא זו: ר"י הזקן (נינו של רש"י ונכדו של רבינו מאיר,
מהדמויות המרכזיות ביותר בין בעלי התוס', וא"כ מהאר"ך).
ולא מכבר נמצא מקור נוסף מדודו של ר"י ובנו של רבינו מאיר:
התגלה כתב יד של פירוש על התורה לרבינו תם (עיי'
"ישורון" גליון יז עמ' לב) שאף הוא אומר סברא
זו. וא"כ ניתן לומר שזוהי סברת בעלי התוס'
לדורותיהם. ועיי' תוס' רבינו פרץ לפסחים דף
קט ע"ב שגם מביא סברא זו. ועיי' פסחים דף
קכ ע"א תוד"ה "באחרונה".

2) וראה לקמן הערה 8 שיש מקום לומר
שאכלו רק כורך כשיטת הלל, ויש מקום לומר
שאמנם גם אם אכילת המצה והמרור אינה ביחד
עם הפסח, היא צריכה להיות סמוכה אליו.

3) היינו מצה שנילושה במי פירות וכו"ל, ולכן
אינה נקראת "לחם עוני", ולא יוצאים בה ידי חובה.

ויש להקשות, אם מצה זו הינה מצה עשירה, כיצד יוצאים
בה ידי חובת לחם משנה, והלווא זו היא "פת הבאה בכיסנין"
שברכתה מזונות?

ויש ליישב בכמה דרכים: העיקרית היא מה שכתב אדה"ז
בסימן קפח סעי' י בנוגע לסעודת שבת ויום טוב "ומיני לחמים
שאינן קובעים עליהם סעודה, צריך לאכול מהם כשיעור קביעות
סעודה", זוהי כוונת בעלי התוס', שאכלו מהמצה העשירה
כשיעור קביעות סעודה.

עוד יש ליישב, שלפי בעלי התוס' מברכים על מצה עשירה
המוציא אף ללא שיעור קביעות סעודה, ואת המושג "פת הבאה
בכיסנין" שמברכים עליו מזונות הם יפרשו "שהיא פת העשויה
כמין כיס שממלאין אותה קודם אפיתה בדבש או בצוק"ר"
(לשון אדה"ז סימן קסח סעי' ט).

4) "אין אדם יוצא ידי חובתו אלא במצה ששמרה ישראל
מחיימוץ לשם הפסח שנאמר "ושמרתם את המצות" שישמרה
ישראל לשם מצות מצה" (סימן תנג סעי' יד).

5) שם.

6) שם.

7) וטעם זה אינו קשור ישירות לחורבן, אלא לירידת הדורות
באופן כללי, בשונה מהטעם הראשון.

8) פסחים ע, ע"א.

החורבן, כשהמצה נאכלת בפני עצמה, ניתן להתחשב בטעמים הנ"ל]

ולשיטתם, מהו טעם אכילת האפיקומן⁹ כיום, הרי כבר יצאנו ידי חובת המצה, והפסח איננו בידינו? הם מבארים שזוהי תקנה נוספת, זכר לקרבן פסח שאיננו זוכים להקריב בזמן הגלות.

ולסיכום שיטת בעלי התוס': בזמן הבית היו אוכלים כזית מצה (רק)

ויש לברר מה טעם המתינו עם המצה עד אכילת הפסח, ולהבנה נכונה יש להקדים אי-אלו הקדמות:

ידוע שכיום אנו אוכלים מרור פעמיים, אחת כשיטת חכמים שיש לאכול מרור בנפרד מהמצה בדווקא, ואחת כשיטת הלל שיש לאוכלם ביחד דווקא.

ונחלקו רבותינו הראשונים (עיי' בפסחים קטו ע"א רשב"ם תוס' ועוד, וברמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ח הלכה ו ובנו"כ, ועוד) האם בזמן הבית המחלוקת הייתה קוטבית.

יש אומרים ש"נחלקו חבריו" לגמרי והם פוסלים אכילת מצה ומרור יחד, ויש אומרים שהמחלוקת אינה קיצונית, וחכמים גם מסכימים שניתן לאכול את שניהם יחד, אלא שהם סבורים שאין הכרח לאכול את שניהם יחד (ויתירה מזו, יש כותבים שאף לחכמים לתחילה ראוי לאוכלם יחד, ורק שאין הכרח. ראה רא"ש פרק עשירי בפסחים סימן לד לפי פשוטות לשונו, וברמב"ן שמות ב, ח בפירושו הראשון).

מדברי בעלי התוס' שהניחו בפשטות שדחו את המצה לסוף הסעודה, ובתחילתה אכלו רק מצה עשירה, משמע שהם סבורים כדעת הראשונים שחכמים הסכימו שניתן לאכול שניהם יחד, ולא זו בלבד, אלא שהסדר הפשוט היה שחוששים לדעת הלל שיש לאוכלם יחד (עיי' במגיד משנה ובהגהות "עמק המלך" לר' אביש אב"ד פפד"מ בזור שלפני אדה"ז) על הרמב"ם שם).

אך יש אפשרות נוספת: ציינו לעיל לדברי הרא"ש שכותב שאף לחכמים מצוה לתחילה לאכול ביחד, אך הב"י (סימן תעז סעי' א) מסביר שהכוונה היא "זה אחר זה בסמוך". ולשיטה זו ייתכן שאף בזמן הבית אכלו מצה ומרור בין כדעת הלל ובין כדעת חבריו, היינו גם אחד אחרי השני וגם ביחד כמנהגנו כיום. ועיי' עוד לקמן.

9 אגב: בגמ' השם "אפיקומן" אינו השם של המצה או של הפסח, אלא השם של הקינוח הנאכל לאחר הסעודה (כלומר: הקינוח אותו לא אוכלים בליל הסדר, אלא רק ביום רגיל), ובלשון הגמ' "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן", וכפי שהגמ' מפרטת שם את סוגי הקינוחים הנהוגים. ובדברי הראשונים כבר מצינו שהשם "אפיקומן" נתקבל ככינוי למצה הנאכלת בסוף (וראה אנציק"ת בערכו).

הפסח נאכל

לפנים מן החומה,

ונאכל רק על

הקרקע ולא

בקומה שניה

וכיו"ב.

שטח מצומצם

שכל עם ישראל

מצטופף בו לצלות

ולאכול את הפסח

בהסיבה כבני

מלכים. ובגלל

"הלחץ זה הדחק",

לאחר אכילת

הפסח היו עולים

לגגות להמשיך את

אמירת ההלל

בסוף סעודתם, ואז קיימו את מצוות אכילת מצה. לאחר החורבן תקנו ב' תקנות בענין זה: א. להעביר את הכזית מצה שיוצאים בו ידי חובה לתחילת הסעודה. ב. לאכול כזית מצה בסוף הסעודה זכר לקרבן פסח.

[ולהעיר, שאיננו יודעים מי תיקן תקנות אלו לאחר החורבן, ובכלל, לא ברור האם זה תקנה שתוקנה על ידי גדולי הדור ההוא, או שמא מנהג שנהגו ישראל בלבד¹⁰]

רש"י¹¹: אף כיום - מצת האפיקומן היא העיקר

אך רש"י (ונכדו רשב"ם) סבורים שהאפיקומן יש בו ענין אחר לגמרי: האפיקומן הוא עיקר קיום מצות מצה. וכך כתב רש"י¹²: "שצריך לאכול מצה בגמר הסעודה זכר למצה הנאכלת עם הפסח בכריכה, וזו היא מצה הבצועה שאנו אוכלין באחרונה לשם חובת מצה"¹³.

והחידוש הוא עצום. אנו מברכים "על אכילת מצה" בתחילת הסעודה ואוכלים אותה לתיאבון, ממשיכים ל"מרור-כורך", ורק אחרי ש"אוכל ושותה כדי צרכו" ב"שולחן עורך", מקיימים לראשונה מצות אכילת מצה!

[ומלבד הפליאה בעצם החידוש, שתי קושיות

10 ומעניין: בגמ' לא מוזכרת בשום מקום שיש תקנה לאכול מצה לאפיקומן, אלא מכללא איתמר: המשנה (פסחים קיט ע"ב) אומרת "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן", ועל זה מוסיפה הגמ' ש"אין מפטירין אחר מצה אפיקומן" ומזה אנו מבינים שיש אכילת מצה בסוף כל הסעודה, אך הדבר לא נכתב בצורה החיובית: "יש לאכול מצה בסיום הסעודה".

11 הדעות לא הובאו על פי סדרם הכרונולוגי, אלא באופן שנראה שיהיה נוה ללמוד לשים לב לחידוש שכלל דעה.

12 פסחים קיט ע"ב ד"ה "אין מפטירין". ועיי' גם ברשב"ם שם.

13 ועיי' גם תוס' מגילה דף כא ע"א ד"ה "לאתווי" שיש לאכול אפילו את האפיקומן לפני חצות מאחר ומצה בזמן הזה דאורייתא, ועל כרחך שסבורים כרש"י לפחות בפרט זה, שאכילת האפיקומן היא לשם חובת מצה (אך ראה בדברי אדה"ז (סימן תעז סעי' ו) שהטעם לסיום האפיקומן לפני חצות הוא בגלל שהוא זכר לפסח שהיה נאכל עד חצות, והוא כדעת שאר הראשונים).

ניתן לאכול את המצה העיקרית בתחילת הסעודה, מאחר ואין בידינו קרבן הפסח;

אלא שממשיכים לאכול את המצה העיקרית בסוף דווקא, בתור זכר למקדש. ומדוייק בלשונו של רש"י: "שצריך לאכול מצה בגמר הסעודה זכר למצה הנאכלת עם הפסח, וזו היא

מצה בצועה שאנו אוכלין באחרונה לשם חובת מצה אותה שלאחר אכילה", מחד "זכר" ומחד "לשם חובת מצה"¹⁷ (ולהעיר שישנו כאן חילוק נוסף בין רש"י לתוס': לרש"י אכילת האפיקומן קשורה למצה הנאכלת עם הפסח, ואילו לתוס' האפיקומן הוא זכר לקרבן הפסח עצמו¹⁸).

הרמב"ן: שתי מצוות מדאורייתא לאכול מצה

הרמב"ן אף הוא סבור כרש"י שבין בזמן הבית ובין בזמננו פותחים את הסעודה במצה רגילה ולא במצה עשירה כדעת בעלי התוס', אך מסיבה אחרת לגמרי: לדעת הרמב"ן¹⁹ ישנם שתי מצוות מדאורייתא לאכול מצה - יש מצוה לאכול מצה בפני עצמה, והיא נעשית בתחילת הסעודה. מצוה זו נלמדת מהפסוק "בערב תאכלו מצות". ולדעת הלל, מסביר הרמב"ן, ישנו חיוב נוסף מדאורייתא - לאכול מצה יחד עם הפסח, כלומר "לא מפני חובת עצמן, אלא מפני הפסח הבא עמך". ומצוה זו נעשית דווקא בסוף

ועיי' לעיל (הערה 8) שיש לדון האם מכאן הכרח לומר שאכלו את המצה והמרור ביחד כדעת הלל, או שאף לשיטת חכמים שהם נאכלים בנפרד, יש לאוכלם בסמוך.

(17) וא"כ, אף בדבריו צריך עיון מי תיקן תקנה זו, או שבכלל היו מנהג בלבד, וכמו שהקשינו לעיל בדברי בעלי התוס'.

(18) ואולי יש לומר בסברות המחלוקת בין תוס' לרש"י: מחד יותר מסתבר לומר כרש"י - שאכילת המצה הינה זכר לאכילת מצה ולא לאכילת פסח, ומאידך, לא מסתבר שעושים זכר למצה שהיא טפילה, ולא לקרבן הפסח שהוא העיקר - ולכן נראה לומר כתוס'. ואולי בגלל סברה זו העדיף רש"י לומר שלא רק עושים זכר למצה, אלא עיקר אכילת מצה היא המצה האחרונה. ואכ"מ. (19) ב"מלחמות" קיט ע"ב.

מרכזיות קיימות לכאורה בהסברו של רש"י: א. אנו מברכים על המצה בתחילה, וכיצד ניתן לומר שרק בסוף יוצאים ידי חובה? שאלה זו הקשה כבר רש"י עצמו על שיטתו. ב. שאלה נוספת הקשה הרא"ש: אם המצה האחרונה היא המצה העיקרית, הרי שאת ה"כורך" היה צריך לעשות יחד איתה, ולא יחד עם המצה הראשונה¹⁴. ואכן הרא"ש חולק עליו ואומר שהאפיקומן הינו זכר לפסח, ואינו המצה שבו יוצאים ידי חובה. אלא שמפאת קוצר היריעה לא ניכנס לסוגיות מרתקות אלו]

נקודה נוספת בה נראה שרש"י סבור אחרת מבעלי התוס', היא השאלה מה היה בזמן הבית. מרש"י משמע שבזמן הבית לא היו פותחים את הסעודה במצה עשירה אלא במצה רגילה שיוצאים בה ידי חובה¹⁵ (ויש לדון האם אף אז היו מברכים בהתחלה, או לפני האכילה האחרונה, ואכ"מ).

וא"כ, מבחינת אכילת המצה, לרש"י אין חילוק בין זמן הבית לזמן הגלות - בשניהם אוכלים בתחילת הסעודה מצה שניתן לצאת בה ידי חובה, אך לא לשם חובה, ורק בסוף הסעודה יוצאים ידי חובת מצה.

[ויש לשים לב:

אמנם לדעת רש"י אין שינוי בפועל בין זמן הבית לזמן הגלות, אך בכל זאת לכאורה יש כאן תקנה דרבנן: בזמן הבית המצה העיקרית הייתה חייבת להיות בסוף, מכיוון שהייתה צמודה לפסח הנאכל על השובע¹⁶, ואילו בזמן הגלות שאין קרבן פסח, היה

(14) ומעניין לציין: בנו של הרא"ש, רבי יעקב, בספרו הגדול ה"טור" אכן הביא דעה שהכורך נאכל יחד עם האפיקומן, והבין ה"בית יוסף" שכונתו לדעת רש"י וכפי שהבינה הרא"ש.

אך בשיטת רש"י עצמו לא ניתן לומר שאוכלים את המרור רק בסוף, מאחר וב"ספרי דבי רש"י" נכתב בפירוש שהכורך נעשה יחד עם ה"מוציא מצה" לפני ה"שולחן עורך" (ראה סידור רש"י סימן שפ. מחזור ויטרי ב"סדר פסח קצר מרש"י סימן ג (עמ' תי במהדרת גולדשמידט).

יש שהבינו אחרת את מקורו של הטור, אלא שאכ"מ להאריך. (15) ב' סיבות לכאורה גורמות לחשוב שרש"י חולק על תוס' בפרט זה: א. רש"י לא הזכיר בשום מקום שבזמן הבית התחילו את הסעודה במצה עשירה, ואף שבכמה מקומות הוא מדבר על זמן הבית (וכמו שצויין לעיל). ב. לפי התוס' ראינו לעיל ב' סיבות למה עברנו ממצה עשירה בתחילת הסעודה למצה רגילה. אך ב' הסיבות לא קיימות לשיטת רש"י, דהא עדיין יוצאים ידי חובה רק בסוף הסעודה, ואם כן לא מסתבר שחל שינוי בין זמן הבית לזמננו. ועצ"ע.

(16) פסחים ע ע"א.

הסעודה, מאחר והפסח נאכל על השבוע.

לאחר החורבן, המצוה הראשונה נשאת בדיוק כמו שהייתה בזמן הבית. באכילת המצה כמו שהיא, אין חילוק בין זמן הגלות לזמן הבית. אך החיוב הנוסף לאכול מצה יחד עם הפסח, כבר לא קיים לאחר החורבן. ובכל זאת "תקנו שיהו מפטירין סעודתן במצה זכר למקדש" (ולא נתבאר בדברי הרמב"ן האם המצה היא זכר לפסח כתוס', או זכר למצה הנאכלת עם הפסח כרש"י²⁰).

הרמב"ם: בזמן הבית אכלו מצה ורק בתחילת הסעודה

כל שלושת הדעות דלעיל סבורות ש(עכ"פ לדעת הלל) בזמן הבית אוכלים מצה בסוף הסעודה, מאחר וצריך לאכול מצה יחד עם הקרבן, והקרבן נאכל על השבוע, וכן"ל, וכן דעת רוב ככל הראשונים.

אך הרמב"ם מפתיע בשיטה חדשה לגמרי, וכך כותב הרמב"ם²¹:

ואחר כך מברך "על נטילת ידים" ונוטל ידיו ומברך "המוציא לחם מן הארץ" ואחר כך כורך מצה ומרור כאחד ומטבל בחרוסת ומברך "על אכילת מצות ומרורים" ואוכלן. ואם אכל מצה בפני עצמה ומרור בפני עצמו מברך על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו.

ואחר כך מברך "על אכילת הזבח" ואוכל מבשר חגיגת ארבעה עשר תחלה, ומברך "על אכילת הפסח" ואוכל מגופו של פסח. ואחר כך נמשך בסעודה ואוכל כל מה שהוא רוצה לאכול ושותה כל מה שהוא רוצה לשותות ובאחרונה אוכל מבשר הפסח אפילו כזית ואינו טועם אחריו כלל. ובזמן הזה אוכל כזית מצה ואינו טועם אחריה כלום. כדי שיהיה הפסק סעודתו וטעם בשר הפסח או המצה בפני שאכילתן היא המצוה.

עד כאן דברי הרמב"ם.

נמצינו למדים, שלדעת הרמב"ם דברי הלל על כריכה אינם כוללים את הפסח אלא רק מצה ומרור!²²

20) אך נראה יותר שסובר כתוס', דהא לשיטת רש"י יש להעמיד שאכילת המצה היא חובה ולא רשות, והרמב"ן ודאי לא סובר שאכילת המצה בסוף הסעודה היא חובה.

21) פ"ח מהלכות חמץ ומצה הלכה ו' ואילך. הפרטים שאינם נוגעים לעניינינו הושמטו.

22) ובספרים רבים דנו שהרי המקור לדברי הלל הוא

(ולדבריו הנוסח שאנו אומרים בליל הסדר "כן עשה הלל... היה כורך פסח מצה ומרור ואוכלם ביחד" לא יכול להיאמר, כמובן²³).

ונראה עוד, שבדברי הרמב"ם מקופל חידוש נפלא: האפיקומן כיום אינו זכר לקרבן פסח ולא למצה הנאכלת עם הפסח (ודלא כשיטת רוב ככל הראשונים). אלא יש תקנה מיוחדת של חכמים שיהיה הפסק סעודתו כאשר טעם המצוה בפיו, וכאשר אין פסח אזי המצוה העיקרית היא מצה,

וממילא אוכלים מצה בסוף כדי שטעם המצה תהיה בפיו.

מהפסוק "צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו", וכיצד הוא יכול להשמיט את הפסח מהכריכה. ואכ"מ.

ולהעיר, שבגירסת רבינו חננאל בגמ' אכן מוזכרים רק המצה והמרור ולא הפסח, ומצינו בכמה מקורות שהרמב"ם הולך בדרך כלל בהתאם לגירסת רבינו חננאל. ולדוגמא, ראה ב"מגיד מישרים" (דברי המלאך לר' יוסף קארו. בפרשת ויקהל מהדורה בתרא): "ומידע תנדע דכל דבעי הרמב"ם על הרוב אינון קושטא בגין דאיהו אדבק גרסאי קדמונאי כגון רבינו חננאל ורבינו האי דגרסתהון בריא".

23) ראה גם בהגדת הרבי ד"ה (ג) כורך מצה ומרור.

24) ועוד נמצינו למדים: הסדר הפשוט בימי חז"ל היה שקיימו את המצוה כדעת הלל וכרכו מצה ומרור ביחד, ורק אם נהגו אחרת ואכלם בנפרד, יצא ידי חובתו מאחר ונהגו כשיטת רבנו. וכן הבין המגיד משנה בדברי הרמב"ם.

ובדברי הלחם משנה מצינו שהסביר בדעת הרמב"ם אחרת ובשני פרטים: א. הוא מסביר שלדעת הרמב"ם יש לכוון פסח, מצה ומרור, בשונה מפשטות לשון הרמב"ם (וראה גם בהגדת הרבי שם). ב. בשונה מהבנת המגיד משנה, הוא מסביר שלדעת הרמב"ם עושים בזמן הבית גם כדעת הלל וגם כדעת חבריו. וראה בהגהות "עמק המלך" (ואודותיו ראה בהערה 8) שנחלק על הלחם משנה במילים חריפות: "גברא קא חזינא ותויבתא לא קא חזינא". עיי"ש. ועיי"ש "שבח פסח" עמ' 22 (לר' ישמעאל הכהן ממודינא - חי בשנים תפד-תקעא) שאף הוא פירש את הרמב"ם כפשוטו. ויש חולקים ואכ"מ.

נמצינו למדים,
שלדעת
הרמב"ם דברי
הלל על כריכה
אינם כוללים
את הפסח אלא
רק מצה ומרור!
(ולדבריו הנוסח
שאנו אומרים
בליל הסדר "כן
עשה הלל... היה
כורך פסח מצה
ומרור ואוכלם
ביחד" לא יכול
להיאמר, כמובן.)

כלומר, אף בזמן הבית, זה שאוכלים את הפסח בסוף הוא בשביל שטעם המצוה העיקרית של הערב תישאר בפיו, וממילא גם היום עושים את אותו רעיון בדיוק, ואין זה משום זכר²⁵.

ולאור הנ"ל ברור שלשיטת הרמב"ם אין כל מקום לאכול מצה בסוף הסעודה, ואינה נאכלת אלא בתחילת הסעודה.

טעם המצה

שיטת הרמב"ם בטעם לכך שטעם האפיקומן צריך להישאר בפה, הינה ייחודית. לרוב הדעות בדברי רבותינו הראשונים, הטעם למצוה זו הוא משום גזירה. השארת טעם המצה בפה, תשמור על הסועד שלא יבוא לידי תקלה.

מהי התקלה שעלולה להיווצר, ואיך היא נמנעת על ידי טעם האפיקומן?

ולצורך הבנת ההסבר, עלינו קצת לחוש את ליל הסדר בירושלים של זמן הבית: הפסח נאכל לפני מן החומה, ונאכל רק על הקרקע²⁶ ולא בקומה שניה וכיו"ב. שטח מצומצם שכל עם ישראל מצטופף בו לצלות ולאכול את הפסח בהסיבה כבני מלכים.

ובגלל "הלחץ זה הדחק", לאחר אכילת הפסח היו עולים לגגות להמשיך את אמירת ההלל²⁷. כל מי שלא היה מחוייב להיות על הקרקע (מכיוון שסיים לאכול את הפסח), היה בורח משם.

ולכן, אומר הרמב"ם²⁸, עלול להיות שעורך הסדר

בירושלים יעדיף לקצר את זמן השהות על הקרקע, ודבר ראשון יאכל את הפסח, ומיד לאחר מכן יעלה לגג על מנת להיפטר מן הצפיפות, ועלול להיווצר מצב רק אחרי "שיגמור סדר הלילה יהא עורך שלחן ואוכל", ונמצא שהפסח נאכל באמצע הסעודה, ולא נאכל על השובע (ולכן תקנו שאסור לאכול כלום אחרי הפסח). ומסיים הרמב"ן הסברו ואומר "זה כפתור ופרח"²⁹.

בעל המאור³⁰ כתב הסבר דומה לזה: החשש הוא שמא ישכח לגמור את ההלל לאחר הפסח. שמאחר ולאחר האכילה עולים לגג (וכנ"ל), שינוי המקום עלול לגרום לשכחה, אך הטעם שבפה יזכיר את השלב הבא.

ומוסיף הרמב"ן שאכן הסבר זה לא שייך במצה (והוא הדין בנוגע להסברו של בעל המאור), אך בגלל שהמצה היא זכר לפסח, לכן דין זה נשאר אף בפסח.

הר"ן מסביר דרך אחרת איזה תקלה באים לחסוך: החשש הוא שמא ישכח שאכל את הפסח, ויבוא לאכול שוב את הפסח, ואז עלול להיווצר מצב שהוא אוכל את הפסח במקום אחר, ואסור לאכול את הפסח בב' מקומות (והוא הדין באפיקומן שאין לאוכלו בשני מקומות³¹)³².

וביאורים אלו אינם מתיישבים בלשון הרמב"ם. הרמב"ם כותב "ואינו טועם אחריה כלום, כדי שיהיה הפסח סעודתו וטעם בשר הפסח או המצה בפיו שאכילתו היא המצוה", ומובן שאין כאן גזירה וחשש שמא עלולה להיווצר איזו שהיא תקלה, אלא יש כאן טעם חיובי.

(29) ומעין זה ברשב"ם ובתוס' אלא בקיצור יותר, ובלי ההסבר על המציאות בזמן ההקרבה.

(30) פסחים ק"ט ע"ב.

(31) ראה בדברי אדה"ז סימן תע"ח סעי' ב.

(32) והראב"ד כתב דבר חידוש (מובא בספר ההשלמה על אחר): הטעם לכך שלא אוכלים אחר הפסח והטעם לכך שלא אוכלים אחר המצה - הוא טעם אחר לגמרי: אחר הפסח לא אוכלים כדי שלא יבואו לידי נותר (לכאורה הכוונה, שאם יהיה מותר לאכול דברים אחרים, לא יסיימו את הפסח), ואילו בזמן שאין פסח, איסור האכילה בכלל לא קשור למצה, אלא קשור לד' הכסות: "שאם יאכל וישתה אחר ד' כסות לא תהיה ניכרת שתית ד' כסות", היינו שלא יהיה ניכר ששתה אותם לשם מצוה.

(25) ראה שו"ת שבט הלוי ח"ט סימן קכ"א אות ב שביאר כן. ומדקדוק לשון הרמב"ם נראה שיש כאן עוד חידוש. ידוע שיש לאכול את הפסח על השובע. ומבאר אדה"ז (בתחילת סימן תע"ח): "דהיינו שהפסח יהא גמר כל השביעה". אך מזה שהרמב"ם כותב שאוכלים את הפסח לאחר שאכל את המצה ואת קרבן החגיגה, ולפני המשך סעודתו, ואת הכזית שאוכלים בסוף אוכלים רק בשביל שיישאר טעם הפסח בפיו, משמע לכאורה שהאכילה על השובע ענינה שהאכילה תהיה בזמן שאינו רעב, ולא שתהיה גמר סעודתו.

אך יש להטיל נרגא בהנ"ל, מאחר ועל דברי אדה"ז הנ"ל צויין במהדורות הישנות שזה נלקח מדברי הרמב"ם. ואולי יש באכילת האפיקומן ב' טעמים ועניינים. ואין להאריך יותר.

(26) פסחים פה ע"ב - פו ע"א.

(27) שם.

(28) ב"מלחמות" ק"ט ע"ב.

בכמה וכמה מן המחלוקות הנ"ל, ובדבריו משלב אדה"ז דעות שונות.

ובכן:

א. מה כולל הכורך בתוכו?

לדעת אדה"ז הכורך כולל בתוכו גם פסח³⁶ כדעת רוב הראשונים³⁷, ודלא כדעת הרמב"ם.

ב. מה אכלו בתחילת הסעודה בזמן הבית?

מדברי אדה"ז נראה שבזמן הבית היו אוכלים בתחילת הסעודה מצה שלא יוצאים בה ידי חובת המצה (עשירה או שאינה משומרת לשם מצות מצה), שהרי כתב אדה"ז שהלל לא היה אוכל מצה קודם הכורך³⁸, ועוד ראינו בדעת אדה"ז שהכורך כולל גם פסח בתוכו (שלא כדעת הרמב"ם הנ"ל)³⁹ והפסח נאכל בסוף הסעודה על השובע⁴⁰, ועל כרחק שהפעם הראשונה בה אכל הלל מצה הייתה רק בסוף הסעודה, וכנראה שפתיחת הסעודה הייתה במצה שלא יוצאים בה ידי חובת המצה (ועוד כתב אדה"ז שבזמן הבית הסכימו חכמים שניתן לצאת ידי חובה בכריכה כדעת הלל⁴¹, וא"כ אולי ניתן לומר שאכן נהגו בפועל כדעת הלל כדי לצאת ידי כל הדעות⁴²), כדעת בעלי התוס' הנ"ל, ודלא כדעת רש"י, הרמב"ם והרמב"ן.

ג. מה ענינה של מצת האפיקומן?

העיקר להלכה הוא כדעת התוס' והרא"ש שהאפיקומן הוא זכר לפסח ואילו המצה

36) סימן תעה סעי' טז.

37) מלבד המובא לעיל, ראה הלשון בהגדת הרבי ד"ה "כורך פסח מצה ומרור": דלדעת המפרשים (מלבד הרמב"ם בהל' חו"מ פ"ח ה"ו).

אבל עיי"ש בלח"מ) כן עשה הלל. ואם ישמט פסח, ידבר שקרים בסיפורו".

38) סימן תעה סעי' כ.

39) שם סעי' טז.

40) סימן תעז סעי' א.

41) סימן תעה סעי' טז.

42) כמו שנתבאר לעיל בהערה 24 בשיטת הרמב"ם. ועיי' לעיל בהערה 8 שאף אם נאמר שחכמים אכלו את המצה והמרור בנפרד מהפסח, עדיין ניתן לומר שהם שמרו זאת לוסף הסעודה, ולא אכלו בתחילת הסעודה מצה.

ונראה שהוא סובר כשיטת התוס'³³, שאומר שאין להסביר שהטעם לאיסור האכילה הוא בגלל הצורך לאכול את הפסח על השובע, אלא בשביל "שיהא טעם מצה ופסח בפיו", היינו שישנה סיבה חיובית מסוימת בגלל משאירים טעם הפסח והמצה בפיו³⁴.

ובטעם הדבר אולי ניתן להסתייע בדברי הארחות חיים³⁵ שמבאר שאין לאכול אחר האפיקומן "כדי שיהא טעם מצה בפיו, שחייבין אנו לספר ביציאת מצרים כל הלילה, על כן צריך שישאר טעם המצה בפיו". ואולי כוונתו שטעם המצה (או הקרבן) מסייעים להרגיש את עניין יציאת מצרים.

ואולי יש לומר בדרך נוספת: תקנה זו תוקנה משום שזוהי הפעם היחידה בה יש ציווי על עם ישראל לאכול מאכל ספציפי (בשאר הזמנים אין ציווי על מאכל מסוים. בסוכות הציווי הוא רק על המיקום, ובשאר השבתות והחגים הציווי הוא רק על אכילת לחם על שלל סוגיו. התאריך היחיד בו יש ציווי לאכול מאכל מסוים - דווקא לחם עוני ודווקא צלי אש - הוא בפסח, ואולי בגלל זה דווקא כאן תקנו חז"ל תקנה זו. ועצ"ע).

טבלת סיכום - אכילת מצה

	בעלי התוס'	רש"י	רמב"ן	רמב"ם
זמן הבית	כזית ראשון	מצה עשירה	עליו מברכים	לצורך מצות "בערב תאכלו מצות" עיקר המצה
	כזית אחרון	עיקר המצה	עיקר המצה	לא אוכלים
זמן הגלות	כזית ראשון	עיקר המצה	עליו מברכים	לצורך מצות "בערב תאכלו מצות" עיקר המצה
	כזית אחרון	זכר לקרבן פסח	עיקר המצה	שישאר טעם המצה בפיו

הלכה למעשה במחלוקות אלו

מדברי אדה"ז אנו יכולים להוציא פסקי הלכה

33) פסחים קכ ע"א ד"ה "מפטירין".

34) ועיי' אבני נזר סימן שפא שמבאר כעין זה, אך שם מביא מזה הרבה חידושים לדינא, ולא נראה להכריח שכן סוברים הרמב"ם ותוס'.

35) בסדר ליל הפסח סעי' כח. ספר ארחות חיים נכתב ע"י אחד מן הראשונים, ר' אהרן הכהן מלוניל אשר בפרובנס.

ה. מדוע צריך שטעם הפסח והמצה יישארו בפה?
נראה שכאן פוסק אדה"ז כדעת הרמב"ם ותוס',
שהאיסור אינו משום גזירה, אלא טעם חיובי יש בו.

וזה לשון אדה"ז⁴³: "אין מפטירין אחר הפסח
אפיקומן, כלומר, שלא יהיו נפטרין מאכילת הפסח
באפיקומן, דהיינו שלאחר אכילת הפסח לא יאכלו
שום מין מזון ומאכל בעולם שלא יעבור טעם הפסח
מפיו על ידי טעם אותו מאכל". ומכך שאדה"ז לא
הוסיף הסבר מדוע צריך שלא יעבור טעם הפסח
מפיו, משמע שזוהי המטרה - שלא יעבור הטעם
מפיו⁴⁹, והוא כשיטת הרמב"ם ותוס'.

*

תם ולא נשלם. עדיין יש לבאר מדוע בליל הסדר
אוכלים ב' כזיתים בהתחלה ולא מסתפקים באחד
כדין התורה, ולבאר יותר מדוע אוכלים פעמיים מרור.
אך קצר המצע מהשתרע, ועוד חזון למועד בע"ה.

ובע"ה נזכה השנה לשוב ולקיים את הסדר
כהלכתו, ונאכל מן הפסחים הכרוכים במצה ובמרור,
ונשיר שיר חדש לשון זכר על גאולתנו ועל פדות
נפשנו, בעגלא דידן, בהתגלות הרבי תיכף ומיד ממש.
הערה לסיים: נושאים אלו הינם רחבים מאוד. ובעיקר
בדברי הרמב"ם ישנם ויכוחים גדולים מהי שיטתו. במאמר
זה השתדלנו להיצמד לפשט הדברים וקצת לציין לדיונים
בשולי הדברים, ותן לחכם ויחכם עוד עד בלי ד'.

הלערת: eiser770@gmail.com

הפרי חדש שבדבר שהוא זכר אין צריך כריכה, אלא שצריך סיבה
מיוחדת.

ולכן נראה לומר שהסיבה כאן שלפי הרמב"ם אין צריך הסיבה
היא מפני שהאפיקומן אינו זכר לדבר הצריך הסיבה, ואינו אלא
תקנה מיוחדת בשביל להשאיר טעם המצה בפה.

(48) סימן תעו סעי' ב.

(49) ראה הלכות ליל הסדר (הרח"א אשכנזי) שדייק כן. וראה
הגדת "אור אברהם" (הרא"א גורביץ) עמ' צה שהוסיף דיוק
נוסף להוכיח שאדה"ז לא סובר שהחשש הוא שמא לא יאכל
על השובע.

ועוד יש לדייק, שישנם שני סימנים בעניין האפיקומן. בסימן
תעו הכותרת היא "דיני אכילת האפיקומן", ואילו בסימן תעח
הכותרת היא "שלא לאכול אחר אכילת אפיקומן". ואילו בדברי
אדה"ז האיסור לאכול אחר האפיקומן וטעמיו נמצאים בסימן
תעז, ומכאן לכאורה שזה עניין יותר מהותי ולא רק גזירה. ועיי'
עוד.

העיקרית בה יוצאים ידי חובה היא המצה שאוכלים
בתחילת הסעודה. אך אנו נוהגים אף כדעת רש"י:
"לכתחילה טוב לאכול שני זיתים אחד זכר לפסח
ואחד זכר למצה הנאכלת עם הפסח"⁴³ כדי לצאת ידי
שתי הדעות⁴⁴.

ועוד פרט בו אנו רואים לכאורה שאדה"ז מתחשב
בדעת רש"י: אדה"ז כותב בסידורו שכשמברך על
המצה יכוון גם על האפיקומן, ובפשטות הוא כדעת
רש"י, שמצת האפיקומן היא עיקר המצה, דהא
לדעת תוס' והרמב"ם נראה שאין עניין לכוון בברכה
על האפיקומן. אך למעשה "חומרא יתירה היא"⁴⁵,
ולא נוהגים לפועל לכוון על האפיקומן בשעת ברכת
המוציא⁴⁶.

ד. האם צריך להסב בשעת אכילת האפיקומן?

אדה"ז מביא שיש מחלוקת האם צריך להסב
בשעת האפיקומן, ואומר שלכתחילה העיקר כדעת
הפוסקים שיש להסב, ובדיעבד יש לסמוך על
האומרים שאין צריך להסב.

והנה, לכאורה ההסבר בדברי אדה"ז הוא כך:
לכתחילה יש לנהוג כדעת רש"י ותוס' שהמצה היא
זכר לפסח או למצה הנאכלת עם הפסח, וממילא
יש להסב, מאחר והם זכר לדבר שיש להסב בו (וכך
יש לנהוג מפני שהעיקר להלכה הוא כדעת התוס'
וכנ"ל בסעיפים הקודמים). אך בדיעבד יש לסמוך על
דעת הרמב"ם שכל ענינו של האפיקומן הוא רק כדי
שישאר טעם המצה בפה, ולשיטתו אין צורך להסב⁴⁷.

(43) לשון אדה"ז בסימן תעו סעי' ג.

(44) הגדת הרבי ד"ה "צפון כו' כזית".

(45) לשון אדה"ז בשו"ע סימן תעה סעי' יח.

(46) בשו"ע היה ניתן להבין שהמילים "חומרא יתירה" הולכים

רק על המנהג שלא לדבר עד האפיקומן, ולא על עצם הכוונה.

אך מדברי הרבי בהגדה משמע שאף הכוונה בשעת הברכה הינה

חומרא יתירה ולא נוהגים בה.

(47) ויש לבאר המקור להבנה זו, ובהקדים שעל פניו היה

נראה שהטעם לשיטת הרמב"ם הוא אחר. דהנה, מקור אדה"ז

שבדיעבד ניתן לסמוך על דעת הרמב"ם ואין צורך לשוב ולאכול

בהסיבה הוא מהפרי חדש (כן מצויין במ"מ המקוריים). והנה

שם הוא מבאר שבכורך ובאפיקומן אין צורך להסב לפי הרמב"ם,

מכיון שזה רק זכר ולא עיקר המצוה.

אך מאחר ובדיני הכורך אדה"ז (סימן תעה סעי' כ) מצוין

לרמב"ם (ולר' יחיאל אחיו של הטור) שאומרים) שאין להסב

בכורך, ומבאר הטעם שהוא משום שכורך יש מרור ובמרור

אין צריך כריכה, משמע לכאורה שאדה"ז לא מקבל את סברת

אורה זו תורה
עדים באילה ומשיח

תורת הבעל שם טוב עברה במסורת החסידים מדור לדור, מפה לפה, מרבי לתלמיד. הבעש"ט עצמו אינו העלה את תורתו על הכתב, ואינם נכתבו בצורה מסודרת בפניו, אלא תלמידיו הקדושים הניחו הדברים עלי ספר. ליקוטים מסודרים מתורת הבעש"ט החלו להופיע כשלושים שנה אחר פטירתו¹, ביניהם: 'לקוטים יקרים' (תקנ"ב), 'צוואת הריב"ש' (תקנ"ג), 'כתר שם טוב' (תקנ"ד) ועוד.

[עובדה זו גרמה לשוני בשמועות ואף חלקם היו צריכים לעבור זיקוק ודיוק, לדוגמא: אדה"ז באגרת הקודש (סימן כ"ה) היה צריך לברר שמועה המופיעה בספר צוואת הריב"ש מפני שהם "לקוטי אמרותיו הטהורות שלקטו לקוטי בטר לקוטי ולא ידעו לכיין הלשון על מתכונותו" על כן "בכלל משתדלים ובפרט בכגון דא בהנוגע לפתגם הבעש"ט לסמוך רק על אותם הספרים המובאים בדא"ח זאת אומרת שרבותינו נשיאנו סמכו את ידיהם עליהם, ומהם: כתר שם טוב, ספרי הרב מפולנאה, מאור עינים וכו"²].

לתורת חסידות חב"ד קבלות מיוחדות מהבעל שם טוב, שאינן מוזכרות בשארי כתבי תלמידיו הק'. קבלות אלו לוקטו בהוספות לכתר שם טוב - השלם. המשל והנמשל הגלום בתוכו - נשוא הכתבה - מהמופלאות שבה³.

זהו המשל⁴ "אשר בו מלובש הנמשל העמוק מאד סודות התורה - מה שמבאר ר' חיים וויטאל בספר עץ חיים כולו, הלביש [הבעש"ט] זה במשל אחד":

משל לסולם העגולה (שקוראים בלשון אידיש שווינדל טרעפף) העשוי על גבי עמוד אחד, והמדרגות סובבים את העמוד בעיגול, והמדרגות הם זה למעלה מזה בעיגול וסיבוב

(1) בשנת תק"כ.

(2) מאגרות קודש חי"ט ע' תל.

(3) המשל שלפנינו אכן מוזכר בכתבי תלמידי הבעש"ט אך הובא בהקשרים שונים אך העומק שנושא בקרבו המשל אינו מוזכר אלא בכתבי רבותינו נשיאנו [ראה אור תורה ע' רי (מופיע בשם הבעש"ט על התפילה) וראה שם ע' תמה (שבהכרח עלולת בכל מדרגה). באור האמת (אמרי צדיקים - הרה"מ) ושם הנמשל בנוגע לעבודת התשובה.

(4) מאמרי אדמו"ר זקן תקס"ה ח"א ריד ואילך, הוספות

לכש"ט אות נג-נד.

שווינדל טרעפ

אין מדרכה של תורת החסידות לשלב בכתבי הדא"ח ציורים וטבלאות כי-אם במקומות ספורים בלבד. משל אחד מכוון, עמוק להפליא מהבעל שם טוב הכולל בחובו את כל מה שמבאר רבי חיים וויטאל בספרו 'עץ חיים', זכה לציור מיוחד. מהו אותו משל מפעים שבו סודות כה גנוזים ונוראים, וכיצד יכול את כל רזי תורה המבוארים בספר עץ חיים.

הת' יוסף יצחק שיחי' טריאסטר

ידם את סדר השתלשלות ומתקנו. ב) סדר השתלשלות. נדבך זה הוא המוכר ביותר לנו כחסידיים בכתבי האריז"ל, ובו הגדיר, סידר וחיידש חידושים שהעמידו קומה שלימה של השתלשלות העולמות. ג) הנדבך השלישי הוא תיקון סדר השתלשלות הפרטי של האדם - בירור הנפש ותיקונה.

ציור השווינדעל
טרעפ המופיע בין
שורות המאמר

שלושה עינים אלו ארוכים מארץ מדתם ואין בנו היכולת להקיף כל תורתו הק', אך על מנת להבין עומק הנמשל נפתח שערי היכולת אלו כחודו של מחט ונראה איך המשל מבאר בצורה נפלאה ובהירה כל חלק ועניינו:

כוונות:

חלק הארי בכתבי האריז"ל הינו העיסוק בכוונת התפילה, התורה, המצוות והמועדים. ע"י הכוונות משלים היהודי את מבנה הבריא, וקומת סדר השתלשלות. היכולת לכך מפני שהוא יסוד הבריא ותכליתה, ע"כ בכוחו לתקן בכל קומת השתלשלות. החוסר שאותו ממלא היהודי המכוון להשלים מוטבע בבריא משורשה - החל מז"א ומלכות דאצילות.

שונה היא קומתה של המלכות משארי הפרצופים⁶: לפרצופים כולם מבנה הכולל בתוכו

העמוד, עד שמגעת המדרגה העגולה העליונה לראש העמוד אשר בראש העמוד נחקק ונצטייר איזה צורה או נבנה איזה בית קטן⁵.

במילים פשוטות: המדרגות מקיפות עמוד שבראשו ציור שמופיע בצד אחד של העמוד, כשהעולה במדרגות יביט בתחילה בקו ישיר לראש העמוד שם הצורה, יראה אותה, שהרי פני הצורה לכיוונו, ואילו כשיחל לעלות במעלה

המדרגות ויסובב את העמוד לציודו השני ממילא כשיביט בקו ישיר לראש העמוד יראה את גב הצורה, ועל דרך זה עד רום המדרגות שם הצורה החקוקה.

המשל מציג מציאות מורכבת: מצד אחד הריחוק מביא לראיית הצורה החקוקה בראש המדרגות ואילו ההתקרבות והעליה במעלה גרם המדרגות גורמת להסתר פנים אך בו זמנית נרשמת התקדמות הצועד אל עבר הצורה.

"הלביש זה במשל אחד"

בכתביו של האריז"ל שלוש סוגיות מרכזיות. סוגיות אלו כוללות ומקיפות את רוב כתביו: א) כוונות התפילה, המצוות והחגים. הכוונות אינם רק הרגש אלוקי בתפילה או במועד, אלא המכוון משלים על

(5) ראה גם אה"ת מטות א'רפד. באוה"ת נ"ך ח"ב ע' תתפד.

(6) ראה באריכות היכל ליובאוויטש גליון ב' עמ' 114.

▲
ישיבת
המקובלים
בית אל

בדרכי הכוונות ישנם גישות שונות. הדרך המקובלת הינה דרכו של הרש"ש - רבי שלום שרעבי, ראש ישיבת המקובלים בית אל. החידוש אותו גילה בכתבי האריז"ל הוא שהמבנה הנזכר בכתביו הוא בכללות, אך לכל מצווה קיים סדר השתלשלות ותיקון פרטי משלו - בלשונו "זו"נ הפרטיים", וכך בהצטרף מצוות רבות בכוונה הראויה להן משלימים ומתקנים את "זו"נ הכללים".

א"כ עולה איפה, אשר לכל המצוות כל התהליך הנזכר של תיקון המלכות, רק על המכוון לדעת את השוני של המצווה (ולא של הכוונה), או של השנה בה חל המועד, למשל במועדים בגלל שנמצאים בשנת ה'תשפ"ד הרי שכוונת השנה ע"פ הספירות הינה: גבורה דיסוד דהוד דיסוד. ואילו במצוות היומיות צריך לחשב לפי הזמן ביום וכל תפילה ועניינה.

כתב ידו של
הרש"ש

מספר רבי יוסף חיים מבגדד "הבן איש חי" אשר בשנת תרי"ט כתב לרבי אליהו מני - רבה הראשי של חברון, ומגדולי המקובלים בארץ ישראל באותה תקופה - אשר רוצה לשים

חשקו בסדר כוונות התפילה לרש"ש, וזה מענה רבי אליהו: "לפי קטנות דעתי ימחול לי רבינו ומורנו כבוד תורתו אין לך עסק בכוונות הנסתרות . . . וגם בספר התניא לרבינו זלמן ז"ל כתוב מי שרוצה ליכנס לפניו ממדרגתו מרוב החשק ואינו מתרוה צמאוונו במה שיודע הרי זה דומה ליושב בתוך הנהר ורוצה מים לשתות שבודאי זה ללעג לו ולא לכבוד, ועל זה נתאונן הנביא ואמר הוי כל צמא לכו למים וכו' יעי"ש בד"ק" (רב פעלים ח"ג סוד ישרים סי' א').

מצב זה בו המלכות נמצאת אינה התכלית, שהרי על המלכות להאיר לעולמות. בשל כך צריך ל'סובב' את הפנים והאחור של המלכות, שהפנים יהיו כלפי מעלה והאחור כלפי מטה.

בכדי להגיע למצב זה, צריך לנסר ולנתק את המלכות מהז"א 'להפכה' ולהחזירה לסדר התקין. בשלב זה לא נמשך לה אור מהז"א (בלשון הקבלה 'דורמיטא דז"א'), ולצורך החיות מקבלת המלכות שפע ממקור גבוה יותר - מהבינה (נה"י דאמא). ע"י הארת הבינה (שורש הגבורות) היא מקבלת כח הגבורות לעמוד בפני החיצונים במשנה תוקף (מפני שהבינה היא שורש הגבורות) ובכך לא תהא להם אחיזה בה.

בשביל לקבל אור גדול זה שלמעלה מערכה (שהרי בערכה לקבל מהז"א), צריכה המלכות לחזור לנקודת הביטול שבה - נקודה. ע"י כך מאיר בה אורות מקיפים גבוהים שאינם ממלאים אותה באור פנימי, כך שכביכול מבחינת הארת האלוקות המורגשת מדובר בהסתר פנים, אך עם זאת ישנה הארה גדולה יותר מכפי טבעה.

ע"י עבודת היהודי נבנה שוב פרצוף (ע"ד התחלת

את כל שארי הספירות, ובכך עומד הוא בציוור קומה שלם, המלכות לעומת זאת נבראה בפגם אותו צריך להשלים - אין לה אור מעצמה כ"א תלויה היא באור הנשפע לה מאת ז"א, ובלשון הקבלה "אחור באחור" (כשם שאדם וחיה נבראו אשר כל חיותה בא לה מאדם). היעוד והתכלית היא שתעמוד קומה שלימה "פנים בפנים" אל מול הז"א - שיהיה לה אור מעצמה. השלימה והגדלה זו נעשית על ידי עבודת היהודי למטה ובפרט ע"י הכוונות.

וזו היא סיבת הצורך לתקנה ודרך תיקונה:

תיקון המלכות

כנזכר, המלכות בריש הווייתה נאצלה כנקודה גולמית בלבד - מצב המורה על קטנות גדולה, ללא יכולת להכיל אור, כשם שאין הנקודה המופשטת יכולה להכיל בקרבה תכולה. כעת יש לבנות את מבנה המלכות עד שיהיה לה ציוור קומת פרצוף שלם, עומק ורוחב שיכילו את האור, ובכך ישכון בה אור הז"א וע"י כך תגיע לגדלות.

כעת, לאחר שנשלם ציוור קומתה, המלכות נמצאת 'אחור באחור' עם הז"א. המונח 'אחור באחור' ביחס שבין הז"א למלכות שונה הוא משארי הפרצופים: דרך כלל הסדר הטבעי שפני המקבל - דהיינו חלקו הגבוה, עצמיותו ומוחו, עומדים ברצוא ותשוקה כלפי המשפיע, ואילו את דרגותיו הנמוכות מקדיש ומפנה כלפי הדרגה שאליו הוא רוצה להשפיע. המלכות שונה היא: חלקה הנמוך מופנה אל הז"א (אחור) ואילו כובד משקלה ופנימיותה (פנים) פונה אל העולמות.

סיבת השוני הוא בכדי שלא יהיה יניקת החיצונים. מפני שחלקה המופנה כלפי העולמות נמצא בתנועת רצוא אל המשפיע ואינו משפיע למטה, אזי אין בכוח החיצונים לאחוז בה. הדבר דומה לעובד את ה' באתכפיא גדולה, הרי שעבודתו מגעת מקטנות וכל מאמצו - ה'פנים', מופנה החוצה בהתעלמות מהעולם, ובכך אין ביכולת החיצונים לינק.

מצד אחד הריחוק מביא לראיית הצורה החקוקה בראש המדרגות ומאידך ההתקרבות והעליה במעלה גרם המדרגות גורמת להסתר פנים ובו זמנית נרשמת התקדמות הצועד אל עבר הצורה

ומורכבות - כל עולם האור עובר תהליך עיבוד משמעותי לפי סדר המדרגה שלו. הספירות פעמים מקבילים ופעמים זה תחת זה. פעמים בדרגות נמוכות יותר ישנו אור גלוי רב יותר לעומת מדרגות גבוהות יותר.

דוגמא לכך מביא כ"ק אד"ש מה"מ, בדוגמא זו חידוש גדול בנושא הכתבה: בתקו"ז איתא שספירת הבינה נקראת בשם 'כה' ובריעא מהמנא איתא שהאות כ' ד'כה' הוא בח' כתר, ואילו ז"א נקרא בשם 'זה'. דבר זה אינו עולה בקנה אחד לכאורה עם המבואר דרך כלל אשר 'זה' מורה על גילוי כדרגה נעלית יותר, ואילו 'כה' מורה על העלם. והרי בוודאי שהבינה והכתר נעלים יותר מהז"א?

מבאר הרבי אשר המשל - נשוא הכתבה - איננו רק על היחס שבין הז"א והמלכות, כלפי האור של הבינה. המשל הינו על כללות סדר השתלשלות - וכסיבוב מעלה המדרגות: מלכות בעלם. ז"א בגילוי. בינה בעלם. חכמה גילוי. כתר העלם. וכל זה כלפי אור העצמות. על כן, על אף שהבינה גבוהה יותר, מ"מ נקראת 'כה', ואילו הז"א הנמוך יותר אך בו גילוי אור.

תיקון וביור הנפש:

עבודת ה' לאור כתבי האריז"ל עמוקה מאוד, המרכז בעבודה אינו שכר ועונש אלא עבודת האדם הינה להתכלל ולהתחבר עם הקב"ה, בשל כך הוא צריך לברר ולהאיר את כל חלקי נפשו - נפש רוח נשמה חיה יחידה, באור ה'.

כל אחד מחלקי הנפש אף בו ישנה חלוקה לחמשת הדרגות הכלליות של הנפש (למשל, לנשמה חמישה דרגות - נפש דנפש, רוח דנפש נשמה דנפש וכעד"ז), בכל מקום בו האדם נמצא בשבילי תיקון נפשו עבודה מיוחדת לדרגה בה הוא נמצא:

נפש - קבלת עול, רוח - מדות, נשמה - מוחין, חיה - רצון, יחידה - תענוג.

לאחר שסיים העובד לברר את כל חלקי דרגת הנפש שבו (גרנח"י דנפש), עולה הוא לברר את כל חלקי הרוח שבנפשו. כעת, אמנם העובד עלה במדרגה, אך חוזר הוא כביכול אחורה, שהרי אחרי ההרגש והגילוי בדרגות הכי גבוהות של הנשמה, עד לביטול במציאות הנפש, חוזר הוא לעבוד בדרגה הכי נמוכה ב'חיה', דרגת הנפש - קבלת עול (אך בעולמו

תיקונה), עד שתעמוד בקומה שלימה ותעמוד במקביל אל הז"א - פנים בפנים, ולא תהיה יותר תלויה בז"א ככתחילה, אלא יקבלו יחד מהמוחין. זהו המצב שיהיה בגאולה.

העולה, במרכזה של תיקון המלכות ריחוק וקטנות, אשר מבחינת החיות הסדירה כביכול קיים העלם, אך באמת היא מתקדמת לשלימותה.

"כמ"ש בשם הבעש"ט ע"פ אז תשמח בתולה במחול ממשל הבלילות שאחר פכ"פ וקירוב מוכרח להיות הסתר בכדי שאזי דוקא יוכל לבא לבחי' פנים בפנים בקירוב יותר וכדרך הריקוד שמתקרבים וחוזרים ומתרחקים".⁷

סדר השתלשלות:

אין ערוך עומק סדר ההשתלשלות שכינס וגילה האריז"ל, לידיעת סדר ההשתלשלות בדורות שלפניו, ובשניים: א) גילוי דרגות חדשות שלא זכו הראשונים לגילוי אור כה נעלה מפני חושך הגלות "שלא ניתן רשות לגלות ולהתפשט האורות הגדולים. . אמנם בעקבות משיחא כמו בדורנו התחילו האורות להתפשט".⁸

דרגות שלנו כלומדי חסידות ברורות מ'ששת ימי בראשית', אשר בלעדיהן אי אפשר להעמיד את סדר השתלשלות, נתגלו ע"י האריז"ל כגון הצמצום, עולם התווה, הניצוצות וביוריהם, הפרצופים⁹ ועוד.

ב) האריז"ל גילה עומק חדש בסדר השתלשלות - את עניין זה מבאר המשל נשוא הכתבה:

את סדר השתלשלות ניתן לצייר בדרך פשטנית כמדרגה אחר מדרגה, וכמורד גרם המדרגות כך האור יורד מדרגה למדרגה. אך באמת אין הדבר כך, שהרי אם כן יכולנו לספור את עולמות אצ"ל בריאה יצירה עשייה כארבעים ספירות, וככל שהמדרגה תהיה קרובה אל אור אין סוף יהיה בה גילוי אור נעלה יותר. אך אין הדבר כן, לסדר השתלשלות עומק

7) אור התורה עקב על תקב.

8) הקדמת ר"ח ויטאל לעץ חיים. וע"ע בעניין זה (מדוע לא נגלו חידשים אלו לרבותינו הראשונים) באריכות בשם הגדולים להחיד"א מערכת א' אות ר"ט.

9) וכפי שמתבטא אדנ"ע "שהם עיקר קבלת האריז"ל" (הגהות לסידור עם דא"ח). וראה בארוכה היכל ליובאוויטש גליון ב' עמ' 114.

של ה'רוח'), כעת כבר אין לו גילוי והרגש אלוקי.

אז תשמח בתולה במחול

האמור לעיל הינו סדר העבודה בזמן הגלות ובו רגעי קירוב וריחוק מאור ה', דבר המדמה ריקוד בצורת קירוב וריחוק כ"חתן וכלה שמרקדים זה כנגד זה, שתחילה היו קרובים זה לזה ואח"כ נעשים רחוקים בריחוק מקום והכלה הופכת פניה ואח"כ מתקרבים בקירוב ממש" וכן הוא "בכל משך זמן הגלויות עד ביאת גואל צדק".

ריקוד זה מסמל את "התכלית הפנימי שבהעלם הגלות (עזבני הוי' ואד' שכחני) הוא כדי שבנ"י יהיו בבחי' בן חכם שמחפש את אביו . . . וע"י החיפוש יתגלה אליו אביו ביתר שאת מהגילוי שהי' קודם ההעלם. וכידוע בשם הבעש"ט משל הבלילות (שווינדעל טרעפ), שאחר פנים בפנים וקירוב, מוכרח להיות הסתר, שאז דוקא יוכל לבוא לבחי' פנים בפנים בקירוב יותר. וכמו"כ הוא גם בענין הגלות, שדוקא ע"י העזיבה והשכחה לפי שעה, נעשה תכלית הגילוי"¹⁰.

(10) מאמר ד"ה ויענן וידעיבן ויאכילך תשי"ז בסופו (וראה

אך בגאולה האמיתית והשלימה תשמח הבתולה - נשמות ישראל - במחול, "היינו הריקוד שמרקדין בעיגול וסיבוב . . . הכל בסיבוב ועיגול מבלי התחלקות כלל"¹¹.

הערות וביאורים אה"ת לתקמב ע' 44, ועפ"ז יש לבאר את השייכות בין ב' המשלים).
(11) מאמרי אדה"ז שם.

קאראָהד

דבר מעניין יש לציין, אשר בהוספות לכתב שם טוב (וכנ"ל במעלתם המיוחדת) נכתב (הוספות ע' תטז. אה גם ספר השיחות תרצ"ט ע' 306) אשר את ריקוד המחול "אין א' עיגול הנהוג אצל החסידים איז דאָס נתחדש געוואָרן בימי הבעש"ט", דהיינו מראשית התגלות תורת החסידות ואור הגאולה הגנוז בה נתחדש עניין ריקוד זה - קאראָהד - המורה על הנצחיות בעבודת ה' ובקירבה של יהודי עם הקב"ה.

המשך מעמוד 9 <<

טהרת המשפחה - אויב דאס איז אזוי געווען, ווי איר ווילט אננעמען, האטש פארשטענדליך קיין בעשטימטעס קען קיינער (און במילא טאר'ן) ניט זאגן אין דעם - האט א השפעה אויף קינדער, איז דאס אבער ניט גלייך צו א חסרון, וואס מ'געפינט אין דעם באטרעפענדען אליין.

[ברצוני להבהיר נקודה נוספת, שהינה מן החשובות ביותר: במכתבכם, לאחר הצעת כל הפרטים, לא מצאתי ולו נקודה

להשלמת מכתב זה יש להביא מכתב הרבי לאב המשודך (מיום ה' מנ"א, ה'תשי"ט) ושם מוסיף הרבי:

איך וויל צוגעבן נאך א פונקט, וועלכער איז פון גרעסטער וויכטיקייט, אז אין אייער בריף, נאכן אויסרעכענען די אלע איינצעלהייטען, געפיין איך ניט, קיין איין פונקט בהנוגע להמדוברת בעצמה, נאר בהנוגע אירע עלטערן און די משפחה ככלל, פארשטענדליך אז דער ענין פון

אינו יכול (ובמילא אסור לו) לקבוע בהחלטיות בעניין זה - יש השפעה על הילדים, אבל אין זה בדומה לחסרון שמוצאים במדוברת עצמה].

וכיו"ב, כ"א [= וכיוצא בזה, כי אם] בהנוגע לכבוד בת ישראל או בושטה וכיו"ב, ובמקומות הנ"ל בשו"ע מדובר בהנוגע להתחייבויות שונות משני הצדדים, משא"כ [= מה שאין כן] הכבוד ובושה שבדבר, ה"ז [= הרי זה] תלוי - כמו בכ"מ [= בכל מקום] - במדת פרסום הענין (דההשתדכות), עיין ג"כ שו"ת נודע ביהודא, הובא בפתחי תשובה שו"ע אבה"ע סי' נו"ן ס"ק י"ב, ואף שבנדון דידי' הי' ג"כ [= גם כן] כח והרשאה, נוגע פרט זה מפני שע"ז [= שעל ידי זה] יצא הקול עיי"ש [= עיין שם], ואין ענין קנס שוה לבושת, וכידוע שענין הבושת אינו שייך בדבר שבסתר משא"כ התחייבות ממון וכיו"ב, והרי בנדון דידן נתפרסם, שהיא משודכת שלו גם ע"י דברי המדובר ולא רק של המדוברת.

ב) במ"ש דכיון דחשוד לדבר חמור, חשוד גם לדבר הקל, מזה המסקנא בפשיטות, שמחלל שבת בפרהסיא, חשוד על ענין טהרת המשפחה, כיון שסקילה חמורה מכרת.

הנה הוא בדוגמת דבר, לאמר - שכל אלו שהחנויות שלהם פתוחות בשבת חשודים הם על שפיכות דמים, שהרי ההורג נפש הוא בסייף ולא בסקילה.

אחת בהנוגע להמדוברת בעצמה, אלא רק בנוגע להוריה ומשפחתה בכלל. מובן כי לעניין טהרת המשפחה - אם אכן היה כפי שרציתם להניח, אף שכמובן איש

לאחר שקיבל הרב ביק את מענותיו של הרבי, השיב במכתב בו הוא מקשה על דברי הרבי מן המקורות ההלכתיים. במכתב שלפנינו עונה הרבי מן המקורות ודוחה את קושיותיו אחת לאחת.

ב"ה, י"ג אלול, תשי"ט

הרה"ג וו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ הרמצ"א שי' [ביק]

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו בהמשך לענין השידוך של האברך . . . שי' ואענה על ראשון ראשון וכו' אף כי בקיצור נמרץ - שהזמ"ג [= שהזמן גרמא].

א) במ"ש שא"א [= במה שכתב שאי אפשר] לקשר שידוכין בדברים בלא קנין או שבועה וכו' ומסתמך על מ"ש ביו"ד סי' רל"ו (ולפלא שאינו מזכיר ממקומו בשו"ע אבה"ע סי' נ' נ"א וכו') -

הנה מ"ש במכ' [= מה שכתבתי במכתבי] הקודם וזה הי' גם תוכן המענה שלי, להמדובר והמדוברת, הוא לא בהנוגע לתשלום קנסות או ממון סתם

שידוכין כבוד ובזיון בחורה, מרובה מאשר של בחור.

(ה) במ"ש דאף אם אין כאן ענין של כבוד אב ואם, יש כאן מורא אב ואם, שלא יסתור את דבריו,

הנה מפסק הדין בשו"ע יו"ד סו"ס ר"מ, דאין מחויב לשמוע, מוכרח ג"כ שאין איסור מורא אב ואם. ומ"ש שלא יסתור דבריו, במחכת"ר [= במחילת כבוד תורתו], בכלל אינו שייך לעניננו, שזהו בהנוגע כשמדבר (הלכה או במילי דעלמא) לא יסתור דבריו, ואינו נוגע - לשמוע פקודתו.

(ו) במ"ש אודות חוקי המדינה של תשלום כסף עבור הבטחה, ושחלק מחוק זה ואפשר גם כולו נתבטל,

הרי כתבתי שאין כוונתי שתתבע ע"פ החוק, כ"א לראי' - עד כמה הבטחה בדברים תופסת מקום במדינה זו. וזהו שסיימתי סבור וקבל. שבנדון כזה שנוגע הפרסום (הענין שבו תלוי' הבושת ושמירת הכבוד), מובן שמשנתנה לפי המקום ומנהגי המדינה. וע"ד שבעניני מסחר מתקבלים מנהגי התגרים וסבור וקבל. ובזה מענה ג"כ על מ"ש בערוך השולחן שו"ע אבה"ע סי' נו"ן סכ"ד ואילך - דעיקר הגמר לפי "המנהג אצלינו הוא בשבירת הכלי לאות שמחה". דרך אגב - פשוט שאין זה חוק

וכפי שמסיק במכתבו, שחשוד בכגון זה הוא ענין של ודאי, הרי אסור להתיחד עמהם וכו' להתרפא ולהסתפר מהם וכו', וצע"ג [= וצריך עיון גדול] האם ימצא מי שיורה זה בארצוה"ב וכיו"ב, [מבואר בכ"מ [= בכמה מקומות] ההגדרות בהענין דחשוד לדבר חמור חשוד גם לדבר קל, ושמזה מובן המענה גם בהנוגע לנדון דידן].

(ג) מ"ש שעד שלא הוברר בכירור ששומרת וכו' עד שטבלה, עומדת האשה בחזקת טומאה,

הרי בכדי לשלול האמור, הבאתי במכתבי מנהג רובא דרובא וכמעט כל בני המדינה, שטובלות הן במים המטהרים נדה מטומאתה, ואין כאן מקום לחזקה כיון שמשנתית בכירור.

(ד) במ"ש שאין שום מקור בתורה"ק [= בתורתנו הקדושה] שיש מצוה מיוחדת על שמירת כבוד בת ישראל,

כבוד ובושה תלויים זב"ז [= זה בזה] כמובן, והמקור מפורש בכתובות (סז), (ב) ועוד - והובא לפסק הלכה. וראה ג"כ סמ"ע שו"ע חו"מ סי' רכ"ח סק"ה האשה רכה בטבע כו' ודמעתה מצוי'. ומה שבנדון דידן נוגע עוד יותר, הוא סברא ומעשה רב, שרואים בפועל, ש(במדינה זו) בעניני

מבואר בכ"מ: ראה שו"ע יו"ד סקי"ט ס"ה ובנ"כ שם.
ומעשה רב: שבת כא, ב. וש"נ.

שסקילה חמורה מכרת: סנהדרין, מט, ב (במשנה). רמב"ם הל' סנהדרין פי"ד ה"ד.
ההורג נפש הוא בסיף: רמב"ם הל' רוצח ושמירת נפש פ"א ה"א.

תורה"ק (כלשון כת"ר) שבירת כלי זה, ובכ"ז [= ובכל זאת] צדק הדין, כיון שזהו מראה על הסבור וקבל משני הצדדים. ומזה ג"כ בנין אב להמציאות במדינה זו, וחוק האמור ראי' לדבר.

ז) במ"ש כת"ר במכתבו על אחי המדוברת, שחשודים הם על לקיחת בת אל נכר ר"ל [= רחמנא ליצלן].

אפילו את"ל [= אם תמצי לומר] שיש מי שדעתו רחבה לומר

בודאות שחשודים הם על הנ"ל - הרי לא שמענו, שמי שחשוד לעבירה בעתיד - ה"ז [= הרי זה] נכלל בפס"ד השו"ע אבה"ע סי' נו"ן ס"ה שאם אחות המשודכת כו'.

ח) במה שמקשה ממה שכתבתי במנהג המדינה וכו' ממ"ש הרמב"ם הל' איסורי ביאה, ונפלו עלי' כל מימות שבעולם,

במחכת"ר, פשוט שהרמב"ם אין כוונתו לנהר וכיו"ב, המטהרים נדה מטומאתה.

ט) אל ישיגני משו"ע יו"ד ס"ב ס"ה ובפרט עפמש"כ שם בקו"א לרבנו הזקן

הנה הוא ברזגמת דנה, לאמר - שכל אלו שהחנויות שלהם פתוחות בשבת חשודים הם על שפיכות דמים, שהרי ההורג נפש הוא כסייף ולא כסקילה. וכפי שמסיק במכתבו, שחשוד בכגון זה הוא ענין של ודאי, הרי אסור להתיחד עמהם וכו' להתרפא ולהסתפר מהם וכו', וצריך עיון גדול האם ימצא מי שיורה זה בארצוה"ב וכיו"ב

סק"י - דאם ירצה לפרש דדין זה הוא גם בהשייך לזרעו וכיו"ב, אינו זקוק לכל האריכות בנדו"ד [= בנידון דידן], כיון שלפ"ז [= שלפי זה] יש כאן איסור דחתנות. כמה משו"ת דשקו"ט היש בכגון דא [= בכגון דא] איסור חתנות צויינו בשדי חמד כללים מע' מ' כלל פו.

י) בשו"ת משיב דבר ח"ב ס"ג ר"ל [= רצה לומר] דביש בזיון לאב לא קאי הפס"ד דמהרי"ק

ורמ"א כיו"ד סו"ס ר"מ ואסור לישאנה

[בשערים מצוינים בהלכה על הקצשו"ע ר"ל שכן הוא ג"כ דעת מהרשד"מ. ואינו מוכח כלל. עיי"ש]. ובמחכת"ר, דבריו תמוהין ביותר, דבמהרי"ק מפורש דהמדובר באשה שנחשדה שזינתה תחת בעלה כו'.

בכבוד ובברכה לכוח"ט [= לכתובה] וחתימה טובה]

מהדורת ה'תשי"ב - סקמ"ג סי"ב הערה ח. והושמט במהדורות שלאח"ז.

הרמב"ם הל' איסורי ביאה: פי"א הט"ז. בשערים מצוינים בהלכה על הקצשו"ע:

וייץ חסיד
אישות שנת 1917

עסקן חברי חר"י בגלילות ווילנא

סיפור חייו ופועלו של העסקן החסידי ר' אליהו ע"ה ווייץ החל מהקמת ישיבת תומכי תמימים בוילנא ועד להיותו איש סודו של הרבי בכל הפלך ■ תחקיר ראשוני בשילוב פרטים ומסמכים רבים בפרסום ראשון

מנחם מענדל אדלער

ולאימו מרת ביילא יוכבד ווייץ בעיירה נובו-אלכסנדרובסק (זרסאי, עזעראני) שבצפון מזרח ליטא. משפחתו של ר' אלי' מצד אימו, הייתה משפחת הלפרין העניפה. סבו היה ר' ישראל דוד חריף ודודו, אח אימו, היה העונג יו"ט' ליפמן.

בעיר ווילנא של שנות הצדי"ק, התקיימה קהילה

חב"דית בעלת שני בתי כנסת, ישיבה, וקשרים מצויינים עם שאר הציבור בעיר. אחד מהעסקנים הגדולים של הקהילה החב"דית היה הרה"ח ר' אליהו ווייץ שפעל רבות למען הצלחתה ושגשוגה של הקהילה וקיום רצונותיו הק' של אדמו"ר הריי"צ.

לא הרבה ידוע על חייו של ר' אלי' ובמשך השנים שמו נשכח מדפי ההיסטוריה. ביריעה שלפנינו נעשה מאמץ להתחקות אחר סיפור חייו תוך התמקדות בפעולותיו הרבות ובקשריו עם אדמו"ר הריי"צ.

שנים ראשונות

ר' אליהו נולד ב"ח ניסן תר"ל¹ לאביו ר' נפתלי

ישראל וכן על פי הנכתב בדרכון שלו. אולם ברישומי משק בית של העיר ווילנא נכתב שנולד בשנת תרל"א ובדף העד שכתבה ביתו נכתב שנולד בשנת תרל"ג.

(1) לפי מה שכתב ר' אלי' בעצמו בבקשת העלייה שלו לארץ

העיירה נובו-אלכסנדרובסק

חסידים למדים
בבילא בשעות
הצדקה

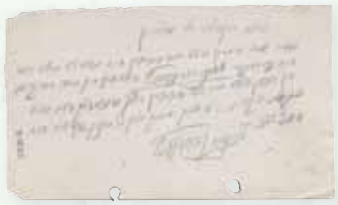
בעיר אלכסנדר שבסמיכות ללודז'.

רישום
הנישואין
של ר'
אלי
בארמון
ווארשא

לאחר מלחמת העולם הראשונה, בסביבות שנת תרפ"ט, חזר ר' אלי להתגורר בליטא, אולם באזור שהיה תחת שליטת פולין³, בעיר ווילנא.

ווילנא קיבלה אליה באותה תקופה חסידי ליובאוויטש רבים שיצאו מרוסיה במהלך מלחמת העולם והקהילה גדלה באחת. ר' אלי קבע את מושבו ברחוב פיוונע 6 ומשם החל להשתלב בעסקנות הציבורית של הקהילה. הוא היה ממתפללי בית הכנסת החב"די ששכן

אביו של ר' אלי, נפתלי, היה מחשובי הקהילה היהודית בעיירה נובו-אלכסנדרובסק ואף התמודד לבחירות ועד הקהילה מספר פעמים. בעיירה שכנו שני בתי כנסת חב"ד (קאפוסט וליאדי)² ובה גדל ר' אלי יחד עם אחיו משה ואחותו שרה.

בה' אלו תרנ"ח, התחתן ר' אלי עם מרת לאה גליקע, ביתו של הרה"ח ר' משה יצחק ומרת גיטל בלוס, מווארשא. החתונה נערכה ברוב פאר והדר בווארשא והשתתפו בה המשפחה שהגיעה מרוסיה, ליטא ופולין.

▲ כתב ידו
וחתימתו
של ר' נפתלי
ווייץ, אביו
של ר' אלי

לאחר חתונתו התגורר ר' אלי בווארשא ושם נולדו בנותיו, ומספר שנים לאחר מכן עבר להתגורר

(3) על פי רישומי משק בית של העיר ווילנא.

(2) עיתון המליץ, ב' אדר תר"ס.

▲ קטעי עיתונות מעיתון 'המליץ' המבשרים על חתונתו של ר' אלי

והפרט בעיר, ובמשך הזמן פעולתו הענפה חלשה על כל עניני חב"ד בכל האזור. הוא נעשה לעסקן בעל השפעה רבה ולאיש סודו של אדמו"ר הרי"צ אשר היה שותף לכל תוכניותיו בגלילות ווילנא ולעיתים שימש אף כבא כוחו.

ר' חאטשע פייגין⁶ כתב על ר' אלי אשר "הוא איש בעל ציור", וכן: "רבות בשנים מסור הוא בכל לבו ונפשו לכל עניני אנ"ש ועוסק במסירה ונתינה בכל הענינים היקרים לנו, ובכל גליל וילנא הנהו היחיד אשר עומד חזק על משמרת אנ"ש בכל הפרטים, והרבה פעל ועשה".

בשורות הבאות נסקור כמה מפעולותיו של ר' אלי בפלך ווילנא.

הקמת ישיבת תומכי תמימים בוויילנא

בשנת תרפ"ז נוסד בוויילנא ועד של מספר חסידים שכתבו לרבי הרי"צ שברצונם להקים סניף של ישיבת תומכי תמימים בעירם, בדומה למה שעשו חסידי חב"ד בווארשא שבע שנים קודם לכן.

במכתבם לרבי כתבו כך⁷:

"הנה אנחנו אלה פה שרידי אנ"ש בשם כל קהל עדתנו דפה ווילנא, באים לפני כ"ק הפעם בדבר ענין נכבד, והוא שבאלו הימים נתעורר בנו רעיון ק' ורוח ד' לבשה את אנ"ש דפה, להקים עולה של תורה התמימה ליסד ולכונן בפה ווילנא ישיבה תומכי תמימים ליובאוויטש, כעין

(6) בהבאת מכתבי ר' חאטשע פייגין בכתבה זו נעזרתי בין היתר בהרה"ח ר' אהרן לייב ראסקין ובספרו 'הרי"ף', ותודתי נתונה לו על כך.

(7) בית משיח גיליון 273 ע' 32.

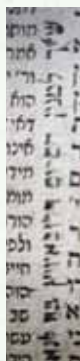
רחוב ברובע היהודי בוויילנא

ברחוב קירזנער והיה מוסר שם שיעור בגמרא כשבסיומו היה מלמד את משתתפי השיעור מספר תניא⁴.

ר' אלי היה סוחר עצים וגביר גדול ובתקופה זו הוא היה נוסע רבות במסגרת עסקיו ברחבי ליטא ופולין ואף ערך נסיעות ללטביה ולגרמניה⁵. הוא נודע לעסקן נמרץ שפעל רבות לטובת הכלל

(4) ממכתבו של הרב ארי' ליב שיינן לאדמו"ר הרי"צ, ט"ז אדר תר"צ.

(5) כך על פי רישומי הנסיעות בדרכנו.

שייך למנין חסידים דלובאוויץ בוויילנא חותמת על גמרא מבית כנסת חב"ד בוויילנא

רחוב פיוונע בשנת תש"ג

תלמידים טובים מכל הגלילות הסמוכים אליהם אשר במדינתם.

.. והשי"ת יהי בעזרם להביא הדבר הטוב והנעלה הלזה מהכח אל הפועל בשעה טובה ומוצלחת בגו"ר."

בתחילת חודש סיון כתבו חברי הוועד לאדמו"ר הרי"צ על התייסדות הישיבה והחלו להתייעץ עימו בדבר ניהולה. ר' אלי נמנה עם מנהליה של הישיבה ובהיותו גזבר הפך במשך הזמן לאחראי המרכזי על גיוס הכספים ולמנהל הישיבה בפועל.

ר' אלי דאג לכך שהישיבה תקבל תקציב חודשי מועד הישיבות בוויילנא שעמד תחת ניהולו של הגאון ר' חיים עוזר גרודז'נסקי ובמשך השנים היה מהפועלים הגדולים ביותר למען קיומה של הישיבה ועשה ימים כלילות למען הצלחתה.

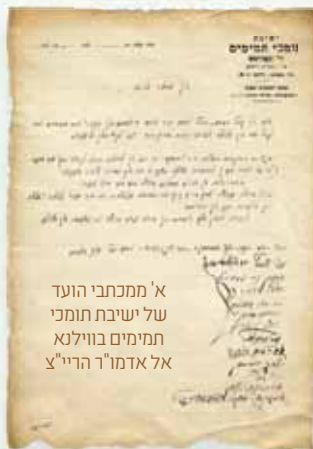
ביקורו של אדמו"ר הרי"צ בוויילנא

בתקופה שבין שתי מלחמות העולם, היה שטחה הדרומי של ליטא הכולל את פלך ווילנא, בתחום שיפוטה של פולין. לכן, כאשר נסע אדמו"ר הרי"צ בשנת תרפ"ח מריגא שבלטביה לבקר את החסידים בוווארשא, התאגדו החסידים בפלך ווילנא וכתבו לאדמו"ר הרי"צ מכתב בקשה שיבוא לבקר גם באזורם שכן רבים לא ראו אותו מעולם שהרי רק מספר חודשים קודם לכן יצא מרוסיה.

על המכתב חתומים גדולי הרבנים והעסקנים החסידיים בוויילנא, כשבראשם מתנוססת חתימתו של ר' אלי, וכך נכתב:

"בקשתנו העיקרית הכללית היא שיתעוררו נא רחמי כ"ק לחיותנו כהיום, לקבוע זמן ימים מספר (לכל הפחות שבוע ימים) להתמהמה בוויילנא, שבו ד' את כ"ק מדרכו צלחה מווארשא. התעכבות כ"ק שליט"א במחנינו נחוצה מאד בכלל ובפרט.

בכלל דרושה ונחוצה למען הרים קרן אור החסידות בגלילותינו, אשר היא בבחינת גלותא ושפלות, ורק הופעת אור כ"ק תרוממה. ובפרט לחזוק מצב ישיבתינו הקדושה ברוח וגשם נחוצה לנו השפעת כ"ק שליט"א..."

א' ממכתבי הוועד של ישיבת תומכי תמימים בוויילנא אל אדמו"ר הרי"צ

זו שבווארשא, ואם כי בכמותה תהי ראשיתה מצער (בערך כ"ה תלמידים), אך באיכותה נקוה בעזה"ש שתשגא מאד.

.. ובזה הננו באים לבקש מכ"ק הסכמה וברכה שחפץ ד' בידנו יצליח להתחיל ולגמור בכי טוב, ולנחנו בעצתם הק' שתהי לנו לעינים על דרך הקודש הלזה, באיזה תלמידים לבחור, וסדר חלוקת שעות הלימוד בתורה הנגלית ותורת הבעש"ט ז"ע, ועל כלם לעזור לנו בפועל להורות לנו את

הדרך להשיג משפיע ומשגיח טוב הבקי ומומחה באופני החינוך לתורה ועבודה ויראת ד'. על כל הנ"ל הננו מחלים פני כ"ק שיהי רצון לזכותנו בתשובה מהירה, כי הזמן קצר עד ימי הקיץ הממשמששין ובאין.

ואנחנו אלה פה הנבחרים לחברי ועד הפועל בשם כל אנ"ש דגלילותינו .. אלי ב"ר נפתלי ווייץ .."

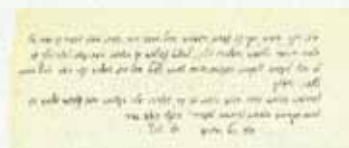
מראשי ועד זה נמנה ר' אלי וכך הוא תיאר את התייסדות הישיבה⁸:

"הישיבה נולדה "בין החומות" ובין דפנותי הקרות של העיר ווילנא בזמן שהקרירות והקפאון שררו בכל תקפם גם בין אנ"ש דפה ווילנא והגליל, מפני מחיצת הברזל שהיתה מפסיקה בינינו ובין אדמו"ר שליט"א שמשכנו ה' אז כידוע בעיר לענינגראד.

בחודש ניסן תרפ"א הודענו לכ"ק אדמו"ר שליט"א ע"ד ההתעוררות דאנ"ש ווילנא לייסד ישיבת "תומכי תמימים" בפה, וע"ז קבלנו תשובה מאדמו"ר שליט"א."

וזה מכתב התשובה שקיבלו מאדמו"ר הרי"צ⁹:

"שמחתי על ההתעוררות וטוב טוב הדבר במאד מאד ויגדיל תורה ויאדיר ובלי שום ספק אשר במשך זמן קצר יתאספו

בשם כל הוועד אלי ווייץ. ר' אלי' חתום על מכתב מטעם הישיבה

(8) התמים (ווארשא) גליון ב' ע' קלג.

(9) אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מהור"צ נ"ע ח"א ע' תקצא.

ברגשי כבוד אנחנו אנ"ש המתאבקים בעפר כ"ק ומשתחיים להדום רגלי כ"ק שליט"א... אלי וויץ...".

בביקוריו של אדמו"ר הריי"צ היה ר' אלי' סמוך לרבי במשך זמן ביקורו והיה ממלוויו הצמודים. הוא הפגיש בין אדמו"ר הריי"צ לאישים שונים, הזמין את הרבנים החב"דים שבעיירות הסביבה, ודאג שבכל מקום בו הרבי מגיע יערכו לכבודו קבלת פנים מרשימה ומכובדת.

פעולות להגירת אדמו"ר הריי"צ לפולין

בשנת תרצ"א הייתה תוכנית שכ"ק אדמו"ר הריי"צ יהגר לארצות הברית. כאשר נודע לחסידים באירופה על תוכנית זו, שיגרו מכתבים לרבי הריי"צ וביקשוהו שלא יעזוב אותם.

בנוסף למכתבים הללו, נראה אף זאת בקשר לתכנית ההגירה הנזכרת, התקיימה בעשרת ימי תשובה של שנת תרצ"א אסיפה חשובה בביתו של חתנא דבי נשיאה הרב שמריהו גורארי', בנוכחות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א ובאי כוח מזקני וחשובי החסידים אשר בניהם נמנה ר' אלי'. מטרת האסיפה הייתה לייסד את 'אגודת החסידים בפולין ליטא ולטביא'.

בפרוטוקול האסיפה נכתב את שסוכם בין המשתתפים שבשביל להקים אגודה שכזאת מוכרח שאדמו"ר הריי"צ יערוך ביקור בערי החסידים. על מנת שהדבר יקרה, נבחרו מספר חסידים שיסעו לרבי ויציעו לפניו את כל הענין, המשלחת הייתה מורכבת מחתניו של אדמו"ר הריי"צ, כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א והרש"ג, מזכירו של אדמו"ר

הריי"צ ר' מרדכי חפץ, ר' אלי', שהיה נציגם של החסידים בפלך וילנא, ועוד חמישה חסידים שייצגו אזורים נוספים.

כבר למחרת התקבצו מספר חסידים מחברי

המשלחת ושלחו לרבי הריי"צ מכתב¹⁰:

"שמועה שנתפרסמה אשר אנ"ש שי' דארה"ב מבקשים ומשתדלים ע"ד העתקת משכן כ"ק שליט"א למחנם, הרעידה את נפשנו ונגע עד פנימית נקודת לבבינו, כי איך נשאר ח"ו נפרדים וגלמודים בריחוק מקום כזה, ומה יהיה לנפשתינו ונפש צאצאינו יחיו, מבלי נוכל ח"ו להסתופף בצל קדשו שליט"א אשר בצלו הק' נחסה ונח' כל הימים ברוחניות ובגשמיות.

נתאספנו אפוא כהיום באי כוח אנ"ש שי' ממדינות פולין, לאטויה וליטא, להתייעץ ולטכס עצה במה להציל את נפשתינו ונפש כל אנ"ש שי', ולסדר ולבסס יסודות נאמנים שנוכל בעזרתו ית' לכוון משכן כ"ק שליט"א בתוכנו, והחלטנו לבקש את כ"ק אדמו"ר שליט"א שבל יעזוב אותנו ולהסכים להישאר בתוכינו".

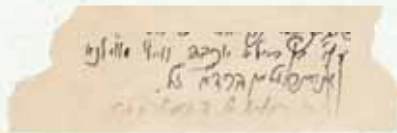
על המכתב חתום בין היתר, "אלי' בן ביילא יוכבד וויץ מווילנא".

נראה, אשר באופן של אתערותא דלתתא, פעולות אלו של החסידים גרמו לאדמו"ר הריי"צ לעבור להתגורר בפולין.

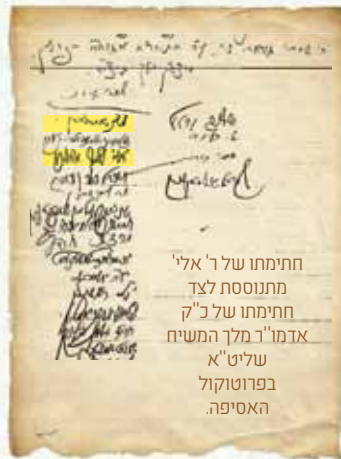
בעקבות כך נערך ביקור נוסף של אדמו"ר הריי"צ בפלך ווילנא, בעיירות גלובאקע ופאסטאו, בתחילת אדר שני תרצ"ב. גם במהלך ביקור זה נעזר אדמו"ר הריי"צ רבות בר' אלי' שאף פעל למען הצלחת וסידור הביקור על הצד הטוב ביותר.

לאחר ביקור זה מסר אדמו"ר הריי"צ לרב מנחם מענדל קופרשטון, שכהן כרבה של פאסטאו באותה תקופה, את תודתו וברכתו לר' אלי'

**"ימה יהיה
לנפשתינו ונפש
צאצאינו יחיו,
מבלי נוכל ח"ו
להסתופף בצל
קדשו שליט"א
אשר בצלו הק'
נחסה ונחיי כל
הימים ברוחניות
ובגשמיות"**

אלי' בן ביילא יוכבד וויץ מווילנא. חתימתו של ר' אלי' בווילנא

חתימתו של ר' אלי' מתנוסת לצד חתימתו של כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א בפרוטוקול האסיפה.

(10) תשורה סטמבלר, תשס"ה.

באותה תקופה¹³, ניטש מאבק אז בין עדת המתנגדים בעיירה גלובאקע, לבין עדת החסידים שביקשו לקבל על עצמם את הרב קופרשטון מהעיירה פאסטאו לרבם, על פי הוראתו של אדמו"ר הריי"צ. ר' אלי ניצב בתווך ופעל רבות למען הצלחת התמנותו של הרב קופרשטון בגלובאקע, ולמינוי מחליף מתאים בפאסטאו, את אחד מחשובי אנ"ש בוויילנא, הלא הוא ר' יהודה לייב פריידין.

אדמו"ר הריי"צ בביקור פאסטאו בשנת תרצ"ב. מימין לשמאל: ר' מרדכי חפץ, ר' אלי, אדמו"ר הריי"צ, הרב מנחם מענדל קופרשטון

בחודש סיון תרצ"ג הסתיימה הפרשייה בטוב ואדמו"ר הריי"צ שיגר מכתב ברכה לבני לרב קופרשטון שבו רואים את קורת הרוח שנגרמה לאדמו"ר הריי"צ מפעולותיו של ר' אלי:

"ברכה מיוחדת לידידנו רב פעלים לטובת קהלות אנ"ש שי טובת רבני אנ"ש שי הרב וו"ח אי"א מוהר"ר אלי שי, בעד חריצות עבודתו ושקידת פעולותיו הטובים יעזור לו הש"ת בגו"ר."

ככלל, כל הקמה של מוסד חדש בפלך ווילנא או מינוי רב חדש לקהלה חסידי חב"ד באחת מעיירות הפלך, היה עובר דרך ר' אלי והוא היה הגורם המרכזי בדרך כלל בפעולות אלו. אדמו"ר הריי"צ ומזכיריו הנחו אותו באופן תדיר מה לעשות וכיצד לעשות בקשר לכל דבר, במכתבים, מברקים ואף במסרים טלפוניים.

ממכתביו של ר' אלי ניתן לראות

על פועלו וטרחתו להצלחת הביקור¹¹.

גם בביקור שערך אדמו"ר הריי"צ במקום נוסף באותה שנה, 'ביקור לודמיר', נמנה ר' אלי על מלוויו, על אף שהיו אלו מועטים וכללו את שני חתניו של אדמו"ר הריי"צ, הרש"ג וכ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א, ואת מזכירו, ר' משה לייב רודשטיין¹².

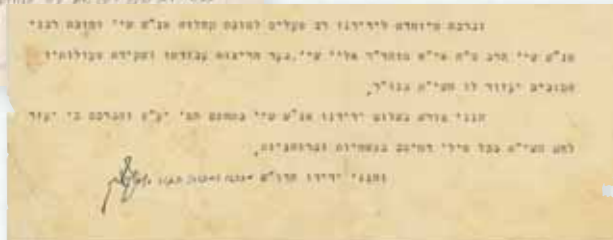
אחד ממכתביו של ר' אלי

"רב פעלים לטובת קהילות אנ"ש"

פעולות נוספות הידועות לנו בהם עסק ר' אלי:

חריצות עבודתו ושקידת פעולותיו הטובים. מכתבו של אדמו"ר הריי"צ

(11) אג"ק כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע חי"א ע' שמג.

(12) בית משיח גיליון 780 ע' 34.

שהוא היה בקשר עם רבני חב"ד בעיירות בכל הקשור להנהגת קהילתם על הצד הטוב ביותר. הוא שלח להם ספרים, מאמרי דא"ח וסידורים, דאג להם לארבעת המינים ואף לכך שרשינות השחיטה של השוחטים יהיו תמיד בתוקף.

הגאון ר' חיים עוזר גרודז'נסקי

דוגמא שגרתית לפעולותיו המסועפות של ר' אלי' וכיצד ידיו היו בכל, ניתן לראות במכתב שלקמן, בו הפנה אדמו"ר הריי"צ את הכותב על מנת שיתיעץ עם ר' אלי' בענין הנוגע לחסידיים בפלך: "מכתבם נתקבל, בדבר שאלתם איך להכריע באחד משני האופנים, בודאי יתיעץ בזה עם ידידנו ו"ח א"א מוה"ר ר' אלי' שי' וויץ, ומכיריו היודעים ומכירים את המצב ובאותו האופן שיבחרו יתן השם יתברך שיהי' להצלחה".

כאמור, ר' אלי' היה איש הקשר של אדמו"ר הריי"צ בוויילנא וכשרצה לבצע דברים בפלך פנה אל ר' אלי'. כך למשל בתחילת שנת תרצ"ד, כאשר נסע הקומיסר הרוסי לענני חוץ לארצות הברית בקשר עם החלטת ארצות הברית להכיר בברית המועצות. אדמו"ר הריי"צ ניצל זאת והכין תזכיר מפורט שנימק את מצבם הגרוע של יהודי ברית המועצות. על התזכיר חתם האדמו"ר מגור ואדמו"ר הריי"צ רצה לשולחו גם לר' חיים עוזר גרודז'נסקי על מנת שיחתום עליו לפני ששולחו.

בד' טבת שלח אדמו"ר הריי"צ את התזכיר לר' אלי' בצירוף מכתב¹⁴: "הגני בזה מצרף מכתבים בנוסח אנגלית שנשלחו לסנאטור בארא. מהמכתבי' יראה החתומים, וצריכי' החתימה של רח"ע. תלגר', וביארנו ביתר ביאור, ותלגרפנו לרח"ע. ובאם תשובה שמסכים על המכתב, חפץ עצם המכתב, ומבקשו ליכנס לרח"ע ויראה שיחתום ותיכף

(14) אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע ח"א ע' תיג.

ומיד ישלחו במהיר".

באותו יום כותב ר' חיים עוזר לאדמו"ר הריי"צ¹⁵: "היום מסר לידי ר' אלי' וויץ המכתבים. את המכתבים חתמתי ומסרתי לר"א וויץ לשלוח לכת"ר".

עוד מפעולותיו ויוזמותיו הטובות של ר' אלי', ניתן לראות בהצעה הבאה:

בחורף תרצ"ד כתב ר' אלי' לאדמו"ר הריי"צ על רעיון פתיחת מחלקה נוספת לתומכי תמימים בעיירה בראסלאוו הליטאית. אדמו"ר הריי"צ מצא את הרעיון לנכון והשיב לו: "על דבר הצעת התייסדות ישיבה קטנה בעי"ת בראסלאוו יע"א, ושכבודו שי' מציע לשלוח לשם בתור ר"מ את ידידנו. טוב לשלוח את אחד מתלמידינו, אשר יתאים יותר, וגם ההוצאה תהי' קטנה, וגם חפצי' לשמוע הצעתו מענין ההוצאה הדרושה לזה".

בויום כתב אדמו"ר הריי"צ אל ר' שניאור אראן מבראסלאוו על המשך התפתחותו של הרעיון:

"התייסדות ישיבה קטנה בגלילם, אשר תהי' ברוחה של הישיבות תומכי-תמימים דרוש ונחוץ הוא ביותר, ומחנם הטהור הוא מקום מתאים לזה, והגני מעורר את כבודו שי' על הדבר הזה, ובבקשה לעורר את אנ"ש שי' אשר דבר יבוא מהכח אל הפועל טוב בזמן הכי מוקדם, ודברי פרטי עניני ההתייסדות בעזה", יבוא נא בכתובים את ידידי ו"ח א"א הרב מוה"ר אלי' שי' וויץ בוויילנא".

בפועל, הישיבה לא הוקמה בסופו של דבר והרעיון נגוז.

דרכנו של הרבי הריי"צ מתקופת החתונה

ר' זלמן (גי'מי) גודארי

(15) אגרות ר' חיים עוזר ח"ב ע' רנ.

'מושכל ראשון'

חתונתה של הרבנית שיינא הי"ד, ביתו של אדמו"ר הריי"צ, תוכננה להתקיים בפולין אולם הוויזה שלו לפולין לא הייתה בתוקף, והוא הוצרך לחדש אותה. אדמו"ר

הריי"צ קרא אפוא לחתנו הרש"ג וביקש ממנו לשלוח את דרכנו לוויילנה, לר' אלי, על מנת שיסדר עבורו ויזה חדשה.

הרש"ג, שרק זמן קצר לפני כן סידר את הוויזה שלו באופן שונה, הציע לאדמו"ר הריי"צ לחדש את הוויזה באותו אופן בו הוא עשה, באמצעות ר' זלמן (ג'ימי) גורארי. ביקש אדמו"ר הריי"צ מהרש"ג שיקרא לר' זלמן על מנת להבין כיצד הוא עשה זאת. ר' זלמן נכנס לאדמו"ר הריי"צ וסיפר לו כיצד חידש לרש"ג את הוויזה.

נענה אדמו"ר הריי"צ ואמר: "אנשים סומכים על 'המושכל ראשון' שלי. ומכיוון שהמושכל ראשון שלי היה לסדר את הוויזה בוויילנה - כך יהיה". ואכן, דרכו של אדמו"ר הריי"צ שנשלח לר' אלי והוא סידר עבורו ויזה חדשה¹⁶.

(16) בית משיח גיליון 103 ע' 33.

טופס הרישום בו רשם ר' אלי את אדמו"ר הריי"צ לאות 'החפץ חיים'

בא נוח

בכ"ד אלול תרצ"ג, נסתלק לבית עולמו הגאון-הצדיק הרב ישראל מאיר הכהן מראדין הידוע בכינויו 'החפץ חיים'. מיד

עם הגעת הבשורה על כך לאדמו"ר הריי"צ, שלח מברק בהול לר' אלי בו נכתב כך: "נבהלתי לשמוע מהאסון הנורא מפטירת הצדיק כהנא רבא,

המכתב מאדמו"ר הריי"צ לועד כתיבת הספר תורה

מפני מצב בריאותי אי אפשר לי לנסוע בעצמי. שלחתי את הרב [מ"מ] ראזנוטער ואבקש אותו ואת ר' אנשל [אראנאביטש] לנסוע בתור באי כחי להשתתף בהלווית הצדיק ואבקש התעוררות רחמים בעדנו ובעד כל ישראל".

בלוויה, השתתף ר' אלי בתור שליחו של אדמו"ר הריי"צ ובהוראה טלפונית שקיבל מהרבי התבקש להביע בשמו את כאבו העמוק על האבדה הגדולה לעם ישראל, ולמסור את הדברים הבאים: "החפץ חיים אינו זקוק לשבחים, החפץ חיים לא מת! בכדי שכלל ישראל ימשיך להיות מקושר אליו, חייבים ללכת בדרכיו בתורה ויראת שמיים"¹⁷.

הלווית 'החפץ חיים'

(17) עיתונות התקופה, פורסם ב'בית משיח' 198.

.. בשם כל ידידי המשתתפים בצערו למנחמים אותו שהמקום ינחם אותו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים".

באותו זמן, החלו בנותיו של ר' אלי' לנסוע לארץ ישראל בזו אחר זו, והוא נשאר לבדו בוילנא. מרחוק, ניסה לעזור להם ככל יכולתו בהדרכה צמודה מאדמו"ר הרי"צ שליחה אותו בהוראות ודאג מאוד לבנותיו.

אדמו"ר הרי"צ דאג לביתו הבכורה שתשדך ופסל הצעות רבות עד שמצא עבורה משהו מתאים¹⁹: "ההצעה עבור בתו אסתר תחי' לאחר החקוד לקרב והשם יתברך יעזר להצלחה בגו"ר. בדבר בתו ביילא תחי' כל זמן שאפשר להמשיך צריכים להשתדל בזה. השם יתברך יחזק בריאותו ובריאות ב"ב שי' ויראה בהם רוב נחת בגשמיות וברוחניות".

גם לבנותיו שעלו לארץ דאג אדמו"ר הרי"צ במידה יוצאת מן הכלל, הוא שלח מכתבים לחסידים בארץ הקודש על מנת שידאגו לכך שבנותיו של ר' אלי' יתאקלמו בארץ בצורה טובה²⁰: "בירושלים כעת בת ידידי הנכבד והנעלה החסיד ר' אלי' שי' וייץ האדרעס שלה, מ' ביילא וייץ, ירושלים, זכרון משה, חנות אוערבוך, בבקשה לתת לה סך חמשה פונט אנגליא על חשבונך, מה שקבלתי מכבוד אבי' שי', בטח יקיים תיכף".

וכן במכתביו לחסידים בוילנא²¹: "בנדון ידידנו הר"א שי' ווייץ בודאי שהוא ראוי לברכה מרובה בעד עבודתו בעניני המוסד תומכי תמימים. ויעזר לו השי"ת בפרנסה בריוח ובשזדכים טובים עבור בנותיו יחיו".

ממכתבי חסידים באותה תקופה ניתן לראות את בקשותיהם מאדמו"ר הרי"צ שידאג לבנותיו של ר' אלי': "עוד הוא מבקש על נפשו, בענין הנוגע לבתו,

19 מענה דרך המזכיר, ג' ניסן תרצ"ג.

20 אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מהורי"צ נ"ע ח"ג ע' יז.

21 שם ח"ב ע' שנה.

זמן קצר לאחר מכן, הקים הגאון ר' חיים עוזר גרודזינסקי ועד מיוחד שיכתוב ספר תורה לזכרו של החפץ חיים ובכך ינציח את שמו. בכרוז שפרסם, קרא ר' חיים עוזר להשתתף בכתיבת ספר התורה על ידי רכישת 'אותיות' כשההכנסות ממכירת האותיות יוקדשו לטובת 'ועד הישיבות'.

הרעיון נחל הצלחה גדולה, ואלפים השתתפו בו בליטא, פולין גליציה, גרמניה, בריטניה, ארצות הברית וארץ ישראל. שמות התורמים נכתבו בספר זיכרון מיוחד שהוצב למשמרת בוילנא.

בתוך כל זה, שלח הועד מכתב אל אדמו"ר הרי"צ בו הזמינו אותו לרכוש אות בספר תורה זה. אדמו"ר הרי"צ השיב להם בכ"ג כסלו: "במענה על מכתבם המודיע מהחלטתם בכתיבת ס"ת ע"ש הרה"ג כהנא רבא הרי"מ זצ"ל זי"ע הנני משתתף בזה ומלאתי ידי ידידי הרב וו"ח אי"א מוהר"א שי' ווייץ לקנות עבורי זכות כתיבת אות אחת בס"ת זו, ויתן השי"ת כי יתרבו לומדי תורה ביראת שמים ע"מ לשמור לעשות ולקיים".

ר' אלי' רכש עבור אדמו"ר הרי"צ את המילה 'יוסף' בספר בראשית בפרשת וישב, פרק ל"ט פסוק ד' במילים: "וימצא יוסף חן בעיני".

דאגה מיוחדת

בכ"ח¹⁸ שבט תרצ"ג נפטרה אשתו של ר' אלי' בשל סיבוך רפואי. אחד מראשי הקהילה החסידית בוילנא כתב על כך מספר ימים לאחר מכן לר' חאטשע פייגין, מזכירו של אדמו"ר הרי"צ:

"הננו נחוצים לבוא לכ"ק במכתבנו זה אף כי אין בשורה בפינו, אך ההכרח לא יגונה. הנה ידידנו הנכבד מר ר' אלי' ווייץ אתרע לו מלתא ר"ל, כי אשתו החשובה שבקה חיים לכל חי, ועש"ק העבר, והנה הוא בימי אבלותו ל"ע עד יום ה' הבע"ל, ולזאת בקשתנו בעדו שמהראוי ונכון שימסור נא זאת לכ"ק אדמו"ר שליט"א למקום משכנו, ובברכתו ימצא נחומים לנפשו האבל בתוך שארי אבלי ציון וירושלים.

18 בפנקס הנפטרים של קהילת ווילנא נכתב שהיה זה בכ"ז.

ר' חאטשע פייגין

▲ אחד ממכתביו של ר' חאטשע פייגין לר' אלי'

אשר זה לא כבר נסעה לארצנו הקדושה עפ"י עצת כ"ק אדמו"ר שליט"א, ואשר כל מטרת נסיעתה היתה להסתפח שם בהעבודה אשר תחת יד הדירעקטאר הידוע מר נאוואמיעסקי, וכעת נודע לו שזה הדירעקטאר אחז דרכו ליעווראפע, ומדי עברו יה' גם בפאריז ושאר ארצות, ע"כ מהנחוץ שאחד ממכיריו ישתדל להתראות עמו, אם הידיד מר ר' אלכסנדר ריינין, או אחיו של ה' הלל זלאטאפאלסקי או איזה אחר

▲ שכונת נחלת אחים בירושלים

והתאונן לפני כ"ק כי בהיותם מרחוק אין מי שיתענין אדוותם כראוי, וע"כ מבקשך כ"ק אשר אם ידוע לך מאיזה

שדכן אבל יהי ציור אדם למסור הענין כי יתענין זה הנה מלומדות און געראטענע בכלל, כמובן הציור הדרוש עבודה הוא שיהי' כמובן איש יהודי כשר, אבל באיזה ציור או בעל עסק והדומה, בנותיו גמרו חוק לימודם באוניווערסיטעט²² און געראטענע, אחת דירתה בירושלים והיא מורה בבית יעקב בירושלים, אדרעס²³ אליה הוא אדרעס חתנו של הר"א הנ"ל עבור בתו השני', היינו אסתר וויץ, אצל שמואל דודקביץ נחלת אחים בית צרפתי מול מנורה ירושלים. בתו השני' ח.ר. וויץ עמק זרעאל הסמוכה לחיפה, היא קראנקען שועסטער²⁴ בבית החולים, היא ציונה ברוחה. ובקשת כ"ק שתתענין כפי האפשרי בזה."

ובדומה לכך כתב לחנוך הבלין:

"הנה בירושלים עיה"ק תובב"א נמצאה כעת בתו של ידידנו הרבני הנכבד והכי נעלה וו"ח אי"א מוהר"ר אלי' של וייץ. . והנה כעת יש מקום אשר בתו תלי' אשר בשם תשיג משרה בתור מורה בבית ספר בית יעקב, אשר הנה מומחה בזה, עשר שנים עסקה בזה, והיתה בהצטיינות בזה, ואדות חינוכה אשר הלי' בדרכי היהדות החרדית ג"כ פשוט הוא, לכל מי שמכיר את ידידנו הר"א הנ"ל, אכן כמובן אשר מוכרח לזה איזה פראטעקציע ממכירים, והנה אנני יודע בזה למי

ממכיריו, וידברו עמו גין זה הענין של בתו, שישתדל לטובתה בכל מה שבכחו, כי נחוץ זה מאד, וד"ל."

ר' חאטשע פייגין כתב מכתב מיוחד לר' אלתר שימחאוויטש שהתגורר בארץ ישראל, על מנת שייסייע לבנותיו של ר' אלי':

"בקשה אחת מכ"ק אדמו"ר שליט"א: הנה באה"ק נמצאות שתי בנות של ידידנו הנכבד והנעלה מוהר"ר אלי' וויץ מוילנא, הוא הנ"ל בכלל עוסק הוא בכל עניני אנ"ש בכל גליל וילנא מהחל עד

ר' אלתר שימחאוויטש

שכונת זכרון משה בירושלים

כלה, עבודה רבה עבד בזה, וע"כ מתענין אדמו"ר שליט"א במצבו. . בנותיו שבאה"ק הגיעו לפרקן

(22) = באוניברסיטה.

(23) = כתובת.

(24) = אחות רפואית.

הרב אושפאל (במרכז) עם קבוצה מתלמידי ישיבת תומכי תמימים בוויילנא

לאדמו"ר הרי"צ כי ברצונו לפרוש מהעסקנות ומניהול הישיבה ולעלות לארץ ישראל, שכן עול הישיבה קשה עליו ביותר ואין ביכולתו להמשיך לשאת אותו לבדו. וכך השיב לו אדמו"ר הרי"צ:

"התפטרותו מלהיות בתור מנהל הישיבה תומכי-תמימים דוילנא, לא אוכל להסכים על זה, אשר ידעתי כי יהי זה ביטול המוסד ח"ו, והגני פונה במכתביי לכבוד אנ"ש שי אשר יהיו בעזרתו בהשגת תמיכה להישיבה אשר תוכל להתנהל כפי צרכה".

באותו יום כתב אדמו"ר הרי"צ מכתב גם לאנ"ש בוויילנא:

"מצטער הנני במאד על התייחסותם הקרה של אנ"ש שי להמוסד הזה, והכל עמוס על כבוד ידידי ור"ח אי"א הרב מוה"ר אלי' שי ווייץ, אשר עבודה גדולה ומרובה היא, ובפרט בעת הזאת אשר הכנסת הישיבה נתמעטה ונוגע בקיומו של המוסד כולו.

והנני בזה בגודל בקשתי אל אנ"ש שי, כי יואילו לסדר תמיכת הישיבה בסדר מסודר בשביל לבסס קיומה בעתיד, ולהיות לעזר לידידי הרה"א שי הנ"ל בכל עניני הישיבה. ובגלל זאת יברכם השי"ת בכל מיילי דמיטב בגשמיות וברוחניות". לפועל, לקראת סוף השנה, הוחלט

לפנות ממנהלי האגודה, אבל הנני חושב אשר על אתר בטח יש לו היכרות וידידים בין מנהלי האגודה, ואולי יוכל הוא לעשות מה בזה, נא בזה כי ראוי וחוב מוסרי עלינו להשתדל בזה בכל האפשרי, והנני חושב אשר בהשתדלות הראוי ימצא הדרך לזה".

סוף דבר

לאחר שנים רבות של עסקנות ציבורית ענפה למען עניני ליובאוויטש ולמען אחזקתה של הישיבה שנקלעה לקשיים כספיים רבים, רצה ר' אלי' לפרוש מן העבודה הכבדה שהייתה מוטלת על שכמו.

לקראת הגיעו לגיל 64, בחורף תרצ"ד, כתב

מועדה על דבר המצבה הכספית הגרועה של הישיבה

העיירה סמרגון

שר' יצחק דב אושפאל יחליף את מקומו של ר' אלי בניהול הישיבה. ר' אלי פנה לחנוך הענדל הבלין, מנהלה של ישיבת תורת אמת, על מנת שיפנה לרבנות הראשית ויוציא מהם סרטיפיקט (אישור עליה) עבורו, כפי שעשו רביס אז.

א' ממכתבי חנוך הענדל הבלין לרבנות הראשית בארץ ישראל

מכן, בקיץ תש"א, כבשו הנאצים ימ"ש את סמרגון וריכזו את כל יהודי העיירה בגטו שהוקם בה. הם הטילו גזירות שונות על היהודים וחייבו אותם לעבוד בעבודות כפייה. במשך השנתיים שלאחר מכן, עד אביב תש"ג, רצחו הנאצים ימ"ש את כל יושבי הגטו, כשאת היהודים האחרונים שנותרו פיזרו בגטאות אחרים.

ר' אלי, ביתו, חתנו ונכדו לוי יצחק היו מאלו שנשלחו לגטו ווילנא וכעבור מספר חודשים, בכ"ג אלול תש"ג, בעת חיסול גטו ווילנא, נשלחו לבורות ההריגה בפונאר ונרצחו על קידוש ה' הי"ד.

לתגובות, הארות והערות:
mendiadler@gmail.com

חנוך הענדל כתב לרבנות הראשית שר' אלי הינו עסקן ציבורי גדול בוילנא אשר פועל ועושה רבות למען החזקת וקיום התורה היהדות ובואו יהיה לתועלת עבור יושבי ארץ ישראל. בו בזמן, לקח חנוך הענדל על עצמו את האחריות לספק את צרכיו של ר' אלי לכשיגיע לארץ, על מנת שלא ייפול למשא על הציבור.

בתחילת שנת תרצ"ה קיבל ר' אלי את רישיון העלייה המיוחד, אולם משום מה, לא עלה לארץ ישראל אלא עבר להתגורר בסמרגון, לצד ביתו שהתחנתה מספר שנים קודם לכן.

בשנים המועטות בהם חי ר' אלי בסומרגון צורפה העיירה לשטחה של ברית המועצות והם התחילו לרדוף את שומרי הדת שהתגוררו בה. כשנתיים לאחר

עצרת שהתקיימה בסמרגון בקשר עם סיפוח העיירה לברית המועצות

שטרות בעלי ערך

א אחר הקמת הממשלה החדשה של הקומוניסטים, הגיעו שוטרים לערוך חיפוש בביתו של הרבי הריי"צ. מטרת החיפוש האמיתית הייתה לשדוד ממנו דברים יקרי ערך. בביתו של הרבי היו כלי כסף רבים, ובמהלך "חיפושם" לקחו אותם.

במהלך החיפוש מצאו מאתיים רובלים ישנים שהיו עוד מזמן שלטון הצאר. כשבאו לקחתם, עמד הרבי הריי"צ ואמר: "לא! את זה לא אתן לקחת". השוטרים הסתכלו עליו בפליאה, שהרי לא היה לשטרות אלו שום ערך, ואילו לכלי הכסף היה ערך רב ולא התנגד שייקחו אותם.

בפליאתם הגדולה שאלוהו: "מדוע מתנגד אתה לכך?" השיב להם הרבי הריי"צ: "שטרות אלו הם זיכרון מאבי, הרבי הרש"ב. לאבי היה מנהג שלפני שהיה יושב לסעודה, היה נותן לצדקה את הכסף שהיה לו בכיס, ושטרות אלו הם מהזמן האחרון בחייו, ולכן חשובים הם בעיניי ואיני מסכים שיחרימו זאת". לבסוף השאירו את השטרות הללו במקומם ולא לקחום.

הרבי הרש"ב מתגלה לבנו

ב פעם היה מצבו הגשמי של הרב יעקב לנדא ככי רע, והחליט לבקר באוהל של הרבי הרש"ב. כשחזר לעיר קיבל הצעה לקנות עגילים של זהב, אולם לא היה לו כסף ולכן ביקש הלוואה מהרב ראפאלאוויטש. הרב ראפאלאוויטש אמר שאין לו אבל יכול לבקש עבורו מהרבי הריי"צ, אמר הרב לנדא: את זה אני יכול לעשות לבד.

הוא ניגש לביתו של הרבי הריי"צ, ששכב באותו העת על הספה, וביקש ממנו הלוואה

”
כשמוכנים
לזרוק משהו,
אז יכולים
להתקשר

ניצד הגיב אדמו"ר הריי"צ כאשר הגישו לו אוכל לא נקי וניצד הגיב הרבי מלך המשיח כשסיפרו לו סיפור נדיר על אדמו"ר הרש"ב ■ מדוע רצה אדמו"ר הריי"צ לנסוע דווקא ברחובות הראשיים ומה אמר הרבי מלך המשיח כאשר ביקשו ממנו מחילה ■ לקט סיפורים שונשמתו מפי זקני החסידים בהודמניויות שונות, המובאים בזאת מהעתקותיו של ר' ישראל נח וואגעל ששמעם מהמקור

ר' יעקב לנדא

הרי"צ: "אה! בפניו, בפניו", אז הבינו שהרבי הרש"ב נוכח בשעת מעשה.

הענירות אצל הרבי

הרב ראובן צבי יהודה פייגלשטאק סיפר שהכיר בהיותו באוסטריה יהודי בשם ר' יעקב שיף, אשר בזמן ביקוריו של הרבי הרי"צ בעיירות הנופש ליד וינה, היה מסתופף בצילו של הרבי.

פעם אחת, בהיותו אצל הרבי, שלחו אותו לוינה על מנת שימסור מכתב לבית הדואר. את המכתב הביאו לו פתוח על מנת שיחתים אותו בבית הדואר לפני ששולח אותו. בדרך, הסתקרן ר' יעקב לקרוא את הכתוב במכתב ולבסוף לא התאפק וקרא את הנכתב בו.

כשחזר אל הרבי, התבייש לומר מיד שהוא קרא את המכתב ללא רשות ולכן סיפר לרבי סיפור שקרה לו פעם, וזהו הסיפור: פעם נסע עם מספר בחורים לעיירה נידחת על מנת לשבות בצילו של צדיק אחד, אך מכיוון שהייתה זו עיירה קטנה היה מחסור בהרבה מצרכים ולא היה להם מספיק יין לקידוש וחלות ללחם משנה והם הצטערו על כך מאוד.

במהלך השבת פגש אותם

שטרות של רובל מתקופת הצאר

על מנת לקנות את העגילים. הרבי הרי"צ השיב לו שאין באמתחתו סכום שכזה אולם למשרת יש ועל כן שילוה ממנו.

אחר כך סיפר לו הרבי הרי"צ שכשנכנס שמע את קולו של הרבי הרש"ב בחלום או בהקיץ אומר: "יענקל איז ביי מיר היינט געווען [=יענקל היה אצלי היום], רחמנות גדולה עליו צריכים לעזור לו".

וסיים הרבי הרי"צ: לא היה לי כסף לתת לך והרגשתי רע מכך, אך ב"ה היה למשרת...

לפני שהיה יושב לסעודה, היה נותן לצדקה את הכסף שהיה לו בכיס, ושטרות אלו הם מהזמן האחרון בחיי

בפניו! בפניו!

בברית נכדו של הרבי הרי"צ, כשהמוהל הגיע ל'ויקרא שמו בישראל', שאל את הרבי הרי"צ 'נו', כלומר, איך לקרוא לרך הנימול, ענה הרבי ברמז שהשם כשם אביו, הרבי הרש"ב. הלה לא הבין וחיכה, אז הרבי הרי"צ רמז שוב שהשם כשם אביו. אחד מן העומדים על יד אמר: 'שלא בפניו', זאת אומרת מותר לקרוא בשם אביו כשאינו עומד בפניו. אמר הרבי

כשביקש ר' יעקב את רשות הכניסה עבורו מהרבי, אמר הרבי שהוא עוד לא מוכן והוא צריך להתכונן במשך חצי שעה נוספת לכל הפחות.

לאחר חצי שעה, כשנכנס הרב, שאלו הרבי אם יש לו משהו מסוים לשאול, וענה הרב שאין לו משהו מיוחד רק רצה לדבר על ענייני הכלליים. כך גם לפני שיצא חזר על עצמו הדבר והרבי שאלו עוד פעם אם יש לו משהו ספציפי לשאול אך הוא ענה שלא והם נפרדו.

אחרי שיצא, נזכר אותו רב שיש לו משהו מסויים שרצה לשאול, וביקש להיכנס פעם נוספת. אך הרבי אמר שכעת, לאחר שיצא, אינו יכול לקבלו שוב. והסביר הרבי למזכיר ר' יחזקאל פייגין את סיבת הדבר, והיא, שכיוון שלא נמצאים בליובאוויטש, כשהכוונה לדירת הקבע של הרבי הריי"צ, אזי 'לא כל הזמן ישנם בגדי מלכות'. לכן, הסביר הרבי הריי"צ, צריך הכנה לפני כל פעם שנכנס מישהו, וברט כשמדובר על רב, וכעת, כשהרב יצא, נגמרה העת רצון רצון ולא בנקל להמשיכה עוד פעם.

קידוש עם סכין ביד

בשנת תרצ"ז נסע ר' ישראל גייקובסון לרבי הריי"צ ששהה באותו זמן בעיירות המרפא ליד וינה. לפני שבת שלח אוו הרבי לקנות בקבוק בירה כדי שיהיה על מה לעשות קידוש, היות ולא היה היכן להשיג שם בקבוק יין כשר.

ר' ישראל גייקובסון

ר' ישראל אמר לרבי שהרי כשאין יין אפשר לקדש על הפת. ענה לו הרבי: "קשה לי לעשות קידוש כשסכין בידך..."

גדולה הכנסת אורחים

סיפר הרבי מלך המשיח שליט"א לתלמידו ישיבת תומכי תמימים בפולין:

פעם ביקר האדמו"ר מפארוסאוו את הרבי הריי"צ, ולאחר הביקור הרבי הריי"צ אמר לרבי מלך המשיח שהוא מתכנן להחזיר לו ביקור גומלין

אחד מזקני החסידים ושאל אותם על סיבת צערם והם ענו לו שהם מצטערים על כך שאין ביכולתם לקיים מצוות 'לחם משנה'. אמר להם אותו חסיד זקן: "די עבירות וואס מען טוט ביים רבין זיינען מכפר אויף די מצוות וואס מען טוט א גאנץ יאר" [=העבירות שעושים אצל הרבי מכפרים על המצוות שעושים כל השנה]. בכך רמו ר' יעקב לרבי שהוא קרא את המכתב.

הרבי הריי"צ נהנה מהסיפור, חייך, ואמר: "איך האב זיך געדרייט צווישן חסידים [=הסתובבתי בין חסידים] ולא שמעתי הווארט הזה", והוסיף אשר אם אכן קרא את המכתב אזי יתן לו שליחות נוספת בה לא יצטרך 'לגנוב' אלא ניתנת לו מראש רשות לקרוא בדרך את הנשלח על ידו, ונתן לו מאמר דא"ח למסור לאנ"ש.

ה' יראה ללנב

היה אחד שלמד בעברו בתומכי תמימים שהיה שו"ב באחת המושבות שבסביבות מוסקבה שקמה נגד שחיתותו מחלוקת וכתבו על כך לרבי הריי"צ. כשהגיע הדבר לרבי ציווה עליו לעזוב את השחיטה. כעס מאד השוחט על הרבי משום שבגלוי לא הייתה סיבה אשר תצדיק איסור זה.

כאשר היה הרבי במוסקבה, נכנס אליו ליחידות. בצאתו מן היחידות סיפר ששאל את הרבי מדוע אסר עליו את השחיטה? מה פסול מצא בו? אמר לו הרבי: "כתיב: האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב. מיר זיינען שייכות צום אנדער האלבן פסוק [אנו שייכים לחלק השני של הפסוק]. וסיים אותו שו"ב שכשאמר לו הרבי את זה הוא לא הוסיף לשאול עוד.

יחידות דורשת הכנה

במשך זמן שהותו של הרבי בפרכטולדסדורף, החל ר' יעקב שיף לשמש כמתווך בין רבנים ואדמור"ם ידועים לבין הרבי. אחד מהרבנים המפורסמים באותה תקופה רצה להכנס לרבי הריי"צ לביקור והוא ביקש מר' יעקב לסדר זאת.

אלקים שופט צדיק

בוקר אחד התעורר ר' חאטשע פייגין כשהפסוק "אלקים שופט צדיק וא-ל זועם בכל יום" שגור על פיו. ר' חאטשע חשב שהכוונה בזה היא על הרבי הרי"צ ונבהל מאוד. הוא נכנס לרבי הרי"צ ושאל אותו מה הכוונה בזה ואמר הרבי שהכוונה לה'פארוסאווער'.

כעבור מספר שעות הגיעה הידיעה ש'הפארוסאווער' נפטר. בהלוייתו של ה'פארוסאווער', הקפיד הרבי הרי"צ להיות מהראשונים שהולכים בתוך הד' אמות של הארון, ליווה אותו בכל הדרך וחילק הרבה צדקה.

מתי אפשר להתקשר?

יהרה"צ הרב יצחק מאיר אלטר בעל החידושי הרי"ם התארח פעם בעיירה מסוימת בשבת. לאחר השבת החליט אחד מחשובי התושבים במקום להתקשר אליו והתחיל ללכת אחרי מרכבתו. כשהבחין בו החידושי הרי"ם אמר לעגלון לנסוע מהר יותר. האיש התחיל לרוץ, וכשכמעט השיג את המרכבה אמר החידושי הרי"ם להעגלון שבשום אופן לא יעצור והעגלון מיהר עוד יותר. כשראה האיש שהוא לא מצליח להשיג את המרכבה, זרק את המקל שהיה בידו (אז היה נהוג שאנשים חשובים הלכו עם מקל) והתחיל לרוץ יותר מהר. כשהחידושי הרי"ם ראה שאותו יהודי זרק את מקלו ציווה לעגלון לעצור את המרכבה. כשזקני החסידים התוועדו על סיפור זה אמרו כי 'כשמוכנים לזרוק משהו, אז יכולים להתקשר'.

נס על שני

יא בהיותו בלנינגרד, חפץ הרבי הרי"צ באחד הימים לנסוע למקווה. באותם הימים היו מפחדים לנסוע ברחוב הראשי מפני אימת המשטרה ולכן היו נוסעים ברחובות צדדיים. באותו יום אמר הרבי הרי"צ לר' אלי חיים אלטהויז שיסעו

(כנהוג בפולין). יום אחד הציע הרבי מלך המשיח לרבי הרי"צ שילכו לבקר את ה'פארוסאווער'. הרבי הרי"צ ניאות והם הלכו אליו יחד.

אצל ה'פארוסאווער' לא היה מסודר כל כך בגשמיות, וממילא החדר שלו לא היה מסודר. היו מפוזרים ניירות על השולחן, שירי אוכל, דיו שפוך וכו'. כשהרבי הרי"צ נכנס אליו היה האדמו"ר מפארוסאווער עדיין לפני התפלה, וישב עם כמה חסידים ושתו קפה עם חלב, (כידוע שאצל חסידי פולין היו שותים קפה עם חלב לפני התפלה כעין ענין של מקוה, כי "קוה" (ביידיש קפה) הוא רוב האותיות של מקוה, וחלב בגימטריא מ' יוצא שקפה עם חלב הוא ענין של מקוה).

האדמו"ר מפארוסאווער ביקש מהגבאי שלו להגיש כיבוד לכבוד בואו של הרבי, אולם זה לא נעשה באופן מסודר, והגבאי (הוסיף הרבי בספרו את הסיפור: שבעצמו היה לבוש כמו אדמו"ר) הרים את קצה הקפוטה שלו והעמיס בתוכה מספר תפוחים. כשהגיע לשולחן שמט את התפוחים על השולחן והם התגלגלו לכל עבר.

ר' חאטשע פייגין

ה'פארוסאווער' תפס את אחד התפוחים באמצע גלגולו על השולחן, שברו בידו לשתיים, ואמר: "ב"י אונז קוקט מען ניט אויף די זאכן, מאכט א ברכה [=אצלנו לא מסתכלים על כאלה דברים, תעשה ברכה]".

כשסיפר זאת הרבי מלך המשיח, התבטא: "בהכירי את חותני שה' איסטניס, חשבתי לעצמי, איך יצא מזה?". נענה הרבי הרי"צ ואמר: מצינו בחז"ל שגדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה. אז מה דאך את פני השכינה היו מקבלים ע"י קרבנות השוים שני סלעים (סכום קטן), קל וחומר הכנסת אורחים שגדולה יותר מקבלת פני השכינה - אפשר לקבלה בלי שוה כסף בכלל. ועם תירוץ זה לא אכל, ורק דיבר עם ה'פארוסאווער' משך זמן.

ר' אליהו חיים אלטהווי

דרך הרחוב הראשי.
ר' אלי' חיים פחד,
ואמר לעגלון לנסוע
ברחובות צדדיים,
כרגיל. באמצע הנסיעה,
יצא ערל מבית מרזח,
ונפל ומת בדיוק לפני
העגלה. הי' זה סכנה
גדולה, שכן לא ניתן
היה להמשיך לנסוע
ובכל רגע יכלו להגיע
שוטרים ולהעליל כי
עגלתם היא זו שהרגה
את הגוי.

העגלון עצר את
נסיעתו, והרבי, שהיה
תפוס במחשבות,
שאל מדוע הפסיקו
בנסיעה. סיפר ר' אלי'

חיים את מה שקרה ולפתע פני הרבי החלו להאדים
(כידוע שכשהרבי הריי"צ רצה לפעול משהו היו
פניו הק' מתאדמים), ופתאום קם הערל והלך משם
למקום אחר שם נפל ומת. ר' אלי' חיים הלך אחר כך
לברר מה עלה בגורלו של אותו גוי וזה מה שגילה.

ספר קרמון

פעם דיבר הרבי הריי"צ עם האמרי אמת'
מגור אודות כך שיש בספרייתו את הספר

הקדמון שכותב
שנסיעה בסוסים
היא סגולה לעצבות.
נענה האמרי אמת'
ואמר שגם לו יש את
הספר אולם עבר עליו
מתחילתו עד סופו ולא
מצא בו את סגולה זו.

הרבי הריי"צ הציע
ל'אמרי אמת' שבאם
הוא יראה לו שזה אכן
כתוב, יעשה כל שיבקש
וה'אמרי אמת' הסכים.

ה'אמרי אמת'

הראה לו הרבי הריי"צ היכן זה כתוב בספר וביקש
ממנו שיעשה שלום עם חסידות אלכסנדר איתה היה
שרוי במחלוקת.

שמחה על שום מה?

פעם אחת נשמעה חבטה מכיוון חדרו של
הרבי הריי"צ ב-770. כשניגשו לבדוק מה קרה
- גילו שהרבי הריי"צ נפל מהכיסא, ובעודו נמצא
על הריצפה צחק בקול רם. שאלוהו לפשר הדבר,
והוא סיפר שכשהוא קם בבוקר הוא קם עם הרגשה
שהולך לקרות במשך היום דבר לא טוב, אולם
כשנפל עם הכיסא הבין שעל זה הייתה הרגשתו,
ולכן הוא שמח שזה לא על דבר קשה יותר.

מי זה האברך?

ר' בעריש צוקערמאן היה רב בווינה והייתה לו
ספרייה בה הרבי מלך המשיח היה משתמש
כשהיה מגיע לווינה. באחד הימים התנצל ר' בעריש
על כך שהוא משאיר את הרבי לבד שכן הוא צריך
ללכת...

שאלו הרבי לאן הוא רצין ללכת והלה ענה
שהאדמו"ר מבעלז מגיע לתחנת הרכבת והוא הולך
לראותו. הרבי אמר לו שהוא מעוניין להצטרף אליו
אבל הוא מבקש ממנו שלא יגלה מי הוא.

האדמו"ר מבעלז היה יושב עם העיניים למטה,
וכך עברו לפניו ונתנו לו יד. כשהרבי עבר ונתן לו
את ידו הק', הרים האדמו"ר מבעלז את ראשו ושאל:
"ווער איז דער יונגערמאן? [=מי זה האברך?]" הרבי
לא ענה. הסתכל האדמו"ר מבעלז על ר' בעריש

מציאת זיווג באורה נם

ר' יום טוב ערליך, המלחין הנודע של 'אוצרות יהודים', היה בנוי ירוק בשנת תש"י בעודו עדיין רווק אחר כל התלאות שעבר והתקשה למצוא את זיווגו.

פעם הציעו לו ללכת לאדמו"ר מליובאוויטש לבקש ברכה, אבל הוא אמר, הרי האדמו"ר מליובאוויטש הסתלק עכשיו, אז מה אפשר לעשות, ואמרו לו לגשת לחתנו הרמ"ש.

הוא הגיע ודפק בדלת ונכנס כמו שהיה נהוג לפני קבלת הנשיאות ושטח את בעייתו לפני הרבי. אמר לו הרבי: "אצלנו נהוג שכותבים את הבקשה בכתב, תן לי עט ואני אכתוב בשבילך את הבקשה". ר' יום טוב חיפש בכיסים שלו ולא מצא עט, כשראה זאת הרבי אמר לו לצאת ולבקש אצל מישהו עט, ושיכנס חזרה והוא יכתוב עבורו את הבקשה.

הוא יצא ונכנס לזאל הקטן וביקש ממישהו עט, נכנס חזרה לרבי והרבי כתב בשבילו את הבקשה והחזיר לו את העט. בסיום היחידות הוא יצא וחזר לזאל הקטן עם העט בשביל להחזירו. היהודי שממנו שאל את העט (חסיד מבוגר מיוצאי פולין), שם לב שהוא יצא מהחדר של הרבי ושאל אותו מה קרה שם, ובשביל מה היה צריך לשאול ממנו עט.

ענה לו ר' יו"ט את מה שקרה. תמה האיש ואמר: הוא הרמ"ש הרי יושב כל היום וכותב חידושי

ר' יום טוב ערליך

תורה, היתכן שאין לו עט? בטח יש דברים בגו! מה שאלת אצלו? וסיפר לו ר' יום טוב את הבעיה שלו שהוא כבר מבוגר ועוד לא השיג שידוך. אמר אותו יהודי, הרי לי יש בת מבוגרת, ואני מתקשה

ואמר: "איך האב געפרעגט ווער איז דער יונגערמאן [=שאלתי מי זה האברך]". ר' בעריש הוכרח לענות שזה החתן של הליובאוויטשער ונענה

האדמו"ר
מבעלז
ואמר:
"איך האב

געשפירט, איך האב געשפירט
[=הרגשתי, הרגשתי]."

האדמו"ר מבעלז

'נשמיים הרבי
את דבריו, היה
שקט בחרה
נעמד הרבי ואמר,
שאם כן נשארה
האפשרות השניה,
והחל ללכת לכיוון
היציאה מהחרה.
מיד נעשה במקום
רעש, ואנ"ש
סירבו שהרבי
ילך ויעשה את
האפשרות השניה
שהציע, וקיבלו
עליהם אופן הא'.

צווי רעבע'ם

באחת השנים לפני נשיאותו של הרבי עמדו בחורים ודנו ביניהם, עבר הרבי מלך המשיח ושאלם במה עוסקים? וענו על רעבע'ס. אמר להם הרבי: "ישנם הרבה מנהיגים, הרבה 'גוטע אידן', אבער רעבע'ס איז דא נאר צוויי: דער שווער און דער בעלזער. [אבל רביים ישנם רק שניים: הרבי הריי"צ והאדמו"ר מבעלז]."

מתנת מהרבי

בשנת תש"ז, לרגל מלאות יובל שנים לנישואיו של הרבי הריי"צ,

החליט הרבי מלך המשיח לשמח את הרבי הריי"צ בכל יום מימי השבע ברכות ולגרום לו נחת רוח.

לצורך כך, כבר מחדש ניסן החל הרבי לתכנן הוצאה לאור מאסיבית של שבעה ספרי חסידות, בצורה כזו שהם יגיעו מבית הדפוס בחודש אלול, ואכן המאמצים נשאו פרי, ובכל יום מימי השבע ברכות מאז י"ג אלול ועד י"ט אלול הגיע בכל יום ספר חדש מבית הכורך, והרבי נכנס לחדרו של הרבי הריי"צ והעניק לו במתנה על מנת לשמח אותו.

שתמורת זאת לא יתבעו ממנו לעשות עוד דבר נוסף בשביל הכלל (הכוונה לכך שבאותה תקופה רצו במאוד לפעול על הרבי שיקבל על עצמו את עול הנשיאות). ג. להפחית את פעילות ה'מרכז', וכך לחסוך הוצאה זו, אך הוסיף הרבי שזה וודאי אינו שייך.

כשסיים הרבי את דבריו, היה שקט בחדר. נעמד הרבי ואמר, שאם כן נשארה האפשרות השניה, והחל ללכת לכיוון היציאה מהחדר. מיד נעשה במקום רעש, ואנ"ש סירבו שהרבי ילך ויעשה את האפשרות השניה שהציע, וקיבלו עליהם אופן הא'.

מחילה?!

י באחת מההתוועדויות בשנת תשט"ז שהתקיימו בזאל הקטן, היו דחיפות מאוד חזקות והרבי התבטא שחצי שעה בשבילי וחצי שעה בשבילכם, ואחרי חצי שעה יצא, בלי לסיים את ההתוועדות.

החסידים נבהלו מהמקרה הזה ובערב למחר בקשו מחילה מהרבי על מה שקרה הרבי פשט את ידיו ושאל בתמיהה: "מחילה?!"

מני אז הביאו את הבימה שעליה היה הרבי הריי"צ מתוועד (כי עד אז היה מקומו של הרבי

למצוא בשבילה שידוך, בטח לזה התכוון הרבי! כעבור זמן קצר התחתן ר' יו"ט עם בתו של אותו יהודי.

כשהרבי רצה ללכת להתרים...

י במהלך חודש סיון תש"י, זימן הרבי מלך המשיח כמה וכמה אנשים מאנ"ש לאסיפה, בקשר למצב ה'מרכז' לענייני חינוך. האסיפה נקבעה לשעה 21:30, בזאל הקטן ב-770.

בהגיע השעה, נכנס הרבי לזאל, והציבור שהיה שם היה קטן מאוד, משום שרבים מהמוזמנים לא הזדרזו לבוא בזמן. כשראה זאת הרבי, אמר: "איך וועל זיך ניט רעכענען מיטן קליינעם עולם [=איני מתייחס למיעוט הקהל], והיות שעכשיו השעה היא 21:30 שבה אמורה להתחיל האסיפה, הרי שכעת היא תתחיל, למרות גודל הציבור".

ואמר, שנושא האסיפה הוא שב'מרכז' חסרים 1000 דולר מידי שבוע, וישנם ג' דרכים לתקן זאת, ואף שרק ב' מהם שייכים לפועל, מכל-מקום בשביל שלימות העניין יאמר את כל הג'. ומנה: א. לפעול שמידי שבוע יתרמו אנ"ש את אותם 1000 דולר החסרים. ב. שהוא עצמו - הרבי מלך המשיח - ילך ויתרים 1000 דולר מידי שבוע, ובתנאי

שאלו הרבי מדוע הוא לא שמח? (בכלל, היה הרבי מדבר עימו ביידיש עם ניב אוקראיני), שמא שכח יעלה ויבוא..

מיד נזכר ר' פניייע שאכן שכח. ואחרי כמה פסיעות פנה אליו הרבי בשנית ואמר לו: "זעסט אויף וואס איך

דארף ניצען מיין רוח הקודש [=תראה על מה אני צריך להשתמש ברוח הקודש שלי]."

ניסוך המים

ר' מיכאל טייטלבוים סיפר שראה א' אומר לחיים במהלך אחת מהתוועדויות הרבי בסוכה, אך במקום לשתות שפך את תכולת הכוס על הרצפה, מבלי שישימו לב.

מיד כשעשה זאת החל הרבי לומר שיחה על הכהן גדול שנעשה צדוקי וניסך את המים על רגליו. בדרך הטבע לא ניתן היה לראות את המעשה של אותו אחד אולם הרבי ראה בדרכים שלו...

מיראה או מאהבה

פעם הלך ר' זאב גולד בניו יורק לנחם אבלים, אצל אחד מגדולי הדור שבארה"ב שנפטר, והיו אצלו מסלחה ומשמנה של העיר. לפתע נכנס אדם צעיר וכולם קמו ועמדו לכבודו. הוא שאל לפרש זהותו ואמרו לו שזה הרבי מליובאוויטש. הוא שמע אודות הרבי כבר קודם אולם רק אז ראה אותו לראשונה..

הוא ניגש לרבי ודיבר עימו ותוך כדי שיחה אמר לו: איך האב מורא אז איך ווער אייערער א חסיד [=אני מפחד שאהיה חסיד שלכם].

אמר לו הרבי: "וואס דארפט איר דאס טאן פון מורא איר קאנט דאס טאן פון אהבה? [למה לעשות זאת מיראה כשאפשר לעשות זאת מאהבה?]."

כמעט בגובה הרצפה, רק מעט מוגבה), ונהיה יותר קל לקהל לראות. אולם הבימה החדשה הייתה כל כך קטנה וצרה שאפילו לא היה מקום לכיסא של הרש"ג, והוסיפו חתיכות עץ לכסא שלו, כך שיהיה באותו גובה, ויוכל לשים את הרגלים שלו על חלק מהבימה.

אזוי האט ער געזאגט?!

בפסח תשט"ו היה ר' עזריאל זעליג סלונים נוכח בעת הסעודות בביתו של הרבי הריי"צ בקומה השנייה של 770. במהלך הסעודה ביקש ממנו הרבי לספר משהו, אך הוא לא רצה לספר לפני הרבי. אמר לו הרבי: "תספר איך היה, אם אכלו עם גאפעל ולעפעל וכו' [=אם אכלו עם כף ומזלג (בפסח. דהיינו שיספר אפילו דברים פשוטים)].", ונזכר ר' עזריאל וסיפר שבליובאוויטש היו מספרים שהצמח צדק לא השתמש במזלג במשך חג הפסח.

עוד סיפר, שבפרשת צו ישנו רש"י (אודות אשם בציבור), והרבי הרש"ב אמר ש'לולא דמיסתיפנא הייתי מוחק את כל הרש"י. כשר' זעליג סיפר את זה התפלא הרבי ביותר, והתבטא (עם תנועות בידיו הק?): "אזוי האט ער געזאגט? [=כך הוא אמר?] הרי יש על זה כמה מפרשים שמתרצים וכו'".

ר' עזריאל זעליג סלונים

בינתיים הגישו את המרק וברגע שהרבי התחיל לאכול ולקח כפית מרק, לפני שהכניסו לפיו הפסיק באמצע, ואמר לפתע פעם נוספת בתמיהה: "אזוי האט ער געזאגט?!"

רוח הקודש על יעלה וינא

בר"ח אחד עבר הרבי ב'הול' של 770 וראה שם את ר' פניייע אלטהויז לבדו כשהוא לא נראה שמח במיוחד (כפי שהיה רגיל בדרך כלל).

לזכות

הוד כ"ק אדמו"ר
מלך המשיח שליט"א

לזכות

כל שלוחי כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א בכל רחבי תבל
ובמיוחד עבור שליח במרכז חב"ד "חי מנחם" ס. פאולו - ברזיל
הרה"ח הרב ירחמיאל שי' וזוגתו מ' חנה תחי'
וב"ב:

חי' מושקא ובעלה הרב מנחם קלמנסון

ובנם שלום מענדל ובתם בת שבע

שלוחים בקאמפוס קאנדארסעט, אובערוויליע, צרפת

דבורה לאה ובעלה הרב ארי' לייב

ובתם חיה מושקא פעוונזנער

שלוחים במוסדות סיני ליובאוויטש - צרפת

שיינע ובעלה הרב לוי יצחק לוי

כאן ציוה ה' את הברכה

מנחם מענדל, חוה רבקה,

דוד, שיינדל גיטל, מנוחה סימא,

צבי הירש, ויקותיאל דובער

שיחיו

בעלינאוו

להצלחה רבה ומופלגה בעבודת השליחות

לנח"ר כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

נתרם ע"י

הרה"ת ר' שמואל וזוגתו מרת

שטערנא שרה שיחיו

שפריצער

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!